

פ ר ט י - כ ל

ישיבה מורחבת של ועדת השרים לענייני בטחון

י"ט בכסלו תשכ"ח - 31.12.67

(בשעה 10:00 בבוקר ובשעה 19:00 בערב)

נכחו השרים:

- ל. אשכול - יו"ר
- א. אבן
- י. אלון (נעדר משיבת הערב)
- ז. ארן
- מ. בגין
- מ. בנטוב
- י. ברזילי
- ח. גבתי
- י. גלילי
- מ. דיין
- ז. ורהפטיג
- י. ישעיהו (נעדר משיבת הערב)
- מ. כרמל
- י. ספיר
- פ. ספיר
- מ. קול
- ח.מ. שפירא
- י. ש. שפירא
- ז. שרף
- א. ששון

נעדר השר:

- י. בורג (בחול)
- י. עוזאי - מזכירת הממשלה
- י. הרצוג - המנהל הכללי של משרד ראש-הממשלה

סדר היום: ב/57. עמדת ישראל לגבי השטחים המוחזקים על ידי צה"ל עמ' 2

רשמו: (בישיבת הבוקר - ל.צ.);  
 (בישיבת הערב - ש. יפה).

ב/57. עמדת ישראל לגבי השטחים המוחזקים על ידי צה"ל

ראש הממשלה ל. אשכול:

אני פותח את הישיבה.

ישיבה זו היא בחזקת ישיבה של ועדת השרים לענייני בטחון. כולכם יודעים שקיימנו שתי ישיבות במסגרת ועדת השרים לענייני בטחון בנושא הגדה, ועוד לא הגענו לסיכומים. מחשש שגא יהיה צורך להגיע לסיכומים, נקבע שנקיים ישיבה של הממשלה כולה.

שני הדיונים בנושא היו: (א) בקשר לנסיעתי להפגש עם נשיא ארה"ב; (ב) ההנחה או החשש - איני יודע מה החשש, פעם נצטרך להגיע לזה - שגא בארה"ב אתבע לחזור לעמדותינו הקודמות, או שגא יישמעו תביעות אחרות ועלינו לקבוע מה אנחנו אומרים, גם במידה ותופענה תביעות אחרות; (ג) הנחה ששלטונות ירדן עשויים אולי לרצות להזדמן.

שר הבריאות י. ברזילי:

מה פירוש "עשויים לרצות להזדמן"?

ראש הממשלה ל. אשכול:

כלומר, שאולי משהו שיש לו קשרים עם ירדן יגיד לנו, שמלך ירדן רוצה להפגש. אין בטחון, אבל היו שמועות ודיבורים על כך. גם לא ידוע אם דובר גלויות או לא.

בשתי הישיבות של ועדת השרים לענייני בטחון, כל אחד אמר מה שהיה לו לומר. לא הגענו עדיין לסוף פסוק. היו חברים, שלא דיברו עוד. גם אני עוד לא הבעתי דעתי, רק העירותי כמה הערות ואמרנו, שנביא נושא זה לדיון בישיבת הממשלה. כפי שאמרת, ישיבה זו היא בחזקת ישיבה של ועדת הבטחון.

לי כשלעצמי משום מה אין הרגשה, בקשר לפגישה המורכבת בארה"ב, שיהיו הרבה דיבורים לגבי אותם הדברים שדובר עליהם בשבועות האחרונים בעצרת האו"ם, בזמן שהותו של שר החוץ שם. שנית, מה שנוגע לירדן, זה גם כן לא דבר שיהיה מהיום למחר; שלישית, אחד הנימוקים שלנו הוא, שבינתיים נציגו של או-טננט נמצא באיזור ומקיים שיחות, וזה כודאי יקח ימים ושבועות רבים.

נדמה לי, שאנחנו מצויידיים בלא מעט החלטות של הכנסת ושל הממשלה, דברי ראש הממשלה ושר החוץ בכנסת, וזה יכול להספיק לפי שעה לאיזה זמן ואין צורך להכנס עכשו ליתר פרטים.

החפזון בקביעת הנסיעה לארה"ב - שמצד אחד איתרה בחודש, כי מלכתחילה חשבנו שהיא תצא לפועל בדצמבר, אבל מצד שני הקדימה בחודש, כי התאריך הסופי נקבע לתחילת פברואר - תפס אותנו באמצע ההכנות.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

יש השערה למה הוא הקדים את הביקור?

ראש הממשלה ל. אשכול:

לא, חוץ ממה שהוא אומר. השגריר האמריקני כאן מסביר, שזה לטובה ואין כל כוונות רעות בכך.

שר החוץ א. אבן:

לחץ הקונגרס בענין הנשק מכביד עליו וכנראה, שהוא אינו רוצה להיות בזה חודשיים.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אם אתה אומר כך, אפשר לחשוב שכאשר אני אבוא, הוא יגיד: קח - ואיני בטוח שזה כך.

החברים שלא דיברו בישיבות ועדת השרים לבטחון ודאי ירצו לדבר, ואני מציע שעוד הערב תהיה לנו ישיבה נוספת כדי לסכם.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

איני רוצה הפעם לדבר לגופו של דבר בקשר לגדה, כי לדעתי, עוד לא הגיע הזמן לדבר על זה. אני רוצה להציע עכשו לא לסכם שום דבר. סיכמנו פעם דבר טוב ויעיל מאד, שנדון על הגבולות כאשר נשב ליד השולחן לדון על השלום. לפני זה אין לנו יותר מה להגיד.

אני רוצה לשאול את עצמי מה נגיד אם נקבל את דעתם של אלה האומרים, שעלינו להשאיר לעצמנו את כל מה שכבשנו ואנחנו מודיעים כלפי העולם כולו: יש לכם ספקות לגבי מה שאנחנו רוצים? בבקשה, אנו אומרים לכם שגם הגדה, גם סיני וגם הרמה - הכל נשאר בידינו. ונוסף לזה אנחנו אומרים, שאנחנו מוכנים לדון עם חוסיין על הסכם שלום. יבואו הידידים שלנו ויאמרו: אתם רוצים שהכל ישאר בידיכם ואתם רוצים לדון כך על הסכם שלום עם ירדן, עם סוריה ועם מצרים? לדיבורים כאלה אין ערך. אלה דברים, שהעולם הערבי אינו יכול לקבל אותם ויחזרו על כל אותם הדברים שנאבקנו נגדם במועצת הבטחון.

אני חושב שמה שעשינו עד עכשו גרם רק רעה לנו. כל אותן ההצהרות שפרסמנו, כל אחד לפי הנוסחא שלו, וכל אחד מה שהוא רוצה. בצדק יכולים ג'ונסון ואחרים להגיד: מה אתם רוצים, שאנו נקבל כל מה שכל אחד מפרסם? כבר אמרתי פעם, לאושרנו כנראה שהגויים בעולם אינם מקבלים ברצינות את כל מה שאנו אומרים, כי לו היו מקבלים ברצינות מה שאנו אומרים...

שר החקלאות ח. גבתי:

למי אתה מתכוון באמריך "אנו"?

שר הפנים מ.ח. שפירא:

לבעלי ההצעות.

שר החקלאות ח. גבתי:

אבל לא לממשלה, כי הממשלה עוד לא אמרה דברה בענין זה.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

אני מתכוון להצהרות של שר הבטחון מצד אחד ושל השר אלון מצד שני. אילו היו מקבלים ברצינות את כל מה שמצהירים, ידידינו בעולם היו אומרים לנו: רבותי, תנהלו את הענינים לבדכם. בכל אופן, זה נתן נשק בידי הערבים לפרסם בעולם, שישראל אינה מתכוונת לשלום. היא מתכוונת להמשיך ולהחזיק בכל מה שביתה וכל הדיבורים על שלום אין להם ערך רב.

אינני יודע למה אנחנו צריכים לעשות זאת. זה רק יצר הדברת, שלדעתי אינו מוסיף כבוד, לא לממשלה ולא לענין. יש ברוך השם עתונות גם בעולם הגדול, יש ודאי מצבים שונים גם במדינות אחרות. האם קורה שם מה שקורה אצלנו, שמצד אחד יש אסיפות ומצד שני מודעות גדולות בעתונות של האגודה לשלמות הארץ? אלה גרמו לזה שאנשים שונים, ביניהם פרופסורים מהאוניברסיטאות וכדו', פירסמו מיד מודעות על ההיפך. כך אנחנו מופיעים בפני העולם, כאשר כולם יודעים שמצבנו לא קל מבחינה פוליטית. ודאי אומרים: איזה עם זה? רק לפני ששה חודשים הוא נלחם על קיומו וכבר יש פילוג בתוכו, זה אומר כך וזה אומר אחרת.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

זה מחירה של הדמוקרטיה.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

יש דמוקרטיה גם במדינות אחרות ובכל זאת, לא עושים זאת; ביחוד עם קטן מוקף שונאים רבים צריך לדעת איך להשתמש בדמוקרטיה שלו. מה היה חסר לנו לולא היינו מדברים? כל המשחק הזה בתוכנו זה כאילו היינו משחקים שחמט עם עצמנו. רבים בכלל לא חושבים אותם הדברים, שעליהם אנחנו מתווכחים עכשו.

עשינו שגיאות לא מעטות במשך כל הזמן ועכשו אסור לנו לחזור עליהן. לכן, לדעתי, הדבר הטוב ביותר הוא לא לפרסם עכשו שום החלטות בנדון.

אבל בכל זאת ראש הממשלה נוסע לפגישה עם ג'ונסון, הוא ודאי ילחץ לדעת מה עמדת ממשלת ישראל ביחס לשלום. אפשר להגיד לו דבר פשוט: "שמעת מה שחוסין אמר רק שלום, שירדן לא תגיע לשום הסכם עם ישראל כל עוד לא תיסוג מכל השטחים. והוא דיבר גם בשם מצרים. נחכה עד שהם יירגעו קצת ויראו שצריך לדבר על שלום ולא לצאת בהכרזות כאלו". אני לא כל כך בטוח, שג'ונסון ידרוש מראש הממשלה לומר זאת, אבל אם הוא ילחץ, יש לנו תשובה ללחץ הזה.

אני באמת מבקש, שהחלטה תהיה לא לקבל עכשו שום החלטות נוספות. נשאיר את ההחלטות הקודמות, שנהיה מוכנים לדבר על הגבולות כאשר נשב ליד השולחן לדון על השלום. יכול להיות, שג'ונסון ילחץ ויאמר: אתם רואים שהערבים בשום אופן אינם רוצים להפגש אתכם ואינם מוכנים לשום משא ומתן ישיר, אז לדעתי מותר לומר לו, שנהיה מוכנים גם למתווך כדי להגיע להסדר של שלום, אבל רק למען הסדר של שלום ולא לשום דבר אחר.

אני יודע שיש כאן חשש, שאם ג'ונסון ילחץ על ראש הממשלה, הוא יסכים להצעה זו או להצעה אחרת. אני חושב, שאנו צריכים לומר כאן דבר אחד לראש הממשלה, לקראת נסיעתו, שהוא לא צריך לעמוד תחת לחץ להביא הצעות. מוטב לחכות לזמן יותר נוח לנו. אם התשובה תהיה שמוכנים לדון רק על הענין של משא ומתן לשלום, זה יקח הרבה זמן. אינני רוצה להעריך אם זה 20 שנה או פחות. אם לא תפרוץ מלחמה בינתיים, המצב הזה עלול להמשך עוד מספר שנים. בזה אני כמעט בטוח ואינני חושב שאנחנו צריכים להרוס את הנוסחה הטובה ביותר שקיבלנו בזמן הדיונים וצריך להשאיר זאת גם עכשו.

השר מ. בגין:

אנחנו ניסחנו שמוכנים למשא ומתן ישיר לכריתת חוזה שלום. עכשו אמרת דבר אחר, שצריך להסכים למתווך.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

אני אומר לשמור על הנוסח של משא ומתן ישיר, אבל אם יגידו לנו שהערבים מתעקשים ואף פעם לא ייפגשו אתנו, מותר לנו לסגת בנקודה זו ולהגיד, שאנו מוכנים גם למתווך, אבל אך ורק למטרה זו של משא ומתן לכריתת חוזה

שלום. בינינו לבין עצמנו, אני חושב שלו היה נמצא מתווך שהיה מביא אותנו למשא ומתן עם הערבים על שלום, היה צריך לשקול אם להתנגד לזה. אני אינני רואה כל הגיון בסירוב כזה. אז גם בעולם לא יאמינו לנוסחא שלנו, שאנו רוצים במשא ומתן לשלום. אם יגידו שעל ידי מתווך אפשר להגיע לדיון על שלום ואנחנו נסרב, זה רק מרחיק את השלום. אינני רואה כל סכנה - אם יהיה לחץ בנקודה זו - להגיד שנהיה מוכנים למתווך שיביא למשא ומתן על שלום, ואז אין צורך בשום הצעות חדשות ובשום ניסוחים נוספים, כי הם עלולים רק להזיק ולא לתקן את מצבנו. בכל זאת יש בעולם יחס חיובי לעמדה שלנו, שאנחנו דורשים משא ומתן לשלום והערבים מסרבים. אני חושב שהניסוח הזה הוא הנוח לנו ביותר.

במצב זה ראש הממשלה אינו צריך להתחייב על שום דבר ואנו נוכל להמשיך ולשבת כך עוד איזה זמן, עד שבין הערבים יהיו גורמים שיקומו ובאופן רציני יחשבו שיש מקום לדון על חוזי שלום בינינו ובינם.

שר הדואר י. ישעיהו:

קודם כל, אני רוצה להביע תמיהה מסוימת על שבשבוע שעבר התקיימו כנראה דיונים בנושא זה במסגרת מצומצמת, כאשר נושא זה עומד על שולחן הממשלה ולא יוכל להגמר בלי החלטת הממשלה. שנית, אני תמה על כך, שהדיון הזה פורסם ואחר כך היתה כעין הכחשה שהיה דיון כזה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

לא היתה הכחשה וגם לא מעין הכחשה.

שר החוץ א. אבן:

היתה הכחשה כאילו הממשלה שינתה את עמדתה.

שר הדואר י. ישעיהו:

לענין הנדון, אני רוצה להעיר שתי הערות. נראה לי, שנשיא ארה"ב לא ילחץ על ראש הממשלה לומר מה הוא חושב בענין השטחים. יש דברים קודמים לזה. קודם כל, מפני שליח האו"ם נמצא באיזור ואיני מניח שתהיה התערבות בדברים שהם עדיין במהלך של טיפול על ידי אותו שליח. אבל יש דברים אחרים, שהם ודאי יהיו מוקד לשיחות.

נדמה לי, שהדבר הראשון יהיה אולי הדאגה של ארה"ב לחדירה הסובייטית לאיזור. כאן בודאי יבקש הנשיא לעמוע מה דעתו של ראש הממשלה והממשלה ומה יש לעשות. ובעקבות זה, כאשר ידובר על אספקת הנשק לישראל, ודאי ידובר גם על הנשק לירדן ומכאן אולי יתקשר ענין המשא ומתן עם ירדן.

וכאן אני בא להעיר את ההערה השניה בענין ירדן. כבר השמעתני מחשבה זו באחת הישיבות והרגשתי שזה קול בודד לגמרי. אינני סבור, שכדאי לישראל לראות את ירדן כמועמדת ראשונה למשא ומתן. מכאן אני מגיע למסקנה, שבכלל כל המחשבה שאפשר לנהל משא ומתן עם כל מדינה ערבית לחוד, היא מיושנת. עכשו מוטב לנו לקשור את כולן יחד למשא ומתן עם ישראל; ולא זו בלבד, אלא שהן יריבו ביניהן לפני כן, כי הם ידעו שתעלת סואץ לא תיפתח, לא יהיה שום דיון בעניני הגדה, ולא יהיה שום משא ומתן כזה או אחר והם יתווכחו ביניהם אם לנהל משא ומתן או לא. נדמה לי שבדרך זו אנחנו יכולים לתת למתינות בין הערבים שתתגבר, ואולי פעם ירצו לשבת אתנו.

אני בטוח שאפשר לדבר עם הערבים שנמצאים עכשו בתחומה של ישראל, אבל מדינות ערב ילחצו עליהם שלא לגמור אתנו שום דבר ומי שלא יקבל עליו אותו לחץ וירצה לדבר אתנו, יחסלו אותו. זה יכול לקרות גם אם אחת ממדינות ערב תלך למשא ומתן אתנו, או שיחסלו את השליטים לפני ההסכם, או שיחסלו אותם אחרי שיחתמו על הסכם ואז ההסכם יהיה כאין וכאפס ואנחנו עולים על דברים שלא

תהיה להם שום תוצאה טובה. אם אנחנו רוצים בשלום - ואנחנו רוצים בו - צריך המשא ומתן להיות עם כל מדינות ערב יחד.

ולבסוף אני רוצה להצטרף לעמדתו של שר הפנים בנוגע לעניין של משא ומתן ישיר. לא לבטל נוסחא זו, אלא אנחנו יכולים להסכים שיהיה תיווך לקראת משא ומתן ישיר; היינו, שלא יתפרש הדבר שאנחנו מתכוונים כי מדינות ערב ישבו למשא ומתן אתנו ללא שום שיחות מוקדמות. זה עלול ליצור בעולם רושם, כאילו של כניעה ותכתיב ואם אפשר על ידי תיווך להכשיר את הקרקע לקראת משא ומתן ישיר, צריך לקבל אותו.

ראש הממשלה ל. אשכול:

כאשר אתה אומר משא ומתן עם כולם, אתה מתכוון

לשכנים?

שר הדואר י. ישעיהו:

לאותם השכנים שיצאו למלחמה.

שר המסחר והתעשייה ז. שרף:

אם מדברים על כולם יחד, פירושו פיסגה ערבית.

שר הדואר י. ישעיהו:

יסתדרו ביניהם. אם תהיה פיסגה, תבוא גם

תוניסיה.

שר השיכון מ. בנטוב:

זה תנאי כל יעבור?

שר המשטרה א. ששון:

היה נסיון כזה בלונדון וזה הכשיל את כל העניין.

שר החוץ א. אבן:

שומר נפשו ירחק מזה.

שר הדואר י. ישעיהו:

ואחר כך היתה רודוס ושם באו כולם יחד.

שר המשטרה א. ששון:

לא באו כולם יחד.

שר השיכון מ. בנטוב:

לו ראש הממשלה היה נוסע לאמריקה לשוחח עם הנשיא ג'ונסון שיחה ידידותית והוא היה שואל אותו בעניין זה או לא היה שואל, זה לא היה מדאיג אותי כל כך. אבל נדמה לי, שראש הממשלה נוסע בכמה עניינים חמורים ביותר: קודם כל, בעניין המשך התמיכה האמריקנית בנו; שנית, בקשר לאספקת נשק; שלישית, התנאים הכספיים בקשר לאספקת הנשק, כי אנחנו בכל זאת לא כל כך חזקים ואם עומדים בפני אפשרות של 50 או 100 פנטומים, פני הדברים מחמירים. כולנו מתפללים לכך, שיהיה דיבור רק על זה ולא יהיה דיבור על דברים אחרים, כי אז מה טוב. איננו

מבקשים את ג'ונסון לשאול אותנו על עתיד השטחים ואם ראש הממשלה יכול להתחמק מלענות על כך, גם זה לטובה. אבל אם ראש הממשלה ירגיש שם שלוחצים אותו לקיר ולא רק מתוך סקרנות, אלא שהוא תליא - וחברי הממשלה לא יהיו שם כדי להתייעץ אתם, אם כי ראש הממשלה ודאי יקח אתו יועצים - והרצון הטוב והגישה והנכונות יכולים לעזור לנו, זה תלוי בכל זאת בקונצנזוס של פרספקטיבה של הסדר הדברים במזרח התיכון...

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

זה משפט מאד מורכב ולא מובן.

שר השיכון מ. בנטוב:

אם ראש הממשלה ירגיש, שיש מחשבות פחות או יותר מתואמות או דומות לגבי מה שיעשה במזרח התיכון, ושזה יהיה תנאי לקבלת עזרה מדינית וצבאית וגם עזרה כספית, אז הוא לא יהיה במצב כל כך נוח להגיד לנשיא ג'ונסון, שעוד לא החלטנו. יותר מדי דברים עומדים כאן בסכנה.

אני יודע, שאצלנו יש גיבורים גדולים שיוצאים בכרוזים בעתונות וכו' ואומרים, שבכלל הבעיה היא איזו עמדה אנחנו ננקוט. אם העמדה שלנו תהיה די תקיפה, כל העולם ייסוג ויתחלחל.

אני חושב, שבכל זאת לא צריך לשכוח שהנצחון שלנו המזהיר במלחמה היה קודם כל נצחון של האדם שלנו, אבל הוא לא יכול היה להתבצע בלי המיראז'ים הצרפתיים, בלי הטנקים האמריקניים ובלי המשחתות האנגליות. אנחנו עוד איננו חי הנושא את עצמו ואיננו מעצמה כל כך גדולה. אמנם אומרים שאנחנו המעצמה של המזרח התיכון, אבל במושג עולמי אנחנו "מעצמת כיס". אנחנו עוד לא יכולים להשתחרר מהתלות בכל הסובב אותנו ומהמתרחש סביבנו.

דומני שהמערך שלנו, הדיפלומטי המדיני, עם העולם הערבי לטווח ארוך, מתמצה בשאלה מי יבודד את מי בעולם הרחב. אם הערבים יצליחו לבודד אותנו או שאנחנו נצליח לבודד אותם. אינני אומר לבודד ב-100%, אבל אינני יודע אם בריה"מ אמנם תתערב. יש סימנים שהם מתחילים להרהר אם ההשקעות שלהם בארצות ערב כדאיות ואם הרווחים שהם משיגים מצדיקים את ההשקעות.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

איזה סימנים יש על הרהורים כאלה?

שר השיכון מ. בנטוב:

יש הרהורים.

אנחנו גם כן לא תמיד מאוחדים ויש לנו מזל, שהעולם הערבי ואויבינו עוזרים לנו בהרבה. מבחינה מדינית בשטח העולמי הם עוזרים לנו הרבה, וגם בהתנהגות שלהם. אינני רוצה לעזור להם לבודד אותנו בעולם על ידי הצגת דברים בצורה כזאת, שהעולם ברובו - גם הידידים שלנו - לא יהיו מוכנים לקבל מה שנדמה לנו כצודק. אבל הצדק אינו מספיק. העולם אינו מתנהל לפי הצדק. אנחנו יכולים יפה מאד להוכיח איש לרעהו הרבה מאד דברים, אבל זה לא כל כך חודר למחשבות של אחרים. שניצר כותב ב"מעריב" שג'ונסון מוכרח לעזור לנו, כי זה באינטרס שלו. יכול להיות שזה באינטרס שלו ויכול להיות שלא. אנחנו ראינו איזה אינטרס היה לאייזנהאור ולאמריקה ללחוץ עלינו בענין הסואץ ב-1956, והם בכל זאת עשו זאת. הרבה מדינות עושות שגיאות ואחר כך המדינות הקטנות משלמות בעד השגיאות האלה. למרות שהדברים ייראו כהכרח, עלול ג'ונסון לעשות שגיאה כזאת, שאנחנו נשלם בעדה, ביחוד שהבחירות לנשיאות בארה"ב הולכות ומתקרבות. בזמנו היינו כל כך בטוחים בדה-גול ואנחנו רואים עכשו איך הענינים התגלגלו. אחרי הכל, איננו יכולים לדעת מה יהיה אחרי הבחירות בארה"ב. בכל אופן, הסיטואציות עלולות להיות הרבה פחות

נוחות. אינני יודע אם אנחנו יכולים להרשות לעצמנו לעשות דברים, שיבודדו אותנו ויעמידו אותנו בקרן זוית.

ישנה החלטה של הממשלה שאומרת: אנחנו לא נזוז  
באין חוזי שלום...

שר החוץ א. אבן:

הדבר נוסח באופן חיובי, שנקיים את המצב הקיים  
במלואו כל עוד אין חוזי שלום.

שר השיכון מ. בנטוב:

זה אותו דבר. כל עוד אין חוזי שלום, זה אינו  
אומר שיש לחייב את המצב הקיים אחרי חוזי שלום, אחרת אין לזה כל הגיון. אינני  
יודע מה ישתנה עם חוזי שלום או בלי חוזי שלום. מהלאו משתמע הן. אינני מתאר לי  
שאנחנו יכולים כיום לבוא ולומר מה יהיה אחרי השלום עם הערבים. מה זה שלום עם  
הערבים? זה אקט חד-פעמי? זה ענין של התפתחות והבשלת מחשבות.

הנה אומרים, שחסיין הצהיר רק לפני ששה ימים מה  
שהצהיר. אני מניח שגם אצלו יש מקומות שבהם מתווכחים והם בודאי אומרים: הנה,  
אתם רואים מה שישראל מצהירה, גם אם זו לא הצהרה של הממשלה, אלא של קבוצה  
מסוימת, אבל למי שזה נוח יכול להגיד, שזו עמדת הממשלה - שהיא לא תחזיר שטחים.  
אם היא מצהירה כך, למה לנו להסתכסך בינינו ולגשת למשא ומתן לשלום?

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

יש הבדל בין הצהרה של חסיין לבין הצהרה של איזו  
קבוצה.

שר השיכון מ. בנטוב:

ודאי שיש הבדל. את זאת אומרים אלה שמתנגדים לו  
ואם הממשלה אינה אומרת שום דבר הפוך, יש מי שרוצה לומר שזו עמדת ממשלת ישראל,  
ואז הם אומרים: למה לנו לשבת אתם?

עד עכשו לא היה לנו קלף. עכשו יש קלף שיכולים  
לשחק בו ואנחנו אומרים שלא נשחק בו ונשאיר את הכל כמו שהיה. ההחלטה הזאת בעינה  
עומדת. אבל תישאל שאלה ואני אומר שלא היתה החלטה של הממשלה שלא נחזיר אף שעל  
אדמה במסגרת משא ומתן והסדרי שלום. והשאלה היא אם ראש הממשלה יכול להגיד,  
במידה וישאלו אותו, האם פירוש הדבר שיש על מה לדבר או אין על מה לדבר - אם יש  
על מה לדבר או אין. אני מסכים עם השר ח.מ. שפירא, שלא צריך היום להגיד מה יהיה  
עם השטחים, באיזה תנאים נחזיר וכו'. אבל השאלה המרכזית היא אם יש על מה לדבר.  
האם ישראל עומדת על זה, שעם שלום או בלי שלום, היא לא תזוז? זו פרשה אחת. אם  
תגיד שיש על מה לדבר במסגרת משא ומתן על שלום, זו פרשה אחרת לגמרי. זה פותח  
פתח לתקוה וזה פותח פתח ללחצים על הערבים, לא עלינו, וזה לא יגרום לאותו בידוד  
שלנו בזירה הבינלאומית, עם כל המסקנות הקשות שיכולות להיות, שלא נוכל לעמוד בהן  
ואנחנו נגיד: הדבר הזה נתון למשא ומתן ויש על מה לדבר.

אני חושב, שהסיכום צריך להיות - ולא צריך להרחיק  
יותר מזה - ליפות את כוחו של ראש הממשלה, אם יראה הכרח או צורך בכך, להגיד: יש  
על מה לדבר. אם תהיינה שיחות, אנחנו מוכנים לנהל משא ומתן גם על שטחים מסוימים.

הערה אחת על ענין המתווך. אני לא כל כך בעד זה,  
שאנחנו במקום שיחות ישירות נעביר זאת למתווך, כי אצל הערבים השאלה העיקרית היא  
אם לעשות שלום או לא. אם יחליטו לעשות שלום, אולי יגידו שזה לא פופולארי. אבל  
אם עמי ערב יגידו: אנחנו רוצים לעשות שלום, אז ענין הישיבה לא חשוב לגבי דיסם.



כל זמן שלא יושבים, זה לא כל כך בטוח שצריך להסכים למתווך, אם כי מתווך יכול לרכך עמדות ולהפיג חששות הדדיים ולחץ, רק בשביל להביא לשולחן.

לגבי השאלה האם עם כולן יחד, או עם כל אחת לחוד - אינני חושב שזו צריכה להיות אכסיומה בשבילנו. אני שאלתי בקריאת ביניים את השר ישעיהו, אם לדעתו זה תנאי בל יעבור. נניח שנאצר ירצה לנהל משא ומתן וסוריה תגיד שאינה רוצה, אז אנחנו צריכים להגיד: רק עם כולן יחד ולצורך לזה גם את כוויית?

שר הדואר י. ישעיהו:

אם נאצר יהיה זה שיבוא, זו שאלה אחרת.

שר השיכון מ. בנטוב:

ואם חוסיין יבוא ויגיד שהוא מוכן למשא ומתן והם יריבו ביניהם וחוסיין יקבל תמיכה מערב הסעודית ועיראק, שהוא יכול לעשות זאת, אז אנחנו נגיד: לא, אנחנו צריכים לתקוע טריז ולהבקיע את החזית הערבית. זה ענין של הערכים. אם הם יחליטו שאינם ניגשים למשא ומתן, אני אצטער. אם יחליטו שעושים זאת רק יחד, זה ודאי יהיה דבר טוב. אבל אם כל אחת לחוד, או אחת המדינות תרצה לשבת, אינני חושב שאנחנו יכולים להגיד: לא.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

אם כאן מדברים רק השרים שלא דיברו בוועדה, איך הם ידעו מה השרים האחרים חושבים?

שר התחבורה מ. כרמל:

יש קושי בהשתתפות בדיון הזה, כפי שאמר השר ארן, הואיל והדיון הזה הוא המשך לדיון שהתקיים כבר וחלק מחברי הממשלה לא השתתפו בו. משום כך קשה ההתייחסות לענין, אם לא להשען על מה שהודלף בעתונות. אני מוכרח לומר את דברי בעקבות מה שנאמר פה ובעקבות מה שאני חושב על הדברים עצמם, ולא בעקבות מה שנאמר בישיבות שלא השתתפתי בהן.

אני מבין, שהדיון הזה עלה בעקבות הצורך להשיב תשובה דיפלומטית מדינית לנשיא ארה"ב לגבי שאלות שהוא עשוי להציג. אולם דומני, שכדי לענות על זה, חייבים אנחנו לעשות הערכת מצב כוללת ומשולבת לגבי מצבנו - אפשרויות השלום ואפשרויות המלחמה.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

ואפשרות של לא מלחמה ולא שלום.

שר התחבורה מ. כרמל:

הערכת המצב כפי שאני עושה אותה, מובילה אותי למסקנה, שאנחנו עשויים לעמוד בפני סכנות ובפני מבחנים חמורים ביותר בעתיד בתחום הבטחון, אולי חמורים יותר מאלה שאנחנו עמדנו בהם בעבר, ואולי בתקופת זמן קצרה יותר מהרווחים שהיו בין מלחמה למלחמה בעבר.

אנחנו נמצאים שבעה חודשים אחרי המלחמה שנגמרה בנצחון גדול לנו ועוררה בלבנו תקוות גדולות לגבי אפשרות של שלום אחרי המלחמה הזאת, והיא נגמרה כאשר נגמרה. אולם דומני שאפשר לומר, שאחרי שבעה חודשים אנחנו נתונים באכזבה קשה מאד נוכח מה שמתהווה בעולם הערבי, ובעיקר אצל שכנותינו הקרובות, הואיל ולפי הידיעות שבידינו, הערבים מכינים מלחמה חדשה וההכנות האלו נעשות בקצב שלא יכולנו לשער אותו. אני מסופק אם יש פה משהו שיכול היה לשער

קצב כזה, גם כמה שנוגע להצטיידות, גם כמה שנוגע להכנות, בהדרכה ובהקמת קאדרים חדשים לגיבוש הצבא, וביחוד הצבא המצרי, וגם כמה שנוגע לחדירה עמוקה של הסובייטים בתוך הצבא המצרי. אין אנו יכולים לדעת אם היא תיעצר בהדרכה, בהכוונה, בגיבוש ובתכנון בלבד, או שתחדור גם בצורה זו או בצורה אחרת להפעלת כלי נשק או פיקוד ישיר או עקיף בשדה המערכה.

הואיל וכך נדמה לי שהמסקנה החשובה ביותר, שאנחנו חייבים להסיק לעצמנו, כי במרכז דאגתנו בעתיד כבעבר, לא פחות מאשר בעבר, אולי עוד יותר בעתיד, חייב לעמוד ענין הבטחון וחייבים לעמוד המעשים לביצור הבטחון, וזה בעיני העיקר.

עוצמת בטחונות היא שילוב של שורה של אלמנטים כמו כוח האדם, רוח האדם, המטרה עליה נלחמים, הציוד, אבל גם השטחים או הזירה שבה נערכות הפעולות המלחמתיות, באם נקלעים למלחמה. אנחנו היינו עד מלחמת ששת הימים במצב קשה ואפילו מסוכן מאד מבחינת השטחים, שאנחנו החזקנו בהם, והשטחים שהאויב החזיק בהם, וכוונתי בעיקר לגדה המערבית. אני סבור שנקודת התורפה החמורה ביותר בהיערכות הישראלית מול ההיערכות הערבית עד מלחמת ששת הימים, היא הגבול שבינינו ובין ירדן והוא התייצב במלחמה.

ישנם כאן חברים, שזוכרים את הויכוח הזה עוד בזמן מלחמת השחרור והעצמאות. אני הייתי בין אלה, שחשבו שלא צריך היה לסיים את מלחמת השחרור בגבולות כאלה. והיה בכוחנו לשנות גבולות אלה עם ירדן, אבל דבר זה לא נעשה אז. במשך 19 השנים האחרונות, היה מצב שמדינת ישראל היתה מחולקת לשניים: החלק הצפוני והחלק הדרומי, עם פרוזדור צר של 15 ק"מ, בין שני חלקי המדינה, ללא קושי אובייקטיבי גדול לבתר אותה, וביתור כזה היה יכול להיות מסוכן ביותר לקיומה של המדינה. קרה כך, שהגבול המסוכן ביותר במדינה ניצב בו האויב החלש יותר, אבל גם האויב החזק יותר - מצרים - ניצב גם כן בגבול לא כל כך נוח לנו, ביחוד ברצועת עזה. שם ניצבנו בתנאים טובים יותר, אולם דבר זה אינו מוכרח להיות לעולם, וראינו מראשיתה של מלחמת ששת הימים את השינוי הגדול שחל בענין זה, שכוחות עיראקיים ומצריים התחילו לזרום לתוך ירדן, על מנת לתקוף ממנה את מדינת ישראל בנקודת התורפה הגדולה ביותר שלה. למזלנו, תוך פעילות בזמן הנכון, סיכלנו אפשרות זאת וגבולות שאינם נותנים בטחון מספיק למדינת ישראל במזרח, עלולים להוליד סכנות גדולות יותר בעתיד מאלו בעבר, נוכח האפשרות של הצטרפות שראינו אותה פעמיים לפחות של כל צבאות ערב במהלך מתואם ביניהם נגד מדינת ישראל.

הואיל וכך, אני מגיע למסקנה כי הבעיה העיקרית היא הגדה. נראה לי כי כמה שנוגע לשטחים אחרים, יש הרבה פחות חילוקי דעות במסגרת הממשלה, או כמעט שאין חילוקי דעות. לגבי רמת הגולן, לגבי רצועת עזה ולגבי סיני...

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

לגבי סיני, יש בכל זאת חילוקי דעות בין אלה שהיו

בעבר בדעה אחרת.

שר הבריאות י. ברזילי:

מה דעתך לגבי סיני?

שר התחבורה מ. כרמל:

לא אמרתי שאין חילוקי דעות. אמרתי שאין חילוקי

דעות גדולים.

דעתי בענין סיני היא, שאנחנו חייבים להבטיח את חופש השיט של ישראל בימים הדרומיים. זה בכוחנו ואין לחזור אל הגבול שהיה בינינו ובין מצרים בדרום בעבר, כאשר סיני אינה יכולה לחזור יותר להיות בסיס של

תוקפנות נגד ישראל. דומני שזה מובן. אני חושב, שאנחנו חייבים להיות ערים לאפשרויות של שלום. יהיה השלום רחוק כאשר יהיה, אנחנו חייבים להיות ערים לו תמיד ונכונים לו תמיד ולגלות נכונות של הדברות על שלום על ידי ישיבה סביב שולחן. אבל צריך לזכור, שהשלום לא ייקנה על ידי הכרזה של הפסקת הלוחמות ואין לי אפילו בטחון, שהשלום יכול להקנות על ידי חוזה של שלום בלבד. חוזה של שלום אינו מספיק כדי להבטיח את בטחוננו, למרות שאנחנו צריכים לשאוף לחוזי שלום ואנחנו צריכים לשמור בידינו תנאים של ממש, שיבטיחו את השלום.

הואיל וכך, אני סבור שהירדן חייב לעגש בעתיד הגבול הבטחוני של המדינה וגבולה הבטחוני של ישראל במזרח חייב להיות הירדן.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אינני רוצה ללחוץ, אבל זו אחת הנקודות המרכזיות. יכולים להשיג זאת בשתיים שלש דרכים: הירדן גבול בטחוני, זאת אומרת שאסור לחוסיין לעבור עם הצבא או להחזיק צבא וכלים בגדה. כאן מתעוררת השאלה איך להבטיח זאת. אפשרות שניה, הגדה מצטרפת או נכללת בבעלות של ישראל, ואז נפתר הענין, יש לה כוח לזה והיא שומרת על כך. מה אתה חושב, איך אתה מבטיח את זה?

שר התחבורה מ. כרמל:

אינני אומר פירוז הגדה המערבית, אני אומר: הירדן גבול בטחוני של ישראל. כלומר, שייקבעו על ידינו, בכוח הצבא ובכוח היאחזויות התישבותיות, תנאים אלה ביהודה ובשומרון. לא חשבתי בעבר - ואינני חושב שבעתיד, אנחנו יכולים להבטיח ולהגן על הארץ בלי שילוב הצבא עם ההתישבות בתוקף מצבנו ובתוקף המצב הכלכלי והמצב הבטחוני. אנחנו חייבים לקבוע עובדות כאלו ביהודה ובשומרון ולאורך הירדן, שיבטיחו שליטה בטחונית בכוח הצבא ובכוח היאחזות של התישבות בטחונית צבאית.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

איפה יהיה הגבול המדיני?

שר התחבורה מ. כרמל:

אינני קובע את הגבול המדיני.

שר החוץ א. אבן:

הוא שונה מהגבול הבטחוני.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אולי שאלתי לא היתה ברורה במידה מספקת. מתי שהוא נצטרך להחליט. ישנם עכשו בשטחים אלה 600 אלף ערבים, מה יהיה הסטטוס של 600 אלף ערבים אלה, לאחר שכבר צרפנו 70 אלף ערבים עם איחודה של ירושלים וסביבתה?

שר התחבורה מ. כרמל:

לפי דעתי, מוקדם לקבוע סטטוס זה. היום צריך לקבוע מה שנחוץ לקבוע ולהניח למחר מה שיש זמן לקבוע מחר. היום אנחנו חייבים לקבוע גבול בטחוני של ישראל לאורך ימים ולאורך זמן על הירדן. לגבי הסטטוס של תושבי הגדה, יכולות לצמוח אפשרויות שונות בעתיד. אינני רוצה להכנס לזה עכשו.

שר הבריאות י. ברזילי:

הכוונה לתושבי הגדה ושטחי הגדה.

שר התחבורה מ. כרמל:

עם כל ההחשבה, אני האחרון שאזלזל בדעת הקהל העולמית לגבי הפעולה המדינית והפעולה שנעשתה על ידינו בשבעה החודשים האחרונים, שהיא פעולה מפוארת והכיאה לתוצאות חשובות לגבי מעמדנו בעולם, כולל המעמד הבטחוני. אבל אנחנו חייבים לזכור, שמה שיקבע במעמדנו בעולם יותר מכל דבר אחר, אלה המעשים שאנחנו נעשה אותם - ונעשה אותם בתבונה; נעשה אותם בזהירות ונעשה אותם בלי "חצוצרות ותופים"; נעשה אותם לא מתוך התעלמות מאפשרויות של תגובות שונות בעולם, אבל נעשה אותם.

היו שני דברים שעשינו אותם תוך חרדה גדולה. האחד זה איחודה של ירושלים. אני זוכר יפה את החרדה שהיתה סביב שולחן זה. אני מרשה לעצמי לומר, שהענין מתבצע ונעשה בפחות יסורים ממה שחשבתי.

המעשה השני היה ההתישבות בגוש עציון, שלדעתי לווה ביותר מדי טכסים, אבל הוא נעשה. הדבר היה יום-יומיים בעתונות ועכשו נדמה לי, שגם עתונות העולם התרגלה לדבר ואין דנים בכך יותר. הדברים נעצבים על ידי מעשים ועובדות.

אחרי הכל, חלק מהעולם רוצה לראות את ירדן ואת חוסיין שרירים וקיימים בממלכתו. מה זכותו של חוסיין על הגדה המערבית, לולא זה שהוא כבש אותה בכוח הזרוע וישב בה 19 שנה?

אינני רוצה לחוות עכשו את דעתי על כך, אם ראש הממשלה היה צריך להודיע, שאנחנו יכולים עוד 20 שנה לשבת כך ושאיין זה בלתי אפשרי שנשב במקומות אלה 20 שנה גם ללא שלום.

ראש הממשלה ל. אשכול:

כיוון שהזכרת זאת אגיד מה אמרתי, שעברו עלינו 20 שנה עם שלש מלחמות, יכולים לעבור עוד 20 שנה ללא הכרעה.

שר התחבורה מ. כרמל:

אם נשב עשרים שנה, העולם יתרגל שאנחנו יושבים בשטחים אלה - על כל פנים, לא פחות משהתרגלו לשיבתו של חוסיין. יש לנו יותר זכויות, אנחנו יותר מזוהים עם שטחים אלה מאשר הוא.

אשר לדעת הקהל בעולם, סבורני שדעת הקהל בעולם לעתים יותר משהיא נעצבת על ידי ויתורים שיכולים להוליד חולשה, היא נעצבת על ידי כוח עמידה על ענינים צודקים והכרחיים לקיומנו. אני תושב, שעוררנו אהדה בעולם במלחמת ששת הימים, הגם שהיתה כרוכה בשאילתות על שטחים שלא היינו שם קודם. עוררנו אהדה בגלל עמדתנו. הייתי מותר על אהדה המזומנת לנו בגלל חולשתנו. אני מבכר לעורר אהדה בכוח עמידתנו ואני רואה בכוח עמידתנו פוטנציאל של עזרה, אהדה ותמיכה בעולם.

ולבסוף, הערה צדדית בעקבות דברי שר הפנים. אני חושב, שאנחנו מגזימים בנזק שבהתבטאות. כאזרח המדינה הזאת אני מודה, שאינני מאושר מכל ההתבטאויות מצד זה ומצד זה. אני חושב שיש נזק בהתבטאות של כמה קבוצות, אשר מתבטאות גבוהה על זכויות היסטוריות וכו', ואין מאחורי זה התקדמות של ממש וזה לעתים מעורר זאבים מהיער ללא צורך. כמו כן, אינני שבע רצון מאלה שמקדימים לדבר על כך, שנהיה מוכנים לסגת במקרה שיהיה שלום.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

זה בדיוק מה שאמרתי.

שר התחבורה מ. כרמל:

זה מחירה של הדמוקרטיה ואין להמלט מזה. במידה שנמשלה קואליציונית מורכבת ממפלגות, המפלגות הן חלק אינטגרלי של המשטר הדמוקרטי ואי אפשר להמנע מבירור ציבורי כזה. גם ארה"ב נמצאת במלחמה ואין להשוות כלל וכלל את גורליות המלחמה שלנו עם גורליות המלחמה של ארה"ב בוויטנאם ואנחנו שומעים מה מדברים בארה"ב פנימה, בעד ונגד המלחמה בוויטנאם ואיזה הפגנות עורכים ברחוב ואיזה לחץ יש על מדינאים בענין זה. אם אני משווה זאת עם הנעשה במדינות דמוקרטיות אחרות, אינני חושב שאנחנו צריכים לשאוף לכך, שהאזרחים ידברו ורק נציגיהם במוסדות הממלכתיים ישימו מחסום לפיהם. רצוי וטוב, שעמדת הממשלה תוסבר על ידי השרים, ודומני שכך פחות או יותר עושים. במידה שמובעת גם דעה של נציג מפלגה, אינני חושב שיש בזה נזק.

שר המשטרה א. ששון:

רבותי, אם כוונת הבירור הזה לקבוע מה יענה ראש הממשלה במקרה שישאל על ידי הנשיא ג'ונסון, יכול השולחן להתלכד סביב הצעת שר הפנים, שלפי שעה אנחנו עומדים כפי שאנחנו עומדים מבלי לקבל החלטות נוספות. אבל אם כוונת הבירור היא לדרון לאן פנינו מועדות, ברצוני לומר, שכל אלה שהשתתפו בדיון, אם כאן או בועדת השרים לענייני בטחון, לא דיברו על השלום ולא על חיפוש דרכים כדי להגיע לשלום.

שר החוץ א. אבן:

כולם לא דיברו על כך?

שר המשטרה א. ששון:

מחוץ לשר החוץ.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

תסלח לי...

שר הבריאות י. ברזילי:

גם אני אבקש סליחה.

שר המשטרה א. ששון:

אני חושב, שהבירור הזה הוא גורלי ואנחנו צריכים לומר, בצורה גלויה, מה שכל אחד מרגיש ומאמין ולא רק מבחינה תכסיסית ומבחינה טקטית. אני רוצה לומר לכם, שאני מאוכזב, אינני מוצא שפנינו לשלום. אינני נמנה על אלה שהקימו את התנועה הציונית וגם לא על אלה שניסחו את עקרונות הציונות, אבל אני נמנה על אלה שקראו כל מה שנכתב על ידי המנהיגים שלנו בענין הציונות, וכל מה שהתחננו עליו קבע שפנינו לשלום, התחננו על כך שצריך לחפש דרך לשלום, אבל אינני רואה שאנחנו מחפשים דרך לשלום.

ראש הממשלה ביקש מהשר כרמל להביע דעתו לגבי מעמדם של 600 אלף הערבים בגדה המערבית, ועוד 300 אלף ערבים ברצועת עזה, מה נעשה בהם. על זה השיב חשר כרמל, שהוא חושב כי הגבול הבטחוני צריך להיות על הירדן, אבל על ענין התושבים עוד מוקדם לדבר. אני אומר, שישנם מיליון ערבים שיושבים בשטחים אלה ואיננו יכולים להתעלם מהם, אנחנו חייבים לתת תשובה לשאלה זו.

נראה מה שנעשה באי שהוא במרחק של חצי שעה מכאן.  
בקפריסין יש 120 אלף תורכים לעומת 300 אלף או 400 אלף יוונים ותרואו מה שנעשה  
שם. 100 אלף התורכים, שמאחוריהם עומדת רק מדינה אחת ושמה תורכיה...

שר החוץ א. אבן:

בינתיים מפריזים שם מאד, וזה עוזר.

שר העבודה י. אלון:

מה קרה שם?

שר המשטרה א. ששון:

המיעוט התורכי הקים ממשל עצמאי ונראה במה זה  
ייגמר. זה יהפוך לגהינום, שאינני מאחל כזה למדינת ישראל. כל בנינו שנפלו למען  
המדינה, לא נפלו כדי שנהפוך את מדינתנו למדינה דו-לאומית. הם נפלו כדי שמדינת  
ישראל תוסיף להתקיים.

אילו היינו עכשו במצב שהיינו לפני מלחמת ששת  
הימים והערבים היו באים ומסכימים לעשות שלום, היינו כולנו מסכימים לשלום במסגרת  
הגבולות שהיו לנו עד ה-5 ביוני. עכשו לא מוכנים לזוז אפילו משעל אדמה אחד. אז  
צריך להגיד מה יהיה עם מיליון הערבים האלה, נוסף למאה מיליון הערבים שמקיפים  
אותנו מסביב.

שר התחבורה מ. כרמל:

מה יהיה?

שר המשטרה א. ששון:

הם יעלו עלינו. אולי לא עלי ועל בני, אבל אינני  
בטוח ביחס לנכדי, אם מדינה זו תוכל להתקיים, כאשר מסכיבה יש איבה כזאת ושנאה  
כזאת, שכל שבוע הולכת ומעמיקה. יש פתגם בערבית האומר: "לא עליך המלאכה לעשות".  
אני חושב, שמה שדורנו עשה זה היה למען הדורות הבאים.

שר החוץ הצליח בהופעותיו באו"ם ובכל מקום אחר,  
בהכרזותיו שאנחנו מוכנים למשא ומתן על שלום. מה יהיה כעבור שנה, אם שר החוץ  
יוסיף לומר את הדברים האלה ומישהו ישאל אותו: אדוני, מה עשיתם בשביל השלום? מה  
עשתה מדינת ישראל בשביל להתקדם שעל אחד לקראת השלום?

כאן נשמעו דעות, שאין להאמין כי חוסיין יוכל  
להחזיק מעמד. האם זה ענינו אם חוסיין יחזיק מעמד או לא? אם הוא מציע משא  
ומתן לשלום, למה לא נלך לקראתו? אם יהרגו אותו בגלל זה, זה ענינו, אבל אנחנו  
צריכים להעמיד אותו במבחן.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

אינני יודע על יסוד מה אומר שר הבריאות, שיש  
פניה מחוסיין. שר החוץ בפתחת הדיון אמר, שעלינו להתכונן שמה תהיה פניה כזאת.

שר המשטרה א. ששון:

גם ראש הממשלה, בראשית דבריו, אמר שעלינו לקבוע  
עמדה, במידה ותהיה הזדמנות כזאת. לא מן הנמנע, שהענין יעלה בשיחותיו של ראש  
הממשלה עם ג'ונסון. ראש הממשלה יגיד, שאף אחד לא פנה בבקשה לדון על שלום

וג'ונסון ישאל: "אם יש מישהו שמוכן לפנות, אתה מוכן לדון?" וג'ונסון יכול לעמוד בקשר ישיר עם חוסיין ואנחנו לא, ויש לו ידיעות מהימנות יותר. אם הוא יגיד, שחוסיין מוכן, אני אומר שאינני מוכן עד שנאצר יסכים. אני אכניס את חוסיין שהוא יחליט על גורלה של התעלה או של רמת הגולן?

אם הבעיה היא, שהשולחן הזה צריך להתלכד בעמדתו לקראת נסיעת ראש הממשלה לארה"ב, אני חושב שאפשר לקבל את הצעת שר הפנים. יחד עם זאת, הייתי מציע שהממשלה תקים ועדה יותר מצומצמת, שתשב ותלמד את ענין השלום ואיך מגיעים לשלום. אי אפשר לדון בבעיה כזו במסגרת רחבה של 15 חברי ועדת הבטחון, או 21 חברי הממשלה. אני מציע שתקום ועדה של 6-7 שרים, אשר יראו את מלאכתם בכך, ללמוד את בעיות השלום.

שר החקלאות ח. גבתי:

כשלעצמי, "שלאג איך זיך מיט דער דעה" ומאז סיום המלחמה, יותר ויותר קל לי, כי נגוזו קצת אשליות. בשבועות הראשונים היה נדמה לנו, שהנה גמרנו את המלחמה ואנו עומדים בפתח השלום. עכשו אני חי בהרגשה, שמיום ליום השלום מתרחק. עם כל משלוח נוסף של נשק רוסי למצרים ולסוריה, השלום מתרחק ומתקרבת יותר אימת מלחמה חדשה. כל משלוח נוסף של נשק רוסי מעודד את הערבים לבטל בכלל, במידה והיתה איזו מחשבה שצריך לנסות להגיע לאיזה הסכם של שלום, ומתחזקת יותר הדעה שאין שלום.

כל נאום נוסף שנושא נאצר, או אחד המנהיגים הערביים, מסבך אותם גם מבפנים ומקטין יותר את האפשרויות שביום מן הימים, יתעוררו לבקש שלום או להציע שלום.

אם אני שואל את עצמי לקראת מה אנחנו צריכים ללכת, אנחנו צריכים בראש ובראשונה - ובזה אני מסכים עם השר כרמל - לראות את עניני הבטחון בסכנת סיבוב נוסף כענין המרכזי, שהוא צריך לכוון את פעולותינו בעתיד. ולא מפני שכפי שאמר כאן השר ששון, איננו רוצים בשלום. אנחנו מדברים היום על דבר שאיננו קיים במציאות ואין בכוחנו היום לשנות את המציאות. אם המציאות תשתנה, אז נוכל לשבת ולדון איך נוכל לתרום את תרומתנו לקרוב השלום, אם ייראה לנו שענין זה ממשי ומציאותי. אז צריך לעשות הערכה מחדש של המצב הבינלאומי כולו ולראות מה יכולתנו ומה כוחנו, על מה יכולים לעמוד ועל מה לא יכולים לעמוד, ואיך יכולים להבטיח מכסימום שלום, כי חוזה שלום עוד איננו הבטחון. אי אפשר להגיד, שאם חוסיין יגמור אתנו מחר חוזה שלום, לא מעניין מה יקרה אתו ומה יהיה גורלו. זה מעניין מאד, כי כל הסכם כזה עם חוסיין עלול להיהפך במקרה כזה לפיסת נייר, על אחת כמה וכמה אם תיווצר מציאות של הנהגה אחרת וישתנה המצב לגבי השכן שלנו מצפון והשכן מדרום. אם חוסיין חותם על משהו, יעניין אותנו מאד מאד מה יהיה גורלו. כיום אינני רואה את הדבר הזה כמציאותי.

שר החוץ א. אבן:

כלומר, אם חוסיין מציע את חתימתו על חוזה שלום,

אתה מציע לומר "לא"?

שר החקלאות ח. גבתי:

לא זאת אמרתי. אני רק אמרתי לשר ששון, כי בתנאים שאנחנו נציע אז לחתימת שלום, צריך לקחת בחשבון אפשרות שחתימה זו למחרת לא תהיה שווה כלום.

שר המשטרה א. ששון:

מה אתה מציע?

שר החקלאות ת. גבתי:

אינני מציע כרגע דבר. השאלה היא באיזה תנאים מוכנים לחתום שלום וגישתנו צריכה להיות כזאת, שאין כל בטחון ועל כן, צריך מלבד החתימה להבטיח עוד משהו. לכן אינני אומר מה יהיה בגדה או מה יהיו הגבולות הבטחוניים, כי אינני יודע בדיוק מה זה. ברור שנכונותו של חוסיין לחתימה על חוזה שלום עוד איננה ערוכה שיכולים להחזיר לו את הכל.

אני חושב, שאנחנו פה מפריזים בהחרפת חילוקי הדעות שישנם, כי אינני חושב שיש כאן איש שיאמר כי איננו צריכים לעשות זאת, במידה ומחר תהיה אפשרות לנהל משא ומתן לשלום עם אחת המדינות הערביות או עם כולן. אינני חושב שאנחנו יכולים היום לקבוע מה יהיו התנאים שלנו בקונסטלציה שתהיה. לו זה היה היום, אני יכול לשקול לפי התנאים של היום. אבל אם זה יהיה מחר, שום מדינאי לא יקבע דברים מבלי לדעת מה המצב הכולל.

שר השיכון מ. בנטוב:

אבל צריך לשקול, יש כאלה שאומרים שלא צריך

לשקול.

שר החקלאות ת. גבתי:

אינני חושב כך. אם להגיע למסקנות היום, אני חושב שהצעת שר הפנים היא הצעה נכונה. איננו יכולים היום, היות וענין המשא ומתן לשלום אינו אקטואלי היום, איננו יכולים לא להגיד ולא לקבוע שום דברים, כי איננו יודעים באילו תנאים ננהל את המשא ומתן. אז מוטב לומר, שהחלטנו מה שהחלטנו, כאשר יבוא היום וזה יהיה אקטואלי, נשוב ונדון. לצערי, היום נראה לי, שזה יותר רחוק מאשר חשבתי לפני שלושה חודשים.

שר המסחר והתעשייה ז. שרף:

כרצוני לפתוח בהערה בעקבות הערתו בראשית דבריו של השר ישעיהו. אינני חושב שאנחנו בחרנו ועדת שרים לעניני בטחון כדי לקיים דיון כזה, כפי שזה הובא אלינו. זה איננו דיון בטחוני, זה דיון מדיני והוא דיון הקובע את העמדה שלנו, של המדינה. בדרך כלל, כאשר ועדת השרים לעניני בטחון דנה בדברים, היא גם יכולה להחליט, אם אין חבר בוועדה שמערער על החלטתה. אני רוצה לקבוע, שאין לה סמכות להחליט בנושא זה והדיון הזה, לפי דעתי, חורג מהמסגרת שנקבעה לוועדת השרים לעניני בטחון.

יתר על כן, אני רוצה לומר, אפילו כאשר היא דנה על מצב הבטחון כיום של המדינה, לא נראית לי העובדה הזאת, שבמשך ששה חודשים לא היה דיון בממשלה, שקדם לו תיאור המצב הבטחוני שלנו היום, מה יש לנאצר ומה אין לו, מה הוא יכול להפעיל, מה יכול לקרות אצלנו לא רק בנשק שאנחנו היינו רגילים לו, שהוא עדיין נשק קונבנציונלי, גם בטילים. אני חושב שזה מצב בלתי נכון, שהממשלה כולה מחוץ לדיון כזה.

כאשר דנים על הגדה, מספיק להסתכל על המפה כדי לראות שהירדן, מבחינה בטחונית, הוא הגבול הכי רצוי, אם כי מבחינה היסטורית, חוץ מתקופה של עשרים ושש שנות הקנוניה שהיתה בין ידידנו צ'רצ'יל לבין הממלכה הירדנית, הירדן אף פעם לא היה גבול, בין אם הארץ היתה בשלטון יהודי ישראלי ובין אם היתה בשלטון אחר. אבל כאשר מסתכלים במפה, ברור שהירדן, עם המורד שבו חונה הצבא העיראקי והגבעות מצד זה, הוא גבול נוח וכל הדיוט יכול להעריך זאת כך. אף על פי כן, לא קיימנו כירור אם אמנם אין גבול בטחוני שאפשר לעמוד בו עוד הפעם עשר או עשרים שנה בתוך הגדה. הכירור הזה לא נערך, ואני חושב שהממשלה לוקה בדיוניה שלא היה לה כירור כזה.



מה שאמרתי קודם לגבי ירדן עוד יותר חיוני לגבי מצרים, כדי לדון למה אנחנו הולכים. אליבא דכולנו, יתכן שאנחנו עומדים לפני מלחמה. איך אנחנו נעמוד במלחמה זו, אינני יודע והממשלה כולה אינה יודעת. חלק מהממשלה יודע, ואלה חברי ועדת השרים לענייני בטחון, ואנחנו צריכים להסתפק בזה, שהועדה דנה ואנחנו צריכים לחיות מרוח הקודש או מפי העתונות. אנחנו נעמידים במצב, שאינו מגיע לאף אחד מאתנו.

עוד הערה בנושא זה לדברי השר כרמל. הוא דיבר על זה, שהזכות לביטוי בלתי תלוי משתמעת מעובדת היות היושבים סביב השולחן הזה נציגי מפלגות. אבל יש גם איזו הוראה, שאין סייג המשתמע מהעובדה שאותם נציגי המפלגות יושבים סביב השולחן זה, ויש עוד נציגי מפלגות, שאינם יושבים סביב השולחן, ולפחות הטעם הטוב, אם לא התבונה המדינית - לדעתי, גם התבונה המדינית - מחייב שאלה שיושבים סביב השולחן הזה יתבטאו ברוח הדברים שיוחלט עליהם כאן, ומי שרוצה להסתייג בין בארץ ובין בחוץ-לארץ, אם בעל-פה או בכתב, ישאיר זאת לנציגים אחרים של אותה מפלגה. לפחות זאת.

כמה הערות לגופם של העניינים. לי נראית הגירסה הזאת, שאנחנו רוצים לשבת עם כל הערבים יחד, כלומר, שאנחנו צריכים לרצות לשבת עם כולם יחד, כגירסה מתמיהה ביותר. אחת הקנוניות הבריטיות הגרועות ביותר היתה לפני שלשים שנה, כאשר הכניסו את מלכי ערב לדיונים של ועדת פיל, ומאז ועד נסיגת הבריטים מהשטח הזה, הם הלכו בכיוון זה של ארגון הערבים מסביב לבעיה הפלשתינאית. מדוע הם עושים זאת, אני יכול להבין ויכול להעריך, אבל מדוע אנחנו צריכים לרצות בזה ולצרף לזה גם את אלג'יריה...

שר הדואר י. ישעיהו:

לא לזה התכוונתי.

שר המסחר והתעשייה ז. שרף:

אבל אם אתה אומר: "כלי מצרים - לא", זה פירוש הדבר. אין איש חולק על כך, שרצוי לנו שהמשא ומתן הראשון יהיה עם מצרים, לא רק מפני שמצרים היא מדינה חזקה ביותר, אלא מפני שאנחנו יכולים להגיע לשלום עם מצרים בלי ויתורים שהם קשים לנו כקריעת ים סוף. גם אנחנו כלפי מצרים במצב מצוין, כי גם התיקונים שהציע השר כרמל, הם כאין וכאפס לעומת מה שמחכה לנו במשא ומתן על הגדה ועל הרמה. מבחינה זו, רצויה לנו מצרים, אם מצרים תלך ראשונה ואם הרוסים יתנו למצרים ללכת ראשונה, זה לא תלוי בנו.

מכאן, אין זה כך, שאם יש אפשרות למשא ומתן עם ירדן, לא צריך להכנס לתוכו, אלא נחכה עד שנאצר יואיל להחליט לשבת אתנו ראשון.

אני רוצה לנסח את המצב לקראת משא ומתן כזה בשתי נוסחאות. האחת, הגבולות שהיו ב-5 ביוני, אם נקרא לזה גבולות, אינם קיימים יותר. גם הגבולות או קווי הפסקת האש שנקבעו ב-10 ביוני לא קודשו ולא נתקדשו כמו שהם, ואינם חייבים להיות קבועים בשום מקום.

השר מ. בגין:

גם לא הירדן?

שר המסחר והתעשייה ז. שרף:

נדמה לי, שמה שאני אומר ברור לגמרי. היתה פה הצבעה פעם על השאלה, אם אנחנו קושרים את עצמנו לגבולות הבינלאומיים שהיו קיימים ב-5 ביוני. אני הצבעתי נגד. גם את זה אינני רואה כדבר מקודש היום, בשום מקום. אני גם לא רוצה שנקשור את עצמנו באיזה שהוא מקום לקווי הפסקת האש.

מה צריכים להיות הגבולות. נדמה לי שזו נוסחה, שאפשר להסביר אותה. אני הייתי אומר: לפי השלום - הגבולות; לפי טיב השלום - איתור הגבולות. אם נשכח למשא ומתן של שלום באוירה יותר נוחה לנו, אנחנו יכולים להסתכן פה ושם. אם המשא ומתן מתנהל תוך איום על עצם קיומנו, אנחנו חייבים להחמיר וחייבים לעמוד בחומרות אלו כל זמן שנוכל לעמוד.

רבותי, יכולת העמידה שלנו תלויה לא מעט בעמידתה של ארצות הברית. אנחנו צריכים לדעת זאת ולחיות עם זה, כי בעמידתה של ארצות הברית תלויים כמה דברים: תלויה עמדת מדינות ערביות מסוימות; תלויה עמדת ברית המועצות והפעולה האפשרית מצד ברית המועצות נגדנו בצורה זו או בצורה אחרת; תלויה אספקת הנשק שלנו. אני הייתי מוסיף, שבזה תלויה גם אספקת הכסף שלנו, שבלעדיה נוכל לעמוד חצי שנה - שנה, אבל לאורך שנים - לאו דוקא. לנאצר יתנו הלוואות ואם נאצר לא ישלם את ההלוואות, עדיין לא יכריזו עליו כפושט רגל ועלינו כן יכריזו.

השיקול הבינלאומי הוא שיקול אולי עוד יותר חמור מעמדתם של הערבים. אנחנו יכולים לחיות עם הערבים במלחמה, אנחנו ודאי יכולים לחיות בשלום. תשע עשרה שנה הוכחנו לעצמנו, שאנחנו יכולים לחיות בלי מלחמה ובלי שלום. שר החוץ אמר פעם: "IT IS NOT VERY CONVENIENT BUT IT IS POSSIBLE". אנחנו יכולים לחיות כך עוד תשע עשרה שנה. השאלה אם המעצמות יתנו לנו לחיות כך. יכולת התמרון המדיני שלנו לא גדלה מאז הנצחון, היא קטנה. מי שמתעלם מזה, מתעלם מהמציאות שכתוכה אנו חיים.

אינני רוצה לחזור לדברי ימי ישראל. אף פעם לא היתה קיימת מלכות ישראל ולא יכלה להתקיים, אלא בסיטואציה פוליטית מסוימת. דוד המלך ושלמה המלך התקיימו בתקופה של איזון כוחות בין מצרים ובבל או אשור, והמכבים הקימו את המלוכה במצב שרומא שמה כאן את ידה והגיעה לפאס-דומנה. בלי התחשבות בינלאומית ובלי שנדע איך אנחנו קשורים ובמי אנחנו תלויים, השיקול שלנו איננו שיקול מלא.

מה שנוגע להצעת שר הפנים, הייתי מציע לתקן אותה בשתי נקודות. האחת, אנחנו יכולים לומר, שאם אנחנו מגיעים למשא ומתן לשלום, עם או בלי מתווך וכנראה עם מתווך, ואינני משער לעצמי חוזה שלום על ידי מתווך, שלא יקבע באיזו שהיא נקודה, שאנחנו צריכים לשבת זה מול זה ואינני מניח שהוא ישא ויתן ויביא העתק שני של החוזה לנו ויניח לנו, ופתאם יהיה שלום. גם אז נצטרך להפגש, כי אחרת השלום אינו שלום.

הנקודה השניה, שכל הקווים ניתנים למשא ומתן בתוך

המהלך הזה.

שר החוץ א. אבן:

אני רוצה להזכיר לממשלה את תולדותיו של הויכוח הזה. על פי ההקשר שבו הוא מתנהל ובו התנהל, על כל פנים לפני שהעתונות פתחה במסעה נגד אלה הסבורים, שגבולות קבע יכולים להיות שונים מקווי הפסקת האש - שהרי לא מדובר פה בהדלפה, יש כאן מסע מתוכנן נגד דעה אחת ובעד דעה אחרת - ומסע זה הסית את הויכוח ממסלולו הקודם. אם כן, ההקשר היה כלהלן: הכנסת והממשלה קיבלו החלטות עקרוניות כלליות, ששימשו יסוד למערכה המדינית בזירות הבינלאומיות. העקרונות היו כלליים כאמור: מחייבים את המצב הנוכחי, תוך נכונות לנהל משא ומתן על חוזה שלום, ולא היה שום צורך לפרש את רעיונותינו הטריטוריאליים. אמנם בגלגול האחרון של הדיון הבינלאומי, דובר על הבעיה הטריטוריאלית, ואז אנחנו אמרנו שהגבול עבר מהעולם, הגבול הסופי צריך להקבע בחוזה שלום שננהל עליהם משא ומתן. והיה הישג לא מבוטל, כאשר הצטרפו לעמדה עקרונית זו כמה גורמים, לרבות ארצות הברית, אשר אמרו: לא הגבול של 1949, לא הגבול של 1967, לא זה ולא זה הוא הגבול הבינלאומי הסופי, וסוכם שעל הצדדים לעבד יחד את הגבול של שלום.

על מצרים ועל סוריה גיבשנו דעות קצת יותר מפורטות, לא פירסמנו דעות אלו. החלפנו דעות עם ארצות הברית על יסוד הצהרת הממשלה לגבי תמונת השלום עם שתי המדינות הללו, ולגבי השלום עם ירדן, לא הכרענו דבר. נסתמנו שלש או ארבע אפשרויות עקרוניות וטופוגרפיות.

עכשו אנחנו מציגים את השאלה - היש צורך להתקדם ולהגיע להכרעה יותר מפורטת? לדעתי, ההקשר האמריקני אינו מחייב שנפרט יותר את הצעותינו. אינני מקבל את ההנחה הרווחת בעתונות, שנשיא ארה"ב יבקש אותנו לשרטט קווים על המפה. לפי החומר המגיע אלינו, הוא אינו מסוגל לבקש שניסוג, הוא יבקש שלא ניצור עובדות הסוגרות את הדלת לפני משא ומתן. לפי הסיסמה שלהם - (ציטטה באנגלית).

הוא עלול לשאול - ואינני סבור שלראש הממשלה יהיה קושי לענות על פי ההנחיות הקיימות של הממשלה - אם יהיה משא ומתן עם ירדן, האם אתם באמת ובתמים מוכנים לנהל משא ומתן על הכל, כלומר גם על הגבול? אני סבור שאם הכנסת אמרה שאנו מנהלים משא ומתן על כל הדברים, על תנאי השלום, אינני סבור שראש הממשלה יהיה חייב לומר - על פי עמדת הממשלה - "לא, לגבי הגבול כבר קבענו, על שאר הסעיפים ננהל משא ומתן". אינני חושב, שהממשלה יכולה לכבול את ידיו במידה כזאת. אבל אם ראש הממשלה אומר: "שעה שצמתי צבת ממשלה ערבית, אנו מנהלים עם אותה ממשלה משא ומתן על תנאי השלום כולם: הגבול, ביטול הלוחמה, הבטחת הבטחון, ננסה להגיע לידי הסדר" - אני סבור, שזה בשעה זו יספק את הנשיא ג'ונסון. הוא גם לא הזמין את ראש הממשלה על מנת להכנס לסכסוכים אלו.

לפי מה שידוע לנו על החומר והתדרוך שניתן לג'ונסון, הרי בתודעתו, הנושא המרכזי - ולדעתי, זה צריך להיות נושא מרכזי שלנו - הוא החדירה הסובייטית באיזור ומה ההערכות שלהם ושלנו, ואנחנו צריכים לשאול מה המעשים שלהם מול התופעה הזאת. ידוע לי, שלפי התדריכים שהוא קיבל, ברור לו שאין ממשלה ערבית הרובצת לפתח עכשו לנהל משא ומתן, מכאן שאין הוא חייב, על פי הגיונה של מציאות זו, לבקש פירוט יותר מדוקדק.

זה לגבי ההקשר האמריקני. ההקשר של האו"ם, כלומר שליחותו של יארינג, גם הוא אינו מחייב בשעה זו שנסמן קווים על המפה. השליחות מתנהלת בעצלתיים ובקצב צנוע מאד. בשיחתו אתי הוא פתח בכמה הערות שוליות במסגרת של שיפור האו"ם. הוא העלה אפשרות של הוצאת הספינות התקועות, גם לא בטוח שזה יתגשם. אנחנו התנינו את הביצוע בהסכם אתנו על הנוהל, המצרים כנראה מתקשים להודות, שזכותנו לאסור או להתיר, ומחצי משפט שקלטתי מדברי יארינג, יש לי רושם שהמצרים יבקשו שהם יתייצבו משתי גדות התעלה בשעת הביצוע, ואני אומר שזה לא בא בחשבון. אני אומר יותר ממה שהוא אמר במפורש, אבל אני מוסיף כמה נדבכי חשדנות. נניח שבסופו של חשבון, האניות תוצאנה, לגבי השליחות הסופית שלו, לאמור הסכם שלום, הוא מסר לי שהם משננים באוזניו כל הזמן: "נסיגה בלי שלום" והוא אומר להם, שהם רשאים לנקוט עמדה זו, אבל אין לה סימוכין בהחלט מועצת הבטחון, שהרי זו כורכת יחד 5-6 עניינים: שלום, גבולות מוסכמים, שיט חופשי, פינוי שטחים מפורזים, ביטול הלוחמה, הכרה מוצהרת בריבונותן של מדינות - והוא אומר שאינו רשאי לפרק חבילה זו. על פי הפירוש שלו, אין ההחלטה מציגה תביעה נסיגה בלי שלום, ועניין הגבולות, זה משהו חדש, זה לא משהו שהיה קיים או שהוא קיים עכשו.

יארינג שאל אותי אם נוכל לתת לו OPENING. אז כפי שאמרתי בישיבת הוועדה או הממשלה, לא מסרתי לו הצעות ענייניות, אבל מסרתי הצעות נוהליות, לאמור, שאני מציע שהוא יבקש את המצרים למנות נציג מדיני שיפגש אתנו. כאשר הוא שאל: מה הנושאים שתציעו לסדר היום? אמרתי: חוזה שלום, החלטה עקרונית להגיע לשלום; (ב) קביעת גבולות; (ג) ערובות קונסטרוקטיביות לחופש השיט; (ד) ביטול גילויי הלוחמה והחרם - אלה ארבעה סעיפים שנוכל להתחיל בהם: שלום, גבולות, ערובות קונסטרוקטיביות לחופש השיט וביטול הלוחמה. הוא אמר: אולי הם יציעו לשנות את הסעיפים ולהכניס את עניין הפליטים או משהו? אמרתי: אדרבא, ברגע שיש משא ומתן, זה משהו שמתגלגל. הוא אמר: אתם אומרים גבולות באופן סופי? אמרתי: אם הם יבואו למשא ומתן - נספק את סקרנותם במלואה. אבל זה הסיכום, אנחנו מוכנים ללכת למשא ומתן על גבולות. כדי לתאר את צניעות שליחותו, הוא אמר שזה VERY HELPFUL.

מאז שהוא דיבר אתי, הצטבר לו תיק מלא של חומר: הם יענו, אחר כך תענו, אולי יקרה איזה נס וידלק איזה ניצוץ. הוא יצא שבע רצון גם מענין התעלה וגם מזה שאנחנו אפילו מתווים עקרונות לסדר היום למשא ומתן. הוא הדגיש, שהוא מאד רוצה להתחיל במצרים, באשר לדעתו החומר כאן הרבה פחות מסובך באופן אוביקטיבי. בינתיים, הוא הוזמן לעמאן.

על כל פנים, השליחות הזאת, כפי שהיא מתנהלת, אינה מחייבת פירוט ההצעות שלנו. מה שלדעתי עשוי, מסוגל ועלול לתבוע מאתנו הגדרה, זה דוקא הסיכוי האחד, שאי אפשר למדוד את ממשותו, אבל הוא לא מבוטל, וזה דוקא חוסיין, שהמציאות הקיימת לוחצת עליו ומעצמות מסוימות לוחצות מאד, והוא יתגבר על המכשולים והמעצורים ויאמר: הנה אני מתייצב. כאמור, אין ודאות שזה יהיה, אבל מכל מה שאנחנו קולטים, הענין די ממשי וכדי שלא נניח שיעברו שבועות וחורשים, אני מציע שנדון.

אני חושב, שהשר קול הפריז בריחוקו של סיכוי זה. אני מייצץ לממשלה להניח, שבמחצית הראשונה של 1968 נעמוד לפני דבר כזה. ואז השאלה הנשאלת היא כמובן: האם ניפגש אתו? ואם ניפגש אתו, אי אפשר לנהל הרבה פגישות בלי לקבוע קו, מה נתבע, למה נייענה ולמה נסרב. יארינג כבר שאל אם יש לנו סדר יום למשא ומתן, או סדר יום למשא ומתן עם ירדן. אני אמרתי, שסדר היום יכול להיות שונה, מדוע לנו לדבר עם ירדן על חופש השיט, או עם נאצר על הירדן, כגבול בטחוני.

יארינג שאל את השאלה שהעלה כאן השר ישעיהו: משא ומתן עם כולן יחד או עם כל אחת לחוד. אמרתי שעל פי מיטב הנסיון, כאשר הן באו זו אחרי זו היו הסכמים, וכאשר התקהלו יחד, לא היה סיכוי להסכם. ולא עוד, אלא שסוריה אינה נכללת בתחומה של השליחות הזאת שלו. הוא קיבל מהם מכתב האומר בכל האדיבות: "עכשו לא נוכל לקבל אותך" והם חזרו על אותה תביעה, שהם מבקשים נסיגה לאלתר וללא תנאי.

על כן, ההקשר שאולי יחייב הגדרת עמדה, הוא ההקשר של ירדן. יש אומרים, שלא יעלה על הדעת, שהוא יבוא ראשון, ואולי כן יעלה על הדעת, כי עליו המציאות לוחצת יותר. יש עם פלשתינאי, שבניו מחולקים בין התחום של ישראל לבין התחום הירדני, ומה שמוגדר כענין פלשתינאי, הוא קודם כל ענין שמעניין את ישראל ואת ירדן. אנשים אלה אינם נמצאים, לא בסוריה ולא במצרים. זה הענין, הואיל והוא חי בלחץ המציאות, הואיל והוא נדחף על ידי ארצות הברית ובריטניה, והואיל ובריטניה חושבת ששלוש עם ישראל יבסס את מעמד המערב באיזור ויחליש את מעמדה של ברית המועצות, והואיל וחוסיין אינו בודד בעולם המוסלמי, מובטחת לו תמיכה של תוניסיה, מרוקו, פקיסטן ואינדונזיה. הוא מחפש אם יש גורמים, שיוציאו אותו מההקשר שבו הוא עומד בודד. על כן, הסיכוי הזה איננו מבוטל, אם גם איננו סיכוי ממשי.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

האם יש ממשות בידיעה שהופיעה בעתונות, שהערכים הפלשתינאים מבקשים לשלוח משלחת לוועידה ברבאט?

שר החוץ א. אבן:

הוא איננו כל כך חלש בגדה. מי שקורא את השיחות שהוא ניהל בשבועיים האחרונים, זה לא ענין שערכי האיזור הזה רוצים את חוסיין, הם אינם רוצים להיות מנותקים מהעולם הערבי, הם רוצים רציפות למה שיהיה בגדה, רציפות של מגע, חיים כלכליים ותרבותיים ואינם רוצים לחיות בגטו, וזה מה שמביא אותם להתחבר עם מי שיש שם.

לדעתי, יש דיבור מופרז על חולשת משטרו. ידועות לנו החולשות של אותו משטר, אבל אין הוא המשטר החלש ביותר באיזור. חוסיין החלש והבלתי יציב, הוא אישית השתתף בהלוויות של נורי, של קאסם, של שישקלי ושל נגיב,

והוא חולם על השתתפות בהלוויה של נאצר ואי אפשר לדעת כיצד יתפתח הדבר. יש באיזור זה דבר שאפשר לתאר אותו כאי-יציבות יציבה. אין לומר, שאם נגיע לחוזה שלום, זו תהיה פיסת נייר, זה יהיה מפנה היסטורי מאד, ולא יתבטל ערכה של חתימה, גם לא מחמת חילופי שלטון. אין הרבה דוגמאות בדור הזה, שעקב חילופי שלטון עברו אנשים מעבר ממלחמה לשלום. בדרך כלל קובעות התחיבויות בינלאומיות. אבל אם יש מצב כזה, צריך להביא בחשבון מה שהשר גבתי אמר, אם כולנו אומרים שלא יהיה צבא בלתי ישראלי ממערב לירדן, הרי חופש תמרונו שמור גם לכל פורענות שתבוא או שלא תבוא.

זה ההקשר - ויש כמה אופקים, ויתכן שזה יחייב אולי לראשונה הגדרת עמדות מפורטות. אני מודה שזה לא קיים היום או מחר, על כן אני לא מתקשה לקבל את ההצעה הנוהלית, שנוסיף לדוש בזה ונשוב לזה עם שובו של ראש הממשלה. אינני מעלה על דעתי, שראש הממשלה ימצא את חסיין או את נאצר באיזה מקום. אני גם חושב, שזה טוב מאד שהתחלנו לדון ורצוי שנחיש את קצב הדיון.

לגבי ההסדרים, אני חושב שמה שהממשלה קיבלה לגבי סוריה בגלגול השני, הוא הקובע, שהפתרון הוא לא על ידי פירוז, אלא על ידי שינויים טריטוריאליים, וזה ידוע גם לאנשי שיחנו. אינני מציע שינויים אחרים. אינני מציע שנוותר על המושג של שלום, או שנקבל את המושג של הסדר. אני מתייחס להצעת שר הבטחון, שאולי אפשר להסדר עם מצרים על יסוד הסדר שאינו שלום, בתנאי שאנחנו יושבים בשארם-א-שייך. אל נותר על התנאים הפוליטיים-יורידים, שבדרך כלל נקלטו אולי יותר מהתנאים הטריטוריאליים שלנו. המושג שאחרי הפסקת האש בא בחשבון רק שלום, לא הפוגה, לא הפסקת אש ולא הסדר ביניים, דבר זה נקלט מאד ומוצא ביטוי מובהק אפילו בהחלטת מועצת הבטחון. עד כדי כך שיש גורמים רמי מעלה - אני מדבר על ארצות הברית למשל, וגם יארינג רמז על זה - שיראו את זה כויתור, אם נגיע אחרי כל המכשולים לא לחוזה שלום, אלא להסדר. אלה מדברים על ההסדר שהיה בזמנו בין ברית המועצות לבין יפאן. שם לא היה חוזה שלום, כי ברית המועצות החזיקה באיזה אי ויפאן לא רצתה להשלים עם זה, אבל לא רצתה שלא לכוונן יחסים - אנחנו עכשו למדנו היטב מסמך זה - הסכם זה הוא שלום לכל דבר, אלה חילופי מסמכים שמדינות אלו החליטו לכוונן יחסי שלום ולהחליף נציגים דיפלומטיים, אבל אין חוזה שלום, כי היפאנים מקווים פעם להחזיר את האי. שיש צורך במבנה יורידים מוצק לכל הסדר שיושג, אני חושב שכולם מוכנים. אם נגיע שם רק להסדר, אני חושב שאנחנו עלולים להתקרב שם למצב שהיה בפברואר 1957.

שר הבטחון מ. דיין:

מדברין כמעט אפשר לחשוב שאני הצעתי לוותר על שלום, ולא כך אמרתי. אני אמרתי, שאם יש ברירה בין שלום בגבול הבינלאומי ובין פחות משלום, בתנאי שאנחנו נשאר בשארם-א-שייך - אני מעדיף את הסידור השני.

שר החוץ א. אבן:

אני מתנה את הסכמי השלום בגבול הבינלאומי, כי אני חושב שההישג הפוליטי-יורידים שקול כנגד העובדה שהגבול הוא כפי שהוא. על כן, אינני מציע רביזיה בעמדה שקבענו, שהיא גם אינה נוקשה ביותר. אמרנו: גבול בינלאומי תוך ערובות לחופש השיט ותיקונים לצרכי בטחון...

ראש הממשלה ל. אשכול:

אם אתה מכניס את המושג של ערובות, איך מבטיחים את חופש השיט גם בסואץ וגם בשארם-א-שייך?

שר החוץ א. אבן:

בשארם-א-שייך אני חושב שאין מנוס מנוכחות ישראלית, בין שהיא ימית ובין שהיא יבשתית.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אז זה לא נאמר. אמרנו שאנחנו רוצים חופש שיט.

השר מ. בגין:

בענין זה סוכם לפני 5-6 שבועות, זה ישנו בפרוטוקול והייתי מבקש את מזכירת הממשלה להביא בפנינו פרוטוקול זה.

שר החוץ א. אבן:

על זה תגובת אחד מאנשי שיחנו היתה: "אולי לא רק נוכחות שלכם". כלומר, כנראה שמתגבש רעיון באיזה מקום על שמירה או פטרולים או עמדה בינלאומית. אותה הארמדה שלא הפליגה לפני מלחמת ששת הימים, אולי יהיה לה אומץ עכשו, לאחר שהוא הרוס ואנחנו בתוך הארמדה. גם הם לא מפורטים בהצעותיהם.

חלה התפתחות בגישה האמריקנית. ביוני הם הקימו ועדת עבודה גדולה בראשותו של מק-ג'ורג' בנדי, שיכין תכנית מפורטת על השלום וכעבור חודשיים התברר שאין ועדה, בנדי יושב ב"פורד פאונדיישן" ומתקשר עם וושינגטון מדי פעם בפעם. הם הפסיקו בעבודה זו, כי הם אמרו: "אם אין הקשר של משא ומתן, למה לקבוע פרטים של משא ומתן?"

לגבי הבעיה הירדנית, גם לי יש רושם שכל אחד מחפש לו לשון נקיה, אבל הרוב ברור. ברור לי, שהרוב מחפש אפשרות ליישב ארבעה דברים: הירדן כגבול בטחוני או גבולות חדשים? בכל זאת יש לנו פה תביעות טריטוריאליות; שלום, ואיזה ליכוד חברתי יהודי, כדי שמיליון ורבע ערבים לא יקבעו את חיינו ותכליתנו, כי זה מספר יותר מדי גדול ויש בו כדי להשפיע על מהלך חיינו וצביוננו. אנחנו מחפשים הסדר שיבטיח בטחון וגבולות יותר רחוקים, וגם סידור שישחרר אותנו מהמטען הזה.

אני חושב שההתלבטות קיימת. איך לעגל את הריבוע הזה, זה קשה, אבל לדעתי לא בלתי אפשרי, ואני מציע שהממשלה תוסיף להתלבט כדי לעגל את הריבוע הזה.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

גם שלום, גם גבולות וגם מיליון ורבע ערבים?

שר החוץ א. אבן:

לא, בלי מיליון ורבע ערבים, ואז הגבול המדיני והבטחוני אינם חייבים להיות זהים; אז יש גבול אחר שצריך להגן עליו.

בשלב זה אינני מציע שהממשלה תפרסם שהיא לא החליטה, אלא שתפרסם שהדיון נמשך. כלומר, תהיה הודעה באופן חיובי.

לגבי השיחות עם ג'ונסון, יכול ראש הממשלה לומר שהמשא ומתן פתוח, אם מישהו מתייצב למשא ומתן, נדון עם אותו גורם על הכל, לרבות הגבול. אם נוכל לומר זאת, איני סבור שנצטרך לומר יותר בשלב זה.

השר י. גלילי:

אני מבין, שהדיון הזה התפתח תחילה לרגל אוונטואליות של פגישה בינינו ובין ירדן, ואחר כך הוא גלש לבירור של הממשלה לקראת המסע של ראש הממשלה אל הנשיא ג'ונסון. לכן אני אגביל את דברי לנושא מה צריכים להיות סיכומיהן של ישיבות אלו, ולא אחזור לבירור המפורט שהיה בוועדת הבטחון בדבר עתיד הגדה.

בדרך כלל, אני חושב שהדיונים האלה צריכים להסתכם בהחלטה, שצריכה לראות אור - קודם כל, שהממשלה מברכת את ראש הממשלה בצאתו לשיחות עם נשיא ארה"ב ומאחלת לו הצלחה באימוץ הידידות בין העם והממשלה בישראל ובין העם והנשיא של ארה"ב, שחסייע לביצור קיומה הבטחוני של ישראל וקידום השלום באיזור. זה לא מנוסח סופית, אבל נראה לי שראוי לפרסם דבר כזה, ביחוד שיש ציפיה בציבור.

אין ספק, שאנחנו נבקש את ראש הממשלה כי במסע הזה יוסבר המצב באיזור; על התכונה הערבית למחזור חדש של תקופות; להבליט את עומק החדירה הסובייטית ושיתוף הפעולה עם המצרים; הארת העובדה של הסירוב הערבי לשלום.

נראה לי, שהבסיס למסע של ראש הממשלה במגעיו עם הנשיא ג'ונסון, צריכות לשמש ההחלטות של הכנסת מה-13 בנובמבר, בהן נאמר - אני קורא את הפיסקה העיקרית - נוכח עמדתן זו של מדינות ערב, תוסיף ישראל לקיים במלואו את המצב, כפי שנקבע בהסכמי הפסקת האש ותבצר מעמדה, בהתחשב בצרכים החיוניים של בטחונה והתפתחותה; ממשלת ישראל חוזרת ומדגישה, כי רק בשלום של קבע, על יסוד משא ומתן ישיר בין מדינות ערב לבין ישראל, טמון הפתרון לבעיות האיזור.

שר החוץ א. אבן:

היתה החלטה מה-1 באוגוסט על רצונה להגיע לחוזה שלום.

השר י. גלילי:

זה יש גם בהחלטה הזאת. נאמר שהממשלה רושמת לפניה בצער את העובדה, כי מדינות ערב מחזיקות בעמדתן שלא להכיר במדינת ישראל לא לבוא עמה במשא ומתן ולא לכרות עמה חוזה שלום.

ברצוני להזכיר את החלטות הממשלה מה-8 בנובמבר, שלא אקרא אותן עכשו, ובהן מפורט רצונה של ישראל לשלום, יש פורמולה בענין הפליטים וכו'.

אני מוכן להסכים להצעת שר הפנים, שאנחנו בישיבה זו נימנע מקבלת החלטות מפורטות ומדויקות בנושא העתיד של הגדה, אבל אנחנו צריכים לשים לבנו לכמה נתונים, מהם גם נתונים שנשתנו. היתה החלטה בסיסית של הממשלה ב-19 ביוני, והנה מסתבר שהחלטה זו אינה תופסת יותר. נאמר שם בסעיף ב': ישראל מציעה כריתת חוזה שלום עם סוריה על בסיס הגבול הבינלאומי וצרכי הבטחון של ישראל.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

את זה ביטלנו מזמן.

השר י. גלילי:

ברור שסעיף זה שוב אינו תופס, כאשר מאז נראה לי שכל חברי הממשלה הגיעו לכלל הכרה, שאין אנחנו יכולים להחזיר את רמת הגולן לשלטון הסורי. ביתר בהירות, נראה לי שכל חברי הממשלה הגיעו לכלל הכרה, שהגבול הבינלאומי אינו יכול להיות הגבול בינינו ובין סוריה. לא זו בלבד, אלא שאנחנו אישרנו לגבי רמת הגולן היאחזויות חקלאיות צבאיות.

זו דוגמא אחת. דוגמא שניה, ב-19 ביוני קיבלנו החלטה, שישראל מציעה כריתת חוזה שלום עם מצרים, על בסיס הגבול הבינלאומי וצרכי הבטחון של ישראל והוצאנו מכלל זה את רצועת עזה לבדה. נראה לי שרבים, לשם זהירות אני אומר "רבים" ולא "כולם"...

שר הבטחון מ. דיין:

לא הוצאנו את עזה מכלל זה, אלא ציינו, שלפי הגבול הבינלאומי נמצאת רצועת עזה בשטח מדינת ישראל. זאת אומרת, שלא הוצאנו מכלל הנוסחה של הגבול הבינלאומי את עזה, אלא ציינו שהגבול הבינלאומי כולל את עזה בשטח ישראל.

השר י. גלילי:

זה מה שאני אומר, הוצאנו מכלל החלטה זו, הכוונה היא, שאנחנו אמרנו שלפי הגבול הבינלאומי, נמצאת רצועת עזה בשטח מדינת ישראל. אבל אני אומר, נראה לי כי רבים מחברי הממשלה - זה לא נבחן ולכן אינני יכול לומר "כולם" - הגיעו לכלל הכרה, שהגבול הבינלאומי אינו יכול להיות גבול בינינו ובין מצרים, בלי שאני יכול עכשו לסמן מה צריך להיות הגבול בינינו ובין מצרים. למשל, בועדת השרים לענייני בטחון נתקבלה החלטה על מסלול תעופה משארם-א-שייך. שר הבטחון וחברים אחרים הביעו דעה, שאין אנחנו יכולים לזוז משארם-א-שייך והעלה הצעה מה צריך להיות הגבול החדש בינינו ובין מצרים.

מכל מקום, אני חושב שאני יכול לומר על דעת רבים מחברי הממשלה, בלי שהעמדנו דבר זה למנין, שאנחנו צריכים לחתור לשלום עם מצרים על יסוד גבולות בטוחים ומוסכמים, ואלה לא יהיו הגבול הבינלאומי.

נוסף לכך, נראה לי שלגבי רבים מחברי הממשלה חל שינוי ביחסם אל המושג פירוז. בעוד שב-19 ביוני נאמר בסעיפים אחרים של ההחלטה על פירוזו של חצי האי סיני ופירוז הרמה הסורית המוחזקת על ידי כוחות צה"ל, נראה לי שאני צודק אם אני אומר, שרבים מחברי הממשלה שינו את יחסם למושג פירוז, ואני למשל סבור, שהפירוז אינו יכול להבטיח את בטחוננו. את בטחוננו יכול להבטיח גבול מתאים מבחינה בטחונית ונוכחות ישראלית צבאית. ולכן אני סבור, שהחלטת הכנסת מה-13 בנובמבר תופסת יותר מההחלטות שקיבלנו ב-19 ביוני. אין גם פלא, כאשר חל שינוי מאז ה-19 ביוני ועד עצם היום הזה, ואני רוצה שנפטור את עצמנו מהחלטה שקיבלנו בעצמנו על דבר ניהול משא ומתן על בסיס הגבול הבינלאומי, הן לגבי מצרים והן לגבי סוריה, וכך להמיר את ההחלטה בדבר הפירוז.

מדוע אני מחשיב זאת? כי זו הנתייה חשובה לחברי הממשלה שישאו ויתנו עם גורמים מדיניים, בין אם אלה גורמים של ארצות הברית ובין אם נגיע לשיחות בלתי אמצעיות עם הערבים.

נראה לי שאף אחד מחברי הממשלה לא חלק על כך, שישאל מעוניינת בשיחות בלתי אמצעיות עם נציגים מוסכמים של ארצות ערב, על בסיס ההחלטות דלעיל ואנחנו לא צריכים להחמיץ כל הזדמנות מתאימה למגע כזה. הוא צריך להיות גלוי, הגם ככל מגע גלוי יקדמו לו, בסופו של דבר, מגעים סמויים. עם זאת, אני מסכים שאנחנו היום לא נקבע דבר לגבי עתיד הגדה, מתוך הנחה שבמגעים המדיניים שיהיו לנציגי ישראל עם גורמי חוץ, שום חבר ממשלה או חבר הנושא ונותן בשם ישראל, לא יראה עצמו מוסמך להתבטא בזכות החזרת הגדה או חלקים ממנה.

שר השיכון מ. בנטוב:

זאת אומרת, שזה לא עומד למשא ומתן עכשו?

שר העבודה י. אלון:

לא לפני שהוחלט בממשלה.



השר י. גלילי:

לא יוכלו לעשות זאת ללא דיון חדש וללא החלטה

חדשה.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

נניח שהנשיא ג'ונסון שואל את ראש הממשלה אם במשא ומתן לשלום עם ירדן נהיה מוכנים TO CONSIDER גבולות, שהם שונים מהגבולות הקיימים - מה ישיב?

השר י. גלילי:

כאן אני מוכן לתמוך, ששייב לפי הצעת שר הפנים. בישיבות אלו לא נקבל החלטות מדוייקות בדבר עתיד הגדה, בגלל טעמים שלא אחזור עליהם. אין אנחנו נתבעים לכך ובעיקר גם מחמת המצב הפנימי. אינני רוצה לגרום להחלטה בעמדתה של ישראל כלפי חוץ, אלא אני מקוה שיהיה רוב לדעה, שאני מצדד בה - אינני מעוניין בהחלטת מיעוט בממשלה - אבל לא מוכרחים להחליט עכשו, וזה מתוך הנחה מובנת מאליה, שנשוב לדון בנושא ובטרם תהיה החלטה בנושא, שום נציג ישראלי לא יהיה מוסמך להתבטא בזכות החזרת חלקים מהגדה או הגדה כולה.

אני חושב, שהתשובה לג'ונסון, או לכל מאן דהוא, צריכה להיות שאנחנו ננהל משא ומתן עם כל מדינה ממדינות ערב, לרבות חוסיין, בכל השאלות, ובכלל זה גם השאלות הטריטוריאליות וגם שאלות בדבר המרת קווי הפסקת האש בגבולות מוסכמים ובטוחים של שלום, בלי להכנס לשאלה אם מחזירים או לא מחזירים ואיך מחזירים. אבל אין שום אפשרות בשם ממשלת ישראל לומר, שאנחנו ננהל משא ומתן עם מלך ירדן בדבר החזרת חלקים של הגדה וכו'.

שר העבודה י. אלון:

ג'ונסון יודע שיש קבינט ויש כנסת בישראל.

השר י. גלילי:

נאמר לנשיא ארה"ב, שיש החלטת הכנסת מה-13 בנובמבר, האומרת שישראל לא תזיז את כוחותיה בטרם יהיה משא ומתן לשלום ויוסכם על גבולות בטוחים ומוסכמים, ולפני זה אין ישראל רואה לנכון מצדה להציע תנאים המפורטים למשא ומתן לשלום.

שר המשטרה א. עשון:

זאת צריך להגיד לא רק לנשיא ארה"ב, אלא גם

לווילסון ולאחרים.

השר י. גלילי:

זאת אמרתי.

השר מ. בגין:

גם בהודעות בפומבי.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

זה לא כל כך מדוייק.

השר י. גלילי:

כאשר ישאלו: ומה בינתיים? - הממשלה תמשיך לדון מדי פעם בפעם על המדיניות שלה בשטחים המוחזקים על ידי הצבא ותקבל החלטות מסוימות.

מתוך הנחות אלו, גם אני תומך בכך, שאנחנו לא נקבל היום החלטות מדויקות לגבי עתיד הגדה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אני מבקש מהחברים להתחשב בעובדה, שהנסיעה הוקדמה בחודש ימים ואני צריך לנצל כל רגע ואני מעוניין שהיום נגיע לסיכומים.

השר מ. בגין:

יש לי מספר תשובות, שאפשר היה לכנות אותן "פולמוסיות", על דברים שהושמעו הן בשתי ישיבותיה של ועדת השרים לענייני בטחון והן בישיבתה של הממשלה. אני מוותר עליהן למען קיצור הזמן וגם למען הנסיון להגיע לעיקר. אתחיל בזה שאשמיע דעה, ביודעי שאני מסתכן, כי היא לא תתקבל, אבל אני מרגיש חובה מצפונית להשמיע אותה.

הצעתי היא, שכאשר ראש הממשלה מבקר אצל נשיא ארה"ב, לפי הערכתו זוהי שעת כושר היסטורית ליטול את היוזמה ולומר לו דברים מדויקים בשם מדינת ישראל, ולא להמתין עד שישאל אותו: "מה דעתך, אדוני ראש הממשלה, על תנאים אלה או אחרים של כריתת חוזה שלום"? - אלא להיפך, לבוא אליו ולומר לו - ואם אפשר אולי דוקא בשיחה בארבע עיניים, ללא מזכירים, לא מצד זה ולא מצד זה - בערך את הדברים הבאים - ואני מבקש סליחה אם אני חוזר על הנוסח המקובל: אני בא אליך בשם עם שסכנת השמדה לא פוסקת לרחף על ראשו. באירופה הושמדו שלישי מבני עמנו, בארץ ישראל שלוש פעמים איימו עליו במפורש בהשמדה, ורק לפני ששה חודשים סכנת השמדה זו פסקה. אין עם כזה בעולם. יש מלחמות, ביחוד אם מדובר בנשק קונבנציונלי, שראשית אומרים שרוצים להשמידו ושנית, כידוע סכנת השמדה צפויה לו מדי פעם בפעם. משום כך, אני רוצה להגיד לך, אדוני הנשיא, שאנחנו לא נוכל לחיות עם סכנה כזאת ולא נוכל לעזוב את הדברים לבנינו שיבואו אחרינו. ראה את המפה, האם אנחנו יכולים להבטיח לבנינו שלא תהיה צפויה להם סכנת השמדה, משפת הים ועד איזה שהוא קו במרחק של 12-15 קילומטר? באתי לומר לך שזו עמדתנו, לפחות אותו נהר הירדן צריך להבדיל בינינו ובין ירדן.

הייתי מוסיף ואומר לו: שלח אדם משלך, שליח מהימן, אל רמת הגולן וראה מה עשו הסורים לישובינו ולאנשינו, ויביא לך דין וחשבון, האם אנחנו יכולים עוד הפעם להסתכן בהמטרת אש פראית, ללא מעצור, על תינוקות ועל נשים.

הייתי אומר לו: אמנם דובר על פירוז, אבל מי כמוך יודע מה פירושו של DEMILITARISED ZONE. בוויטנאם הקרבות הקשים ביותר מתנהלים באיזור מפורז. ידוע לך שבבינתיים הרוסים סיפקו למצרים טילים ושום פירוז של חצי האי סיני לא יכול להציל אותנו מהטילים, ולכן איננו יכולים לדבר על כך. ראה את שארם א-שייך ושמע את הדברים שנאצר אמר לסיר דינגל פוט, מה יצא לנו מזה אם אנחנו לא נהיה שם.

כך הייתי אומר היום לנשיא ארה"ב ולדעתי, תהיה אוזנו כרויה לדברים כאלה, כי אני חושב שהוא אמנם גוי מוזר מאד, אבל הוא באמת ידיד. אני רוצה לספר פה, שהוא היה הראשון שקם בפגישה עם אייזנהאור ועם דאלס ב-1957 ואמר: "אדוני הנשיא, לא יהיו סנקציות נגד ישראל" - ומאז הוא מקיים יחס חיובי אלינו. אינני אומר זאת בזלזול, אבל שנת 1968 היא שנה מיוחדת ולא צריך לזלזל בזה. אני חושב שזה מטבע הדברים.

צ'רצ'יל אמר פעם, שלגבי אמריקה קשה לדעת איפה מרכז ההכרעה. ישנה מחלקת המדינה, ה-סי.אי.איי, הקונגרס והסנט, אבל בכל זאת אנחנו יודעים שבשיא עומד הנשיא ואם הוא מכריע, זו ההכרעה.

אני ממליץ שכזאת תהיה השיחה בארבע עיניים בין ראש הממשלה לבין נשיא ארה"ב בינואר 1968. אבל אני סבור, שהצעתי לא תתקבל והשמעתי אותה, כי אני חושב שזו היתה חובתי. אם לא תתקבל הצעתי זו, איני בא לערוך שום הפגנות בישיבות הממשלה. איני מעוניין בקבלת הצעה ברוב קטן על ארץ-ישראל המערבית. וודאי איני מעוניין בהפלת הצעה כזאת, חס וחלילה. לדעתי, זה יהיה שוד ושבר, שוד כלפי חוץ ושבר כלפי פנים. לכן אני סובר, שעלינו לומר לעצמנו את הדברים הפשוטים האלה מהיום לאנשים עמשוחחים אתם בהזדמנויות אלו ואחרות.

שר החוץ אומר שהיתה החלטה. אבל בעצם לא היתה החלטה והשר ששון צודק - זו היתה הנחיה כאשר שר החוץ דרש לקבל תומר כדי שיכול לדבר עם ידידים שלנו. ביחס לג'ונסון שר החוץ אומר, שזה לא מחייב אותנו. אנחנו שם אומרים: לא יהיה פירוז ודין סיני כדין הרמה. זה לא מחייב אותנו.

שר החוץ א. אבן:

על זה צריך לדון קודם.

השר מ. בגין:

לפני שבועיים ביקשתי רביזיה של ההחלטה. היום השר גילי דיבר על כך במפורש. זה לא יתן לנו כלום. אין לדבר על זה עוד.

אני רוצה להוסיף ולומר, שהממשלה לא החליטה על גבול בינלאומי. היא החליטה על תיקונים של הגבול הבינלאומי מעבר לגבול הבינלאומי, לפי צרכי הבטחון והקו לא נקבע. אם יהיה פעם דיון, אז נחליט על הקו.

ביחס לשארם א-שייך, אז הצעתי הצעה זו - באותה ישיבה ראש הממשלה עזב את הישיבה ושר החוץ קיבל את ה"שרביט", זה כתוב בפרוטוקול, והייתי מבקש את המזכירה לקרוא את הדברים שסימנתי - שר החוץ סיכם בפירושו, שחופש השיט אינו ענין של הצהרה, אלא נוכחות, בין שהיא יבשתית, ימית או שתיהן גם יחד. אני מבקש שגם זה יסוכם במפורש.

שר הבטחון מ. דיין:

מה זה נוכחות ימית? "הצי הששי" שלנו? אני מבין

מה זו נוכחות יבשתית.

השר מ. בגין:

אני חוזר על מה שאמר אז שר החוץ. כאשר יש אניות

שמסתובבות, יש נוכחות ימית.

ראש הממשלה ל. אשכול:

נוכחות ימית להגנה?

שר החוץ א. אבן:

הכוונה היתה אז לנוכחות ימית מלחמתית.

השר מ. בגין:

החלטנו בוועדת השרים לענייני בטחון להקים שדה תעופה. אני מציע במקום מסוים, במפרץ אילת, שהוא שני שלישי מאילת דרומה, לקיים שם נוכחות, כדי שגם מול החוף הסעודי נעמוד בעוד נקודה אחת, ולא דוקא בשארם-א-שייך. לדעתי, יש לזה חשיבות לא דוקא צבאית, אבל לאותו דבר שנקרא נוכחות.

שר השיכון מ. בנטוב:

אתה מדבר על עכשו או אחרי שיהיה השלום?

השר מ. בגין:

עכשו, לא אחרי שיהיה שלום.

אם תתקבלנה החלטות אלו, צריך שלפחות לנו יהיה מובן, שאנחנו סומכים על החלטת הכנסת ולא מקבלים החלטות נוספות. אין בהן כדי למנוע את הממשלה לפעול לפי החוק שהתקבל בכנסת לפני שגה חודשים, לתיקון פקודת סדרי השלטון והמשפט, ועל יסוד זה אנחנו הכללנו את ירושלים בשטח הריבונות הישראלית. החוק הוא אמר, שהממשלה מוסמכת, בצו, להחיל את המשפט, השיפוט והמינהל של המדינה על כל שטח של ארץ-ישראל שייקבע בצו.

נניח, כפי שאמר ראש הממשלה בהודעתו, שהערכים במשך עשרים שנה לא יביעו שום נכונות לפתוח אתנו במשא ומתן. אסור שזה יתפרש, לפחות אצלנו, שבמשך עשרים השנה האלו אין אנחנו יכולים להכליל שטח ארץ-ישראל על פי חוק, אם נחליט על כך, או אם נענה לבקשתם של ערביי בית לחם. כל החלטה כזאת על חלק תעורר צעקה כמו על כל ארץ-ישראל המערבית.

בכל זאת, הרי יש איזה שהוא גבול לחזור על אותם הדברים כאשר האויב אומר את ההיפך. לפני ועידת חרטום אמרנו את המלים "כל עוד". אני לחברי במפלגתי אמרתי, שזה היה מוצדק ואני שותף לנוסח הזה של חוזי שלום, כי להלכה צריך היה להניח שאולי יהיו מוכנים. אבל מאז ועד עתה, כמה פעמים אמרו נציגי ערב שחוזי שלום לא באים בחשבון. אם כך, צריך ראש הממשלה לומר לנשיא ארה"ב - וכאן אני בא לנוסח של התשובה - עובדה מדינית היא, שמדינות ערב הודיעו שאינן מוכנות לנהל משא ומתן. כאשר הן ישנו את עמדתן ויודיעו שהן מוכנות לנהל משא ומתן, אנחנו נחליט על תנאינו ואני מבטיח לך, אתה תהיה הראשון לדעת מה התנאים שלנו. כאשר זה ייאמר לנשיא, ישתמע שאנחנו מקווים כי הוא ייבחר פעם נוספת והוא ישמח לשמוע זאת. איננו יכולים להתעלם מעובדה נחרצת, שאינם רוצים. לכן אנחנו לא מודיעים שום הודעה לנשיא ארה"ב, שאנחנו מוכנים לעזוב משהו, כאשר האויבים שלנו אומרים שאינם מוכנים. על פי החלטת הכנסת, כאשר יבוא הזמן, תקיים הממשלה דיון כלפי צפון, כלפי דרום וכלפי מזרח, אבל בלי התחייבות חס וחלילה, ואז נדון. יתכן שהממשלה תתחלק, ואז תהיינה תוצאות שונות. עובדה שעד עתה הם אמרו את דברם, הם צריכים לשנות את דברם, לא אנחנו - וזו הנקודה המרכזית גם בשיחה עם הנשיא ג'ונסון.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אנחנו מוכרחים להפסיק עכשו. אני מציע שהערכ נקיים ישיבה נוספת ואני אשתדל עד אז, על יסוד מה שדובר בישיבות הקודמות, להביא סיכומים. אני בזה סוגר את ישיבת ועדת הבטחון המורחבת ואנחנו עוברים לדון בעניינים במסגרת הממשלה כולה.

(עד כאן רשמה ל.צ. - מכאן ש.י.)

(המשך הדיון מהבוקר בסעיף ב/57)

ראש הממשלה ל. אשכול:

עלינו להחליט הערב. עוד שלושה-ארבעה חברים  
רשומים לרשות הדיבור, אך אני מציע להתחיל את הישיבה בנסיון לנסח סיכום כלשהו.

אני מבין, שיש הסכמה לכך ולכן אתחיל בסיכום.  
ניסינו להעלות על הנייר את הדברים שהועלו בישיבות האחרונות ולהגיע לסיכומים.

עלי להפנות תשומת לבכם למחשבה, שיתכן שנגיע  
למסקנה שאנו רוצים להקשיח עמדתנו במידה רבה. הגענו למסקנה, נניח, שעלינו לשנות  
הרבה, או להקשיח עמדתנו, לעומת מה שקבענו לעצמנו לפני כמה חודשים. גם אז  
חושבני, שמתר לי להניח, שלא דוקא בימים אלה, בהם אני צריך להפגש עם הנשיא,  
נכריז ונתריע על שינוי עמדה כזאת. קשה קצת להניח, שדברים לא מתפרסמים ולא  
מגיעים מיד לאוזני הכלל, ואז יהיה עלי להסביר לנשיא מה קרה כאן.

אני מניח, שבדרך כלל לא נצלול בשיחות ביני  
והנשיא לעניינים עמוקים. מני ים, אך במידה ויתפרסמו ידיעות, שהממשלה יושבה, ערב  
צאתי, ושינתה דבר יסודי בעמדתה, אזי נראה לי הדבר כהכבדה.

לכן, אני פונה בדברי הקדמה אלה אליכם וקורא  
למצפון החברי שלכם: עלי להפגש עם מישוהו ועלי לומר לו על מה אנו נאבקים כאן;  
ופתאם אצטרך להסביר לו כיצד הגענו לעמדה כזאת. לא איכפת לי שתהיה עריכה של  
הדברים ויתכן שכמה דברים שנאמרו כאן בשם סיעות אפשר יהיה להוציא. קיימנו שלש  
ישיבות - שתי ישיבות של ועדת השרים לענייני בטחון וישיבה אחת של הממשלה התקיימה  
הבוקר, כועדת שרים לענייני בטחון. הגענו למסקנה, שיתכן ומוטב יהיה כמה דברים לא  
לסכם עתה בכלל.

זאת אני אומר בהתאם לדברי שר החוץ ואני מסכים  
אתו. הסכמתי לענין זה עוד בשבוע שעבר והשר ח.מ. שפירא היה עד לדברי אלה.  
אמרתי אז, שיתכן ולא כדאי שנחליט כבר עתה על עמדה מגובשת בעניינים אלה.

כפי שציין שר החוץ הוחל בדיונים ולפי ידיעות  
סודיות ביותר שהיו בידינו, עשוי היה מלך מסוים לפנות אלינו במוקדם או במאוחר  
ולשאול מה עמדתנו לגבי הגדה המערבית, ועל פי תשובתנו לקבוע האם יוכל להכנס למשא  
ומתן ישיר אתנו.

אני מדגיש, שאין כאן ודאות, שאמנם יחליט או יוכל  
לנקוט צעד כזה. זאת אומר אני עתה, כי במשך היום שאלו חברי ממשלה האם יש או אין  
איזו ידיעה ממנו. היה משהו ונעלם ואין אלו שיחות ישירות פשוטות. בא אדם אחד  
ואומר בשם מישוהו, שהוא חושב שהמלך ירצה לדבר, או רוצה כבר עתה לדבר. מאז עברו  
שבועות אחדים. יכול להתקבל הרושם, שגם הוא מחכה לפיסגה. לכן, אין ודאות שיוכל  
אמנם לנקוט צעד כזה. יתכן שאחרי הפיסגה נדע יותר.

כיוון שנכנסתי לדיון שאינו עוד היפותטי, ראוי  
היה להכנס לדיון כזה, כי זה חודשים אחדים שלא החלפנו דעות בבעיות היסוד.  
נתעוררה השאלה מה עלי לומר לגבי הגבולות בהסדר של שלום, באם אשאל על ידי הנשיא  
של ארצות הברית בנקודה זו. איני נוטה לנדב יוזמה משלי לנושא זה. אני מסתפק  
בענין זה במה שדובר במשך שבועות במועצת הבטחון. אך אם בכל זאת ישאל הנשיא  
ובעוד אנו דנים - עובדה היא שהנשיא הקדים את ביקורי בחודש ימים. יכולים היינו  
לחכות ולראות בעוד חודש ימים אם ישנה או איננה הפיסגה הערבית ומה הם אומרים בה.  
אך הביקור הוקדם ועלינו להכיר בעובדה זו.

הועלו דעות שונות, שהעיקריות בהן הן אלו:

(א) עלינו להחיל את ריבונות המדינה על ארץ-ישראל

כולה.

(ב) בכל הסדר שלום, עלינו לעמוד על סידורי בטחון, שפירושם החזקת בסיסים קבועים לצמיתות בשטח הגדה ומניעת כניסת כל כוח צבאי ירדני לגדה המערבית, והבטחת כניסה חופשית ליהודים לשטח.

לפי מחשבה אחת, הנהר מהווה גבול בטחוני של ישראל. לפי דעה שניה - הנהר הוא גבול הבטחון. ולגבי הגבול המדיני, זו אפשרות אחרת שאין צורך להגדירה עכשו. פירוש הדבר, שענין זה נשאר עתה פתוח.

(ג) יש לבסס את הבטחון והקשר ההיסטורי על ידי ישוב אינטנסיבי של בקעת הירדן ואין להבחין בין גבול בטחוני ומדיני (את המלה "אינטנסיבי" אני הייתי מוחק עתה מכאן. השאלה היא מה הפירוש הניתן למלה "אינטנסיבי", האם הפירוש שהישוב עצמו יהיה אינטנסיבי או שהצפיפות היא רבה).

השר מ. בגין:

זה מופיע כאן כשם פועל.

ראש הממשלה ל. אשכול:

הישוב יהיה מחברון צפונה ומטירת צבי דרומה, תוך השארת פתח לתושבי השטחים המאוכלסים איכלוס רב בגדה, אל עבר הירדן. גם מחשבה זו רואה את נהר הירדן כגבול בטחוני.

דיברנו על השטחים שם, שבחלקם הם מעובדים על ידי הערבים ובחלקם ניתנים לעיבוד על ידינו.

בבוקר נאמרו כמה דברים על אפשרות להעלות שלש היאחזויות נח"ל מצפון דרומה ומדרום צפונה. גם מחשבה זו עדיין אינה אומרת, שחתכנו בענין זה והגדה כולה היא שלנו והנימוקים ברורים: יש בה 600 אלף או מיליון ערבים, שיהיו כלולים במדינת ישראל.

(ד) ישנה דעה, שלמען שלום ולמען שמירה על אופייה היהודי של המדינה, עלינו להיות נכונים להחזיר חלק של הגדה, מלבד ירושלים, תוך הבטחת פירוזה של הגדה ואחרי עשיית תיקוני גבול הנחוצים לבטחוננו.

מאז מלחמת ששת הימים נקטנו שלשה צעדים בגדה - שניים מעשיים ואחד משפטי. הכרזנו על איחוד ירושלים והקימונו התישבות בגוש עציון.

השר מ. בגין:

והכללתה בשטח הריבונות של ישראל.

ראש הממשלה ל. אשכול:

בסדר. מה שהחלטנו וניסחנו - ישנו כאן. מבחינה משפטית אישרה הכנסת להחיל משפט ישראל על כל חלק מהשטחים הכבושים על פי צו שר המשפטים.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

שר מטעם הממשלה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

השאלה העומדת לפנינו היא אם עלינו להחליט כרגע על גורל הגדה ולו כהחלטה ממשלתית פנימית (כי מי מאתנו מאמין שהחלטות כאלה נשארות פנימיות?).

שר החוץ ציין הבוקר הערכתו ואני מסכים לזה, אבל זו כמובן משאלה, שיש להניח שנשיא ארצות הברית לא יתבע ממני לפרט מבחינה טופוגרפית עמדה כלפי עתיד הגדה, במסגרת הסדר של שלום.

אחר עיון מעמיק, דומני שאין מקום עתה להעמיד להכרעה בין הדעות השונות שישנן כרגע בממשלה.

כאן אני מגיע לדבר, שיתכן ויהיו בו חילוקי דעות. אני מציע, שבנקודה זו לא נגיע להצבעה או הכרעה היום, כי דייה לשמחה בשעתה, ואולי מוטב לומר: די לצרות בשעתן.

למען הפרוטוקול, אני מוכן לומר כאן, כפי שכבר אמרתי - אין סיבה שהממשלה תקבע עתה עמדתה לגבי העתיד של הגדה המערבית. נציגי ישראל, במגעייהם המדיניים, אינם מוסמכים להתבטא בהסכמה להחזרת הגדה או חלקים ממנה - אלא אם כן הממשלה תחליט אחרת.

פירוש הדבר, שענין זה תלוי ועומד. איננו רוצים להחליט בזה היום, אלא לפי שעה אנו מקימים ישובים, מצפון ומדרום, עושים פעולות ונחכה ונראה איך יפול דבר, ואם וכיצד אפשר יהיה לדבר. נראה גם מה יציע הצד השני.

אם נשיא ארצות הברית ישאלני לגבי הגדה, כדעתו להגיד לו שעד כה אין סימן לכך, שבעל הבית בממלכת ירדן (המלך) מסוגל לנהל מו"מ ללא הסכמת יתר ארצות ערב, ובמיוחד מצרים, וכי אין לנו יסוד להניח, שאמנם נאצר עומד לתת לו היתר לכך.

אני חושב שאוכל לומר, שבכל מו"מ עם חוסיין נהיה מוכנים לדון על כל ענין שיועלה. אם יהיה לחץ על מו"מ, נחזור לכיטוי, שאם ירצה לדבר על גבולות, נדבר על גבולות; אם ירצה לדבר על תיקוני גבולות, נדבר על תיקוני גבולות; או שיאמר שהגדה כפי שהיא - ואז נשמע ונדון ונחליט בכוא הזמן.

בתוך דיון זה הועלו נושאים שונים, שדומני שלגביהם ישנה החלטה ואלה הנושאים: נושא אחד הוא נושא הנשק. לא הייתי מפרסם זאת, אבל הדבר פורסם בארצות הברית ונאמר, שאני נוסע כדי לבקש נשק ובעיקר, פנטומים. הפרסום הגיע משם הנה ואני רוצה שיהיה בירור ושתייה החלטה. אם ניווכח שמתן נשק לישראל תלוי באי התנגדותנו הפסיבית למתן נשק לירדן, חושבני שצריך להסכים לכך, בתנאי שהסוגים והכמויות לא יהיו כאלה, שיערערו מאזן הכוחות בינינו וירדן בצורה המעוררת דאגה.

הייתי מכוון יותר את הדבר הזה. אני אסביר שאיני מבין בפני מי על חוסיין להתגונן, כשם שלא הבינונו בזמנו, כאשר רצו לתת לו טנקים. הם הבטיחו שטנקים אלה לא יעברו את הירדן. אך "אתה הוא נשיא ארצות הברית ואם תחליט - לא נמרר לך את החיים ולא נקים נגדך את ידידינו". על ענין זה אנו צריכים להחליט כאן וכאן יכולה להיות דעה, שאין לתת הסכמתנו למסירת נשק לערביי ירדן.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

זה טוב יותר מאשר מסירת נשק סובייטי לירדן.

ראש הממשלה ל. אשכול:

איך זה מתקשר עם כך, שכולם אומרים שצריך להסביר לו ענין החדירה הסובייטית ולאחר זאת אומרים, שלא יתן לו נשק ושלא יחפש משענות נוספות כאן במזרח התיכון?

דבר נוסף - בסמוך להעלאת תביעותינו החיוניות למטוסים, בדעתי לתבוע מהנשיא שארצות הברית תזהיר, בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים, את ברית המועצות, שכל התערבות, בין ישירה ובין בעקיפין, באיזור זה, תיתקל בתגובה אמריקאית נמרצת. עד כמה שידוע לי, הרי עד עתה לא נאמר דיבור נמרץ כל כך בנושא זה.

בהקשר זה בדעתי להזכיר התחייבות אמריקנית משנת 1957, שכל מדינה באיזור, הרואה את עצמה תחת איום של תוקפנות ישירה או עקיפה מצד כוחות קומוניסטיים, תהא זכאית לעזרה אמריקנית (זו למעשה הדוקטרינה של אייזנהאור).

דבר אחרון, שהופיע כמעט בפעם הראשונה, אם כי היו בינינו אחדים - ואני אחד מהם - שהיו שואלים כל הזמן - במה "אוכלים" את ה"פירוז" ומה פירושו למעשה?

היום הדבר הופיע בצורה של הצעה לדיון והחלטה. אני מציע לקבל נוסח כזה בענין זה: ברשותנו החלטת הכנסת בענין זה. ישנה החלטת הממשלה, שהתקבלה פעמיים והיא מאושרת על ידי הכנסת. ישנה החלטה קודמת, האומרת משהו על פירוז ומזכירה גבולות בינלאומיים, אך מאז חודש יוני אנו נמצאים כבר ממילא מעבר לזה.

אך כאן אני חוזר לתחילת דברי: חוסו על שליחכם ואל תכו עם מקל בראש בענין זה. מעתה מחייבות החלטות הממשלה מיום 8.11 והחלטות הכנסת מיום 13.11 ובהתאם להחלטות אלה נכונה מדינה ישראל לבוא למו"מ עם כל מדינה ערבית שתהיה מוכנה לכך. בבוא העת תדון ותחליט הממשלה על הבסיס להסכם השלום.

הממשלה תמשיך דיוניה על מדיניותה לגבי עתיד השטחים שבשליטתנו ותחליט מדי פעם בפעם על פעולותיה בשטחים אלה, כפי שיידרש: פעולות כלכליות, היאחזויות בטחוניות חקלאיות, בסיסים צבאיים, סלילת דרכים וכיו"ב.

על דברים אלה דובר כבר היום כאן ודומני, שגם השר משה דיין דיבר על כך היום.

שר הבטחון מ. דיין:

אני מוכן לדבר על כך עתה: כבישים לאורך ים המלח ועוד.

ראש הממשלה ל. אשכול:

איני בא לפרט כאן עתה, אלא אומר שהממשלה תדון בזה. הדבר לא ייעשה על ידי החלטה של שר החקלאות או כל שר אחר, ובמידה ונעשו דברים, היו על כך דיונים ונתקבלו החלטות בממשלה.

שר הבריאות י. ברזילי:

היכן החלטנו על שלש היאחזויות?



שר הפנים מ.ח. שפירא:

הכוונה בדבריך למו"מ ישיר או גם על ידי מתווך?  
וכי מה תהיה העמדה במידה ויציע לך דבר כזה?

ראש הממשלה ל. אשכול:

אם נחליט על כך, אני מוכן לרשום ולענות על זה.  
אמרתי פעם, וזה אינו מחייב אף אחד ואולי גם לא אותי, שנוכחתי שבמידה ויש שאלות שאינך יכול לענות עליהן, עלול להווצר מצב שישאלו אותי: וכי מה, תתעקשו עד בוא הגואל? זה דבר המעורר חשד כלפיכם. לכן, יארינג ישנו כבר כאן ואנו עוזרים לו כביכול ולכן, אם מישוהו מוסמך יעשה מאמץ להפגיש אותנו ובזאת לסיים תפקידו - ניחא. אך אל נאמר: לא, נאצר צריך לבוא לירושלים ורק כך נדבר אתו. בנוסח כזה לא הייתי מציע לצייד אותי לפגישתי עם הנשיא.

גם לי נראה הדבר, שאנו רוצים להופיע כמחפשי שלום הרוצים בשלום. אך הדבר הראשון שיאמר על ידי יהיה - שאין לנו עם מי לדבר.

ועתה שואל השר ברזילי - מתי החלטנו. אם איני טועה, ואני חושב שאיני טועה, הרי לאחר ביקורו של עבדכם הנאמן והשר אלון בגדה, בישובים שם - בכפר רופין ובמעוז חיים - מסרנו על כך בוועדת השרים לענייני בטחון.

שר הבריאות י. ברזילי:

דובר שם על עיבוד קרקע.

ראש הממשלה ל. אשכול:

טוב, ענין זה נשאר עדיין פתוח.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

על עין גדי והכביש הוחלט.

מזכירת הממשלה י. עוזאי:

על כך ישנה החלטה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

יש כאן דבר חדש, שאינו רק בבחינת חדיש. אך מסתבר שהענין אינו חלק כל כך. אילו היה זה שטח, שאפשר היה לפתוח תלם לכל האורך ולחרוש, המצב היה פשוט יותר. אך לא כך פני הדברים. מסתבר שאפשר יהיה להגיע לידיעת האמת - ובעצמי קיבלתי זאת ושמעתי זאת משר הבטחון גם כך ובנוסף לכך דיברתי על הענין עם יצחק לוי - ומכל זה מסתבר שרק כאשר ישבו אנשים קבועים במקום ויהיה תובע לענין, אפשר יהיה להגיע למשהו ממשי.

ישנן עתה חלקות מפורדות ופזורות וצריך להביא את הענין להסדר קבע. על כל פנים, עברו שבועות אחדים והעונה הזאת הולכת כבר לאיבוד. הערבים חרשו שטחים ומי שחרש - חרש.

השר י. גלילי:

האם הספיקו לחרוש הרבה?

ראש הממשלה ל. אשכול:

כמחצית השטח, שהוא בכללו 30 אלף דונם.

עם זאת, אני מודה שבעצם זה סעיף נפרד ולא הייתי רוצה לערב זאת בענין בכללו. היום אמרתי שנביא זאת לממשלה ולועדת שרים לעניני בטחון ונדון בהליכה מצפון לדרום ומדרום לכיוון צפון עם היאחזות אחת או שתיים בשטח. ושוב, אין זה מחייב את הממשלה. אמרתי שתוך חודש ימים הם יקבלו תשובה בענין בית הערבה, כי נשאלתי על כך. מדובר במקום בו היתה בית הערבה ומסתבר שאינו בא בחשבון להתישבות. האדמה שם מלחה מאד. אם נקים שם היאחזות, היא תהיה במקום גבוה יותר, צפונה משם.

ועתה, רשות הדיבור לחברים.

שר המשטרה א. ששון:

חסר כאן דבר אחד, שתיתקל בו ושהיה כדאי לדבר עליו - ענין התעלה, פתיחתה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

זה ברור ובהיר. אין ספק בענין זה כאן וגם להם אין ספק שמה שקבענו, את זאת אמנם אנו חושבים. אני מבין שאתם רוצים להמשיך בדיון לעצם הענין.

שר החוץ א. אבן:

אמסור כמה עובדות לגבי הנשק לירדן. כאשר דיברנו באוקטובר על ביטול ה"ספנשין" וביצוע הסכם ה"סקייהוק", רצה מקנמרה לכרוך הסכמת ארצות הברית לשתי תביעות אלה בהשלמתנו המפורשת עם מכירת כמות מוגבלת של נשק לירדן. סירבנו לזה והנשיא, ב-20 באוקטובר, בשיחה שלי אתו, הכריע נגד מקנמרה ואישר לנו שני דברים אלה, בלי התנייה ירדנית כלשהי.

כאשר אנשינו המשיכו בדיון על תוספת "סקייהוקים" ו"פנטומים", אמרו בכל המשרדים, לרבות "הבית הלבן", שבהקשר זה הנשיא ירצה לעורר בעית נשק לירדן. אנו שומעים גם ממחלקת המדינה וב"בית הלבן" את הפזמון הזה: אותה ישראל, שמדרבנת את ארצות הברית לחסום את הדרך בפני חדירה סובייטית, מה טוב לה יותר: מעט נשק מאמריקה או הרבה נשק מברית המועצות שיהיה בירדן? שלא יקבלו נשק כלל - לזאת אין כל סיכוי שהוא. לכן, הענין יוצג בהקשר כפול: תנאי להיענות לתביעות שלנו והצעה שישראל תרצה, לגופו של ענין, שלא ברית המועצות, אלא ארצות הברית של אמריקה היא שתבצר כאן. על כל פנים, שהענין יתעורר - בכך ישנה ודאות מוחלטת, אם כי נאמר כאן באופן אופטימי "אם הדבר יתעורר". אבל אני מציע שנביא בחשבון שאין שום ספק שזה יתעורר.

לפי סיכומי ראש הממשלה, אני מסכים שננסה לסכם ולהגביל, אבל שלא נפוצץ את המו"מ אתם על ענין זה. לגופו של ענין אני חושב, שטוב יותר שלא יהיה בסיס סובייטי, לא רק בתעלה, אלא גם מעבר לנהר.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

ישנם שני דברים שאני מקבל אותם: ההצעה של שר החוץ וההצעה של שר הפנים, לגבי הפורמולה שאנו צריכים לפיה להיענות לג'ונסון.

קיים כאן מצב משונה מאד, שהחברים שדיברו בוועדת השרים לעניני בטחון, דיברו בתוכם, בינם לבין עצמם. חברי הממשלה לא שמעו זאת וחברי הממשלה לא היו בסוד דיבורים אלה. משום כך יש לי הכרת לומר כמה דברים, שהם ביסוס לגבי זה ולגבי העתיד.

התפיסה שלנו היא לא בשביל ג'ונסון, אלא בשבילנו. אני רוצה ידיים חופשיות של הממשלה, שתוכל לפעול בהתאם לסיטואציות שונות ומשונות שיכולות להווצר. כרגע איני מדבר על ג'ונסון, אלא לגבינו.

אבסס זאת ואתייחס לדברים שנאמרו כאן. התיזה היסודית שלי, שממשלת ישראל צריכה להשאיר לה כל מיני דרכים בשביל איזו מטרה שתהיה חופשית ולא מאובנת לרגל החלטה זו או אחרת. זו נקודת המוצא שלי.

בקשר לזה, כאשר לא שמעתי עדיין את הסיכום ואמרתי שאיני רוצה להיות כפרה לג'ונסון, שאגב תשובות לו - אני צריך לקשור לי עצמי את הידיים והרגליים ולהתחייב על דבר שאיני יודע אם המדינה יכולה לעמוד בזה וגם איני רוצה שתיכנס בדרך זו אליו, אגב הנסיון שצריך להיות מתוך שיחה זו.

אחזור על כמה דברים: איני מקבל תפיסת שר הדתות, שהפתיע אותי מאד בישיבה הקודמת, כאשר הוא ריכז את כל דבריו בעצם בענין של תיאולוגיה: הלכה, פסוקים מקודשים וכו'. איני מתייחס לזה בביטול, אבל פתאם ובהחלט פתאם - גם הרבנים הראשיים וגם הרב הצבאי והארגומנטציה הנערכת סביב, הכל באשר לכל מקודש כאן. איני מקבל את התפיסה הזאת ואיני מכין כיצד אפשר לפתע להלביש את כל החיים הללו, במשך עשרים שנה אלה, לתפיסה זו בלבד. לכן, איני מקבל תפיסה זו בשום פנים ואופן.

אני הכרתי בארץ מפלגה אחת בלבד, שדגלה בשלמות ארץ-ישראל ההיסטורית משני עברי הירדן. מחוצה לה - כל המשוררים והסופרים והעסקנים חיו עשרים שנה בתוכנו ולא שמענו מהם דבר, שזה מטריד מנוחתם וכרגע מתלקח סמבטיון בענין זה. איני מקבל זאת.

הכרתי רק מפלגה אחת כזאת ומלבדה - לא היתה אחרת. ההתלקחות הזאת אינה נוגעת לי.

אומר משהו לשר הבטחון: איני מקבל, לפתע, את הגישה הזאת בעניני הבטחון לאמור: אין בכלל קיום למדינה מעכשו, אלא אם הכל יהיה כך. לפי התפיסה הזאת של שר הבטחון ושל השר אלון והשר גלילי, פתאם, אחרי כל הנצחונות הללו, אין קיום בלי השטחים האלה, בלי כל אותם דברים שלא חלמו עליהם לפני ששת הימים של המלחמה הזאת, כגון ירושלים....

שר הבטחון מ. דיין:

לולא חלמו על כך, לא היו עושים זאת.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

לא חלמו לעשות זאת. ירושלים, רמת הגולן, עזה, לטרון, איזור קלקיליה, בדרך כלל היינו מאושרים ואומרים שזה נותן בטחון, או שזה מחוץ לבטחון ישראל וחיינו עם זה. לפתע פתאם, כל זה בכלל אינו שווה פרוטה ובטחון המדינה תלוי דוקא בקו זה ולא אחר.

שר הבטחון מ. דיין:

איני יודע על המשוררים, אבל כל התכניות של המטות, במשך כל השנים, דיברו על קווים אלה בתור מינימום של בטחון. לומר שלא חלמו על כך והיו מאושרים בקלקיליה, זה אינו תואם את המציאות.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

היינו בכל מיני בירורים, וכאשר דובר על עניני בטחון, היינו מודאגים.

השר י. גלילי:

מעולם לא היתה ראייה של קטסטרופה, כאשר אתה היית מנותק מקלקיליה לירדן.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

גם אחרי שתעמוד על הירדן, מדינת ישראל עומדת עדיין במצב שאין משל לו בעולם.

מהבחינה הבטחונית של מדינת ישראל, הרי לא מהיום למחר ואולי גם לא ממחר למחרתיים - איני שותף ליאוש שאין מאחוריו שום תקווה, לגבי השלום עם הערבים. אני אומר, שתפיסה זו, שלפיה מדובר כרגע על הכל, פירושה לפחות לדורות אי-שלום עם הערבים, אם לא לתמיד.

יתר על כן, אני חושב שזה מקרב את המלחמה. שר הבטחון דיבר בחודש וחצי האחרון פעמיים על ענין זה. פעם דיבר על כך בישיבת הממשלה או ועדת השרים ואמר, שיכולה להיות מלחמה בחודש מאי. פעם שניה דיבר אתנו על כך, שאם תהיה מלחמה, ננצח. אם כן, מה פירוש הדבר? אפשר לומר שבזאת גמרנו את הענין ונניח לענין השלום? האם כל זאת מקרב אפשרות של שלום או דוחה זאת ללא כל תקווה? איני מקבל זאת.

השר מ. בגין:

הקווים של שנת 1949 עמדו 19 שנה. האם היתה תזוזה מצד הערבים לקראת שלום אתנו?

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

לא. כאשר עצמתי את ראש הממשלה עכשו, חסר לי בדבריו ענין רציני מאד - ענין הפליטים. לדעתי, אי אפשר ללכת לג'ונסון לשיחה, כאשר משוחחים אתו ללא שעון ביד, מבלי שנהיה נכונים להעלות נושא זה. אני סבור שענין הפליטים הוא בטחוני ממדרגה ראשונה ועוד יגיעו לכך, ובכל הדברים שעצמנו כאן, אין אף מלה על כך.

איני מקבל אף לרגע את התפיסה, לפיה כל העולם שמחוצה לנו יביט על העובדה שלוקחים אנו את הכל לעצמנו ויאמר: "בתיאבון" (ואיני מדבר כבר על רוסיה). כאשר עושה קריקטוריסט מעגל, בו רץ ראש הממשלה ושואל מדוע אין לחץ בינלאומי עלינו, האם אומר הדבר משהו? הרי בעוד שנה או חצי שנה יתעורר העולם, וישנו עולם שהוא מחוצה לנו, וישאל שאלות.

ועתה, לעיקר העיקרים: רבותי, אני חושב שעיקר העיקרים הוא בשאלה אם תהיה מדינת יהודים או לא תהיה מדינת יהודים.

לכן, אומר אני: על ידי רטוריקה אי אפשר לברוח מהנקודה שהיא המרכזית, בה קשור גורלנו בארץ הזאת. יש בארץ 1.3 מיליון ערבים, על כל הכרוך בזה לגבי אופי המדינה שלנו. תרשו לי לומר כאן דבר, הקשור בזכרונות. בשנת 1917, בסוף השנה, כאשר פרצה מהפכת אוקטובר שהיתה בבחינת סערה גדולה מאד, הציבוריות היהודית, הציונית והנוער, בזמן שהחלה ההתעוררות הגדולה, היו בתוך הענין הזה. הייתי אז עם עוד כמה חברים מראשי צעירי ציון והדבר עניין אותי מאד (הבולשביזם) ומה שעניין אותי ביותר היה, האם הוא מקרב את גאולת ישראל או לאו.

בתור מי שיצא מ"הישיבה", הייתי רגיל למצות סוגיות בתלמוד וניסיתי למצות סוגיה זו. העמדתי בטור אחד כל מעלות הכולשביזם ובטור שני, כל מעלות הציונות. התחלתי לנתח כל הענין והגעתי למסקנה, שיש רק פתרון אחד כאן - ארץ בלי גויים.

המונים אלה לא יפתרו שאלות שלנו ולא המנהיגים שלהם וזו היתה נקודת הפירוד לכל הנוער היהודי בכרית המועצות, ואז נשאר קומץ שפנה הנה ואני חי עם זה כבר 52 שנה.

מדינת היהודים פירושה מדינה הנושאת את עצמה בבטחון ישיר, בכלכלה, בתרבות וחברה והנושאת את עצמה בתוך העם היהודי. 1.3 מיליון ערבים, על הפריה והרבייה שלהם, על השנאה הכבושה הפרמננטית החותרת ומפוררת את כל הציבוריות ושחפורר גם את הציבוריות היהודית - אני רואה לפני את 2 מיליון היהודים אחרת, כאשר יהיו בארץ 1.3 מיליון ערבים. כיצד כל הענין הזה, שהוא הכל, ובלי זה אין טעם לחיים בשבילנו, יתפורר במו ידינו.

השטחים לא מעניינים אותי. סנטימנטים אינם מעניינים אותי כרגע. ישנו סנטימנט עליון, כיצד לשמור על מדינת היהודים. על כך איש לא נתן לי תשובה.

מתוך בירורים אלה הבנתי, כפי שהבין ראש הממשלה, מה אמר היום מר בגין. הוא אמר שצריך לומר לג'ונסון: זהו זה, זה הקו הבטחוני שלנו וזה הקו המדיני שלנו, כי אחרת אין לנו בטחון. איני מזלזל בכיסוס שלך, אבל איני מקבל אותו. ראש הממשלה אינו יכול להופיע שם כמומיה פוליטית, כחנוט. ראש הממשלה הינו אדם חי וג'ונסון הינו אדם חי והוא איש שיחה, כפי שראש הממשלה הינו איש שיחה. הם נפגשים וג'ונסון יניח קלפים, בעוד אשר ראש הממשלה ישחק פוקר. עד כמה שידוע לי, למשחק הפוקר דרושים שני אנשים (אם כי איני משחק קלפים ולא נהיר לי הדבר בדיוק). בענין כה נכבד, שהאחד יניח קלפים והשני ישחק פוקר - איני יכול לקבל זאת, במיוחד כאשר איני רוצה בזה מטעמים אלה שהזכרתי כאן.

השר גלילי הולך בדרך כלל, בשיטה פדגוגית לכיבוש הממשלה. הוא אינו נוהג בכללי ה"שוק טריטמנט", כפי שעושה השר בגין, באומרו מלכתחילה שכך הם פני הדברים. השר גלילי נוהג פעם כך ופעם שניה - אחרת. היו החלטות והוא נהג בשיטה כזאת: שלי שלי ושלי שלי. היו בענין זה החלטות בחודש יוני ואחר כך בחודש נובמבר. אם חל בהן שינוי, היה זה בנובמבר.

לעומת זאת, הוחלט פעם על פירוז ורבים מהשרים הינם עתה נגד הפירוז. השר גלילי רוצה ברכיזיה, זאת אומרת, הוא נוגס בזה חתיכה פה וחתיכה שם וכן הלאה. היות ואני מבין את הדבר, איני מקבל זאת.

השר י. גלילי:

אתה תמיד נגד שיטה פדגוגית ובעד "שוק טריטמנט"?

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

אפשר לדבר בגלוי. איני פוסל זאת. אבל יש לי הרגשה של אחריות עליונה מאד לגבי מה שמתרחש עכשו, כיצד לא להחמיץ איזה דבר, ובוה חי כל אחד מאתנו ואיני פוסל שום דעה, אבל אני חייב למצות כל מה שיש לי וזאת, גם בלי הסתמכות על פסוקים שהם מקודשים גם אצלי, ובלעדיהם לא היינו מגיעים אולי בכלל למה שהגענו. זה התחיל בפסוקים ונגמר במרגמות ובטילים שלנו.

מה שהביא ראש הממשלה בתור סיכום, לגבי גבולות הדיבור שלו עם ג'ונסון, אני מקבל. הוא לא יאמר "ראה וקדש", או "בבקשה, רק קח", אלא יוכל לשחק כאן במרחב מחיה מסוים. אני יודע שג'ונסון חכם ואני סומך עליו שלא ימתח יותר מדי את החוט, אבל לראש הממשלה צריכה להנתן האפשרות להיות ראש

ממשלה בענין זה. על כן, ישב יהודי פיקח מצד אחד וגוי פיקח מצד שני.

אני מקבל שבכוא הזמן ידונו בדברים, אבל אני רוצה שדיון זה שיהיה לנו על כל דבר לחוד, יהיה דיון מלא. כאשר באים ואומרים כאן: "שארם-א-שייך אצלנו", צריך לומר שפירוש הדבר גם חצי האי סיני. אם זה לא נאמר, איני חייב לדעת זאת. זאת עלי לדעת מפי אלה שמציעים זאת. ואז אני שוקל את הדברים, כי אם אומרים לי שזה עצם בגרון והשטח צריך להיות אצלנו, אם אומרים לי שזה מלווה במחצית סיני, אני מתחיל לחשוב מה פירוש הדבר.

כאשר אומרים "פירוז", הרי היה כבר ענין כזה. אני מסכים שאיש לא ידע ולא רצה להתעמק בזה ביותר באותו הזמן. אבל יחד עם זאת, יש מקומות שאת הפירוז צריך להבטיח שם על ידי נוכחות, וישנו פירוז אחר, שהינו מסוג אחר.

אני רוצה שאנו בעצמנו לא נקשור ידינו ורגלינו כך, שלא נוכל לזוז ולהיענות, לפגוש סיטואציות שונות ומשונות שעלולות להוצר. כל זה יתברר, לפי דעתי, רק בתחום של מחצית השנה, במשך 6-7 החודשים הקרובים. את שנת 1968 אני רואה חמורה מאד לנו מבחינה בטחונית פרופר וכן מבחינה בינלאומית.

אם מסכימים לכך שכרגע, בישיבה זו, אחר כל הכירורים שניהלנו, איננו מחליטים את ההחלטות הגדולות, אלא משחזים את האפשרות של הפגישה הנדירה הזאת, הרי אני מסכים לפורמולות שנתן ראש הממשלה בראשית הישיבה, אבל אומר שבענין הפליטים מוכרח להיאמר משהו בלתי שיגרתי.

ראש הממשלה ל. אשכול:

בענין הפליטים אתה חושד בכשרים. אומר כאן דבר מסוכן מאד. אילו ידענו לפתור את שאלת הפליטים, הייתי מתופף בכל התופים. אך נאמר תמיד שעל פתרון הפליטים דנים מבחינה רגיונלית-איזורית. הענין אינו פשוט כל כך. היכן התשובה לכך - איני יודע.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

לפי תפיסתי וראייתי את הדברים, אני רואה בפנינו את ההזדמנות ההיסטורית לפתור את שאלת הפליטים אצל חוסיין בעבר הירדן, שזה יהיה לנו כתנאי ובוזה אני כולל את הפליטים בעזה. כי עזה עם 300 אלף הערבים שבה, זה אסון לנו.

השר מ. בגין:

זה באמת ריאלי מאד, כאשר הוא יקח את הפליטים אליו ויסכן את ראשו בגללם...

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

עם מלווה בינלאומי וכניסת ישראל לענין הזה, אפשר למצוא פתרון לדבר. אך צריך, על כל פנים, לומר משהו לא שיגרתי בענין הפליטים.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

אני מניח, שראש הממשלה נתן לי את האפשרות לדבר בפעם שניה מתוך סבלנות יתרה, כי השתדלתי להגדיר, שבענין זה לא רק המסקנה חשובה, אלא האוירה והכירור של הבעיות השונות.

עצם המסקנה הרי קיימת ומוסכמת, שלא נחליט עתה סופית, אך נדון לגופו של ענין כרגע.

אתיחס בכמה מלים לבעיה ששר החינוך הגדיר אותה כחמורה ביותר. הוא אמר, שהינו מתפלא על הגישה האי-רציונלית בעולם רציונלי זה, כפי שבאה לביטוי בדבר. נדמה לי וחושבני שבעולם התווה ובוהו בו אנו חיים היום, אין לך דבר רציונלי יותר מאשר הגישה האי-רציונלית. היא יוצרת מסגרת, נקודת מוצא, קרקע מוצקה ממנה אנו ניגשים לענין.

הגישה האי-רציונלית אומרת: יש לנו את ארץ-ישראל ואנו חוזרים למולדתנו וזו המולדת שלנו וזה הצ'רטר שלנו הקיים; גישה אי-רציונלית זו היא שנותנת ביסוס לכל מפעלנו, גישתנו ומלחמתנו. אנו נמצאים בעולם של תווה ובוהו, עד אשר איננו יודעים היכן הגבול ומדוע על דבר אחד אומרים כן ועל אחר - לא.

משום כך אני מדגיש כל כך, שיש להבחין בין מערב הירדן והשטחים בסיני וברמת הגולן. לכן, לא הסכמתי לסיכום של השר גלילי, כי אצלי לא עומד בספק ענין מערב הירדן וכל היתר - עומד אצלי למשא ומתן.

יש הבדל בין קדושה וחולין. גם בקדושה ישנן דרגות. מדוע אני מדגיש את הגישה הכלתית רציונלית לפי הגדרת שר החינוך. כי אני מתחיל להרגיש בציבור היהודי פנימה, ואותו דבר יהיה בחוץ, התערערות כל היסודות. אם אני קורא את מאמרו של יזהר, פירושו התערערות כל היסוד הזה.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

מדוע אתה מתווכח אתו?

שר הדתות ז. ורהפטיג:

כי הוא אינו בודד. אם ארץ ישראל אינה מושג שלם, אלא זה ענין של בניה מחדש, אזי זה ערעור.

שר המסחר והתעשייה ז. שרף:

מדוע אתה מוציא מכלל זה את בני ראובן, גר וחצי שבט המנשה? הרי גם זה נקבע בתורה.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

אני חושש שמתערערים כל היסודות. יש הבדל בין מצב, כאשר צריך לצאת למלחמה כדי לכבוש זאת וכין מצב בו נמצא השטח בידינו. זה ההבדל בין "עשרים שנה נחו", כי במשך עשרים שנה לא שקטנו ולא נחנו, אך לא יכולנו לכבוש זאת. זה הבדל בין מה שיש בידינו ושעלינו להחזיר ובין מה שצריך לכבוש.

בשטח הקטן בו אני עוסק במשרד הדתות, הוצאתי חוכרות על השטחים בממלכת ירדן הקדושים לנו, על מנת לא לשכוח אותם. אמרנו שזה נמצא אצלם, אבל אנחנו רוצים שזה יהיה בתודעת העם. אך כאשר זה בידינו ועלינו לוותר על כך, זה ענין אחר.

אף פעם לא היתה לנו סיטואציה כזאת, שארץ ישראל בצד זה של הירדן כולה בידינו, עם רוב יהודי בה. סוף סוף, עד כמה שישנו בה מיעוט ערבי, הרוב בה יהודי, כך שחלק זה של ישראל שנמצא אצלנו, מבחינה דמוגרפית לא רק שזו הארץ התנ"כית שלנו, אלא הרוב בה יהודי. וכי כיצד יכולים אנו לערער על כך?

הבולמוס הזה התחיל בשנת 1937 - בולמוס החלוקה. גם אז הייתי עם חברי שפירא בשני צדי המתרס. כאשר הובאה אז הצעת החלוקה, הבאתי הצעה ואמרתי, שהצעת החלוקה פירושה חיסול הציונות. הרב ברלין היה אז נגד החלוקה ובשנת 1947, היה בעדה ואמר: כל עוד יש לנו סיכוי, אסור אף פעם לוותר על שצל

אדמה מארץ ישראל. כאשר חשב שבשנת 1947 יש סיכוי, אמר שלא צריך לוותר. בשנת 1947 אמר, שאסור לוותר על מה שאפשר לקבל וכאשר זה בידינו, אסור לנו לוותר.

ועתה, על האופי היהודי של המדינה. נכון שהוא מדאיג ומחריד את כולנו, אבל מסופקני, ואני שולל בהחלט שאת האופי היהודי של המדינה נוכל להבטיח על ידי צמצום המדינה.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

וכי מהי הדרך?

שר הדתות ז. ורהפטיג:

על ידי ריבוי היהודים, על ידי חיזוק היהדות.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

מה פירוש הדבר?

שר הדתות ז. ורהפטיג:

הגדלת הנתח היהודי. אני מבין שחרדת שר החינוך גדולה יותר וחרדתו של אדם לא דתי היא בכלל גדולה יותר, כי הוא חושש מפני טמיעה, התבוללות.

אם ישנו סיכוי של עליה מאמריקה, אחד הדברים שיכול למשוך את הנוער לעלות משם זו דוקא ה"ספיריט פרונטייר", דוקא המדינה שיש בה פרובלמות כאלה.

אני מבין יפה, שהבעייה חמורה מאד כאשר מדובר ב-1.3 מיליון ערבים בארץ. אבל ההבדל בזה הוא, שאליבא דכל המינימליסטים קיימת בעיה זו בכל חומרתה. ההבדל בין 300 אלף ל-800 אלף הינו באיכות. בין 800 אלף ו-1 מיליון ההבדל הינו בכמות בלבד ולא בבעיה הקיימת בשני המקרים גם יחד.

איני יודע כיצד מקרכים את השלום. המצב כזה שאיש לא רוצה לדבר אתנו שלום. כדי לקרב את השלום, אני רוצה להזכיר לראש הממשלה את האימרה שאמר ושאני מקבל אותה במלואה: לא עתה הזמן להגדיר מטרות - "לא עת לדבר, אלא עת לעשות עתה". כל מה שנעשה יותר לשוב המקומות, לרבות ירושלים, כן ייטב. אני מודאג על שאיננו עושים בעניין זה וכל כמה שנעשה יותר, נקרב יותר את השלום. לפי שעה, נלחץ לשלום כמה שאפשר, לגבי מצרים וסוריה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

סוריה מחכה לנו בעניין זה...

שר הדתות ז. ורהפטיג:

פעם חשבתי שקרובים היינו לשלום, והיה זה כיום החמישי בלילה, בזמן המלחמה. אילו הלכנו אז לרמת הגולן ונאצר היה נשאר בהתפטרותו, יתכן והיה אז רגע בו מתקרבים היינו לשלום.

שר הבטחון מ. דיין:

נאצר התפטר ב-10 לחודש.



השר י. ספיר:

אני רוצה לקבוע כאן, שלפני ה-5 ביוני הייתי שייך לאסכולה שהיינו מוכנים לשלום עם הערבים, אבל הם לא רצו לעשות שלום אתנו והתרכזו סביבנו, והיה ברור מה רצו בדיוק.

אני רוצה לומר לך, אדוני שר המשטרה, בדברייך יש יותר מדי הלקאה עצמית. מתקבל הרושם כאילו איננו רוצים בשלום. הם רוצים בזה כביכול, ואנו לא רוצים בזה.

שר המשטרה א. ששון:

מה עשית למען השלום?

השר י. ספיר:

איני יכול לעשות דבר למען השלום וזה יוצר כאמת אורה קשה. אני מסתכל סביבי, אולי אני חוטא שאיני עושה משהו בעד השלום. יכול להיות שבעד השלום הייתי צריך לתת להם לשחוט אותי, ואולי אז היה בא השלום. אבל לא נתתי להם זאת.

אל נתעלם מדבר אחד - אנו נמצאים בתוך תהליך של התפתחות. איני ניגש לענין מבחינה תיאולוגית ולא סנטימנטלית. זה תהליך היסטורי בלתי נמנע. אני זוכר את חודש נובמבר 1947. היה אז ישוב יהודי בן 700 אלף נפש, ש"השתגע" מרוב שמחה ומה היתה המדינה שנתנו לנו אז? הערבים היו אז בתוך הגרירת שלנו וחדרו למעינו. כאשר מדבר אני על הגדה, היום הערבים שם בחבל נפרד, לא בתוך תוככי הישוב היהודי. אבל אז קיבלנו זאת כך ולא שאלנו עצמנו אם לוותר על השטח או לאו. ידענו שאי אפשר לחיות עם הערבים, ותל-אביב התפתחה הודות לכך, שהערבים גרשו אותנו מיפו, ואחרת לא היתה קמה בכלל. אבל עשינו זאת ועכשו אנו נמצאים במצב, בו הבעיה הרבה יותר מעשית מאשר בעיה עקרונית סתם. האם יכולים אנו, לאור המציאות הזאת שיוצרים אנו לעצמנו, לומר שמראש אנו מוכנים לוותר על השטחים האלה? האם הבחירה היא בין 1.3 מיליון ערבים ובין אפס?

הויכוח בין 1.3 מיליון ערבים, שהם במילא בישראל ו-1 מיליון או חצי מיליון נוספים. ולכן, אל נדבר על 1.3 מיליון ערבים, כי זה אינו מתאים למציאות. לכל הדעות, נישאר כאן עם ערבים ועלינו לדעת זאת.

ברמת הגולן אין ערבים ולא קיימת שם בעיה דמוגרפית. ברצועת עזה אומרים אנו: "ייהרג ואל יעבור", כי היא נמצאת בתוך הגרירת שלנו. מאיזו בחינה - האם מבחינה דמוגרפית? לעת עתה אנו נשארים עם 400 אלף ערבים שם והבעיה היא בטחונית.

אמרנו: בואו ונשקול את הבעיה הבטחונית גם לגבי הגדה. הגדה הרי נמצאת בתוך הגרון של ישראל. אני יוצא מנקודת ההשקפה ממנה יצא ראש הממשלה, כאשר אמר לפני הסיכום שלו, שאת רובו המכריע אני יכול לקבל, שאינו רואה לעת עתה לחץ לפיו חייבים אנו לתת תשובה לג'ונסון מיד ודבר שני, אמר לנו שר החוץ בפיסקה אחת: האמריקנים יהיו מעוניינים לדעת באילו דרכים אפשר לעצור את החדירה הסובייטית.

עלינו לבנות את המדיניות שלנו בשאלת היחסים בינינו וארצות הברית במידה לא קטנה על אלמנט זה. הוא אינו קובע שזה יהיה מבוסס על ויתור על שטח זה או אחר. זו דיספרופורציה לגבי הבעיה של מניעת החדירה הסובייטית, שאם נראה זאת כך, לא תהיה חדירה סובייטית ואם אחרת - היא תימשך. החדירה הזאת לא תהיה במידה ויבינו כוחות הברית, שעליהם להשען על כוחנו, קודם כל כדי להבטיח את האיזון של הנשק באיזור.

מה רוצה רוסיה? היא תוותר על אפשרות של הכנה למלחמה לאור מה שרואים אנו, אם נבוא להסדר כזה או אחר עם חוסיין? וזאת, כאשר איננו באים להסדר כזה עם מצרים וסוריה? לכן, תוך ההסדר עם חוסיין, איננו מחסלים את הסכנה הסובייטית והיא נשארת קיימת באיזור. אין באפשרותי לומר, שאני יכול לפתור גם בעיה זו.

במידה ויש לנו ויכוח עם ארצות הברית, לדעתי אפשר להסביר להם שהבעיה המעניינת אותם ואותנו נמצאת בקוים מקבילים ולעת עתה, אינה נוגעת לבעיה זו בכלל. אם כוונתם למלחמה, אדוני שר המשטרה, אתה יכול אלף פעם להכריז על רצונך בשלום, והם יתכוונו למלחמה. הראיה, שבמשך כל הזמן חשבנו אחרת ואחר כל מפלה שלהם קיוונו שיהיו מוכנים לשלום ולא היו מוכנים לכך. זו עובדה.

דבר נוסף - אם ישנו מישהו שאפשר היה לבוא אתו להכנה ביתר קלות, וזה היה פותר את הבעיה, הרי הוא נאצר. אבל מישהו יכול לתאר לעצמו שעל ידי עצם נכונותו לנהל מו"מ אתנו לבדו, יוותר על כל הפרטנזיות שלו למנהיגות ערבית? ברגע שיתיישב אתנו ליד השולחן, גמר תפקידו בתור מנהיג העולם הערבי.

לרוסיה יש ענין להביא לקונפונטציה עם אמריקה. היא לא תיתן לו זאת והחדירה שלה למצרים באה גם כדי למנוע את האפשרות האחת הזאת, שהיא רחוקה מהמציאות.

תבענו משא ומתן ישיר. לא חשוב כאן אם נסכים שיארינג ילך ויחזור על מנת להשיג פגישה כזאת או אחרת. מה משמעות התביעה, שעליה אנו חייבים לעמוד? זה לא רק מה שאנו רוצים, אלא הסירוב של הערבים אומר ברורות: אין בסיס למו"מ על שלום, כי אינם מכירים בנו כלל, גם אם תיתן להם גבול כזה או אחר. לכן, יש לי הצדקה לומר, שכל זמן שאינו מוכן להכיר בקיומנו, אין הגיון שאצפה להסדר אתו. הנכונות שלנו לרוץ כאן, אינה נראית מוצדקת, וכי מדוע חייבים אנו לומר כבר עתה, שאנו מוכנים להציע פתרון של ויתורים, בשעה שהוא אינו מוכן כלל לשבת אתנו?

דבר נוסף - אני סבור שהאינטרס האמריקני הוא בנוכחות צבאית לא רק בתחום הצר והמצומצם של מדינת ישראל, מלפני ה-5 ביוני. מול הערבים היה זה מספיק, אבל מול החדירה הסובייטית, שוב אין זה מספיק. ארה"ב חייבת להיות מעוניינת שיהיה מרחב הרבה יותר גדול, שיכלול אותנו, בו יהיה כוח הודף לחדירה הסובייטית. אנו, בתחומים הצרים שלנו, לא נוכל לעמוד בזה וזה יכול להיות האינטרס האמריקאי, כשם שהוא האינטרס שלנו.

דבר נוסף - אני גורס, ולא בפעם ראשונה - בעית האיזור אינה חייבת להיות קונפונטציה רק בינינו וירדן ומצרים. איני יודע מדוע איננו יכולים להיות היוזמים של הסדר, אפילו בלעדיהם, באותם שטחים שבידינו. איני בטוח שנסיון כזה אינו יכול להיות מקובל אפילו על ידי ארצות הברית. וזאת, כשלב לקראת התפתחות להסדר עם ירדן, מתוך נוכחות צבאית שלנו, בה צריכים האמריקאים להיות מעוניינים לא פחות מאתנו, גם בתנאי המלחמה החדשה.

בקשר לבעיה הדמוגרפית - נפריד פעם ונאמר מה מעיק עלינו כאן. עלינו מעיק, שילחצו אותנו לשלום בתנאים שרוצים בהם הערבים, או הבעיה אינה לחץ מבחוץ, אלא החשש מפני העובדה של מציאות ערבית גדולה כל כך בתוך תחומי מדינת ישראל. עלינו להחליט מה הבעיה שלנו כאן. ערכוב בתחומים אלה אינו מאפשר לנו לבוא לידי הכנה לגבי הענין עצמו. אם אומרים שמבחינה בטחונית אסור לנו לחזור למקומות הקודמים, נוכחותנו בגדה חייבת להיות צבאית; אזי הבעיה הפוליטית מקבלת צורה אחרת לגמרי של המושג "גבול מדיני".

הייתי רוצה לראות את המו"מ עם ירדן, כאשר אנו נעמוד על הגבול הבטחוני של הירדן ונאמר למלך: אתה שלוט בשטח, וזה יתקבל על דעתו ודעת מדינות ערביות אחרות. הגבול הבטחוני מביא לכך, שעלי למצוא פתרון רחב יותר, גם אם הוא יכריח אותנו למצוא פורמולות מסוימות כדי למנוע את העובדה

שמדינה זו לא תהיה יהודית.

לגבי העליה - כמה זמן עלינו להשלות עצמנו, שמדינה בגבולות אלה, שתהיה על דעת כל אלה המינימליסטים, לדוגמא...

שר האוצר פ. ספיר:

אני חושב, שהמכסימליסטים הם המינימליסטים למעשה.

השר י. ספיר:

עם 700 אלף ערבים, תוכל המדינה הזאת להחזיק מעמד בלי עוד מיליון וחצי יהודים? אני רוצה לראות, שמישהו ישכנע אותי, שדבר זה אפשרי, אם אבוא למסקנה שהערבים מכל הסביבה הזאת ירצו להשמיד אותנו, גם אם יעשו שלום אתנו. בעיה זו של המדינה היא בעית קיומה בתנאים אלה או אחרים.

לגופו של ענין, אני יכול לקבל סיכום זה של ראש הממשלה, מלבד נקודה אחת או שתיים, כי יש בה היסוד ההגיוני של העמדה הבטחונית שלנו, יחד עם חופש תמרון מסוים, לפי הנסיבות שתיווצרנה.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

אני מדבר רק על מה שצריך לדבר עם ג'ונסון.

השר י. ספיר:

אני מדבר על סיכום זה, שהובא הנה על ידי ראש הממשלה. עדיין איני משוכנע שאנו רואים לפנינו באספקלריה בהירה מאד ובדיוק נמרץ מה המחשבה של האמריקאים כאן. הם עדיין לא גילו את קלפיהם. אחרי ביקורו של ראש הממשלה, יהיה לנו קל יותר במידה רבה, גם בלי שנצטרך להתחייב שם על משהו ונדע מה הם רוצים מאתנו. ואז, אחת מהשתיים: אם רצונם יוצר את הדרך ההכרחית, שעלינו ללכת בה (ומוכן אני לחפש פורמולות שתתאמנה גם להם) - וזה אינו מחייב לחיות לפי פורמולה שמישהו קבע ואינה קיימת עדיין. וזאת אומר אני בעיקר לגבי חוסיין. לפיכך, נראה לי שמלבד ענין זה של הנשק לירדן, שהוא רגיש מאד, ואיני יודע כיצד יכול ראש הממשלה להתחמק ממנו בלי לוותר קצת בענין זה, הרי בסך הכל הייתי מקבל את הסיכום שהושמע כאן.

שר הבטחון מ. דיין:

ביחס להצעה המתאיחסת לסיכום, אני נכון לקבל אותה עם שינוי אחד בהחלטה של ה-8 בנובמבר, באחד הסעיפים בו מדובר בנושמה אחת אודות חופש השיט בתעלת סואץ ובמיצרי אילת. אני רואה שוני בין שני מקומות אלה ומתנגד לפירוז. איני מניח שביחס לתעלה יכול להיות מובטח לנו יותר מאשר חופש שיט. איני בעד שנראה את הגבול הסופי על הגדה המצרית של התעלה בלבד, אבל שנישאר בשארם-א-שייך. אם זה מה שצריך להנחות אותנו, בהחלטה זו של הממשלה, אבקש לתקן פיסקה זו כך, שלא יצא שדין שארם-א-שייך מבחינתנו הינו כדין תעלת סואץ.

פרט לכך אני מוכן לקבל הצעה לסיכום, שתאמר שמעכשו ואילך יחייבו אותנו החלטות הכנסת, החלטת נובמבר, בתיקון זה וההחלטות השוטפות. אני מחשיב מאד הנקודה של החלטות שוטפות, כי איני רואה ארעיות לא בהתישבות ברמת הגולן ובבסיסים צבאיים, ולא בדרך של עין גדי. כאשר עושים דברים יסודיים כמו התישבות, אני רואה הצדקה לכלול החלטה זו באותה מסגרת החלטה האומרת, שהממשלה דנה מדי פעם בבעיות מסוג זה ויש לכלול זאת במסגרת ההחלטות על עתיד השטחים החדשים.

זה ביחס להצעה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

לטובתך אני שואל אותך, כי אינך מסביר במה תשמור על המעבר בסואץ והייתי רוצה הבהרת דברייך בנקודה זו.

שר הבטחון מ. דיין:

אני מבין מה שואל ראש הממשלה. תלוי הדבר בכך, כמה זמן יעמוד לרשותנו לבירור הערב. אגש קודם כל לצד המעשי. יש כאן הצעת החלטה ואמרתי קודם כל מה אני חושב. זו דעתי, בתנאי שיתוקן הסעיף על אודות שארם א-שייך, וכן יש לשים דגש על כך, שהחלטות שוטפות דינן כדין דיון שוטף.

בעקבות דברי שר החינוך - אין לי סמכות פדגוגית לחלק ציונים, אבל לדייק אפשר לדרוש גם משר החינוך. באותה ישיבה, בה דיברתי על שארם א-שייך, אמרתי: "אני רואה את הגבול בינינו והמצרים בצורה כזאת, שיש לחלק את סיני בערך לחצי".

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

לא זכרתי.

שר הבטחון מ. דיין:

אציע לך עוד הצעה: ההנחה שהיינו מאושרים מהגבול

של קלקיליה..

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

לא אמרתי "מאושרים".

שר הבטחון מ. דיין:

אתה רואה שאינך מדייק, אז תאמין לי שאמרת זאת.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

איני מקבל זאת בתור כלל.

שר הבטחון מ. דיין:

היות ואני חושב שהגבול בגדה, מבחינה בטחונית, הינו חשוב ממדרגה ראשונה, הרי לדעתי בעית הגבול בגדה היא בעלת חשיבות ממדרגה ראשונה ואחר כך בא ענין הגבול בסיני. אולי מותר היה שהממשלה תתייעץ לא עם מי שיש לו ראייה קטסטרופלית כמוני, אלא עם רב-אלוף רבין, או הרמטכ"ל שהתמנה היום, או עם המטה הכללי, עם מישהו מבין אלה שאין להם ראייה קטסטרופלית, ותבדוק אם יש מי שמציע שגבול קלקיליה הוא הגבול הבטחוני של מדינת ישראל והקו שאני מציע, קו הרכס - זו ראייה קטסטרופלית מבחינת בטחון ישראל.

יש לי הצעות להיערכות לראיה זו. אבל אנו מדברים על גבולות ואין זה ענין חדש. בן-גוריון בשעתו קרא להחלטה זו של אי-לקיחת הגדה כולה - בכיה לדורות. וזאת כמובן מתוך ראיה המטה הכללי בשעתו של החשבת הגבול של ישראל.

יש חברים, שלא שינו דעתם בענין זה. איני יודע איש בממשלת ישראל, שבמשך כל השנים לא ראה נקודת תורפה בטחונות זו, שהיא מקור התכניות לחצות את ישראל ולכבוש אותה בגבול זה של קלקיליה. אני מציע לא להתעלם מזה ולראות זאת כראיה קטסטרופלית בטחונות וקו הרכס - שיהיה קו הגבול.

ביחס לגבול המצרי, במערב - שמעתי את שר החוץ ואיני יודע מה פירושו של פירוז, מה זה אומר למעשה. ועוד פחות מזה ברור לי מה פירוש "שמירה על נוכחות ימית של מדינת ישראל". מותר לנו לשוט בים התיכון. אבל האם יש לנו ארמדה שתשב שם במשך עשרות בשנים ותשמור על חופש השיט שלנו שם? את ההיערכויות האחרות לשמירה על חופש השיט, אני זוכר עוד ממאי השנה.

כל ההסדרים של ערבויות, של פירוז או ארמדות, הם אלה שהכשילו אותנו, או נכשלו, בין בשנת 1956 ובמלחמה זו. הרי זה הסידור שהיה שם.

כאשר שמעתי, בשעתו, את המיקוחים עם שר החוץ, מה קרה בשעתו עם הכוח הבינלאומי, היה נדמה לי שלדבר זה לא נחזור עוד. אין כאן ברירות רבות. אני מבחין בין התעלה ושארם א-שייך ומציע לראות בשארם א-שייך מקום, בו אנו יושבים קבע. זה פחות קובע את בטחון ישראל מאשר קו הרכס של הגדה המערבית, שהוא חשוב יותר, אבל זה יותר מרמת הגולן, כי זה לא רק שאלה של חופש השיט, אלא מכואות ישראל לימים הדרומיים.

אני מציע לשנות את ההחלטה ביחס לפירוז בסיני ונראה את הקו שאנו רוצים כאן, קו החוצה את חצי האי סיני לשניים, כאשר אנו יושבים בשארם א-שייך. ובינינו, אל נערפל ואל נתערפל. וכי מהי נוכחות? איני יודע. אני מדבר על שדות תעופה, טנקים, חיילים ועמדות, ודרך הקושרת אותנו ביבשה ואת המבואות האלה של המיצרים נראה במסגרת השטח שבריבונות מדינת ישראל. לשם כך עלינו לשנות את ההחלטה שכולנו החלטנו עליה - לא קרה בינתיים דבר ומותר לנו עכשו לשנות החלטה זו, אם אנו חושבים אחרת. זו הצעתו לעשות עכשו בענין זה.

הבעיה הקונקרטית והמיידית והחמורה ביותר עכשו היא, לדעתי, תעלת סואץ - הגבול עם מצרים בצירוף של מצרים-בריה"מ ותעלת סואץ. קומבינציה זו, זה הדבר הלוחץ עלינו יותר מכל דבר אחר. איני מאמין שעל שלושה מרכיבים אלה יעברו לסדר היום, שיתרגלו לזה שאנו יושבים שם והמצרים מקבלים זאת כקו גבול והרוסים יחרישו, כשלא הצליחו להדוף אותנו משם. איני מאמין שיקבלו זאת. לא אמרתי שבמאי תהינה מלחמות, אלא אמרתי שעד מאי יהיו הכוחות כאלה, שיהיו עשויים להרשות להם לצאת למלחמה נגדנו. למעשה, אין עתה שום סימנים שתהיה מלחמה, אך כאשר יהיה דיון, אנקוב מחדש במספרים של יחסי הכוחות (בועדת שרים לעניני בטחון).

לדעתי, אם ניסוג מהירדן, או נבוא להסכם, הסכם של פתרון על ידי ויתורים לחוסיין והם יתפרשו כויתורים לאמריקאים, דבר זה לא יקל מצבנו בגבול המצרי, אלא הם יגבירו לחץ עלינו בענין זה.

אני חושב, שויתורים בירדן עלולים להביא להגברת הלחץ בתעלת-סואץ. לכן, לא בגלל זה, אלא בגלל מערכת היחסים של ארצות הברית במזרח התיכון, אני בעד חיזוק מעמד ארצות הברית במזרח התיכון ואי-הכבדה עליה, כי יש לנו ענין שתהיה היא בתור בת-בריתנו כאן.

מבחינה זו, אני מסכים לנוסחה זו של מסירת נשק לירדן, אם הדבר ייתבע על ידי ארצות הברית, בהנחה שהשאלה העומדת בפנינו עכשו, שמעמד ארצות הברית אינו איתן ביותר כאן, ובקומבינציות כאלה ואחרות יכולה היא להתקשר עם ברית המועצות - ולנו אין ענין בזה. דוקא בגלל זה אני מציע לומר לאמריקאים את הנוסחה שלנו, שאנו רואים בירדן את הגבול הבטחוני שלנו, ולא על יסוד הנוסחה שאמר שר החוץ כאן, שכולם מסכימים שצבא ירדן לא יעבור מערבה מהירדן, אלא שצבא ישראלי לא יפנה את הרכסים ובתקופת שלום הוא יכול להמצא רק בבסיסים. אבל שצבא ירדני לא יעבור מערבה, וצבא ישראלי ישמור על מדינת ישראל בנקודות

המפתח של ירושלים, חברון, ג'נין, שכם - זאת עלינו לומר בד בבד עם הסכמתנו לתת נשק לירדן, כדי שלא נגיד כאילו חצאי דברים. מצד אחד אנו אומרים, שיחזקו מעמדו ומצד שני, מערערים מעמדו של המלך, כאשר לא מוכנים לתת לו מה שהוא רוצה. נגיד להם שאנו מעוניינים שהם יהיו בירדן, אבל יש גבול למה שאנו מוכנים לתת תמורה לזה. לתת לחוסיין לחדור עד לקו קלקיליה, זה מעבר לגבול הזה. כאשר מדברים על קווי שלום, קלקיליה אינה קו שלום כאן.

אלה הדברים שרציתי לומר כהערות. גם אם הממשלה תעשה לפי הערת שר המסחר והתעשייה ויהיו מדי פעם דיונים בטחוניים, אחזור על דברים שאני אומר בועדת השרים לענייני בטחון, על הערכתי לגבי מצב הבטחון. אני חוזר ומציע שאותם חברים, הסבורים שמצב הבטחון אינו המינימלי הדרוש למדינת ישראל, שיקראו לנציגי המטה הכללי וישמעו אותם. אי אפשר לומר שאנו לא מומחים ואין אלה קווים קטסטרופליים, ובאותה הנשימה לא לרצות לשמוע את אנשי המטה מה השקפתם לגבי הקו הבטחוני הדרוש לישראל. אין זו גישה עניינית לדבר, לדעתי, ומבחינה מעשית אני מציע לקבל הצעת ראש הממשלה, בתנאי שיתוקן הסעיף על שארם-א-שייך והסואץ ויובן שדין התעלה כדין שארם-א-שייך ואסור שישתמע מזה דבר הפוך.

ראש הממשלה ל. אשכול:

מה שאתה מציע נובע מההנחה שיהיה הסדר שלום עם נאצר.

שר הבטחון מ. דיין:

כמו בכל הגבולות.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אם אין באים להסדר, ודאי וודאי שאתה מציע עמדה זו. האם אתה מציע לפנות חצי סיני?

שר הבטחון מ. דיין:

לא.

ראש הממשלה ל. אשכול:

נניח שעשינו שלום ואז עלינו לשבת בשארם-א-שייך, כי יש לנו עסק עם נאצר והמצרים ואם יושבים שם, רק אז שומרים על העניין. נדמה היה לי, שנקודה זו של שארם-א-שייך אינה ברורה ולכן שאלתי אותך שאלה מנחה. האם נכון יהיה לומר, שאם יש לנו כוח בשארם-א-שייך והגענו לחוזה שלום וכיום בהיר אחד נאצר אומר שוב: איני מסכים שתסעו בתעלה, אזי אנו יכולים להגיב מנקודה זו של שארם-א-שייך ולאליץ אותו לפתוח לנו את הדרך, או שתהיה סגורה גם לו? כי אחרת אני חייב לשאול: האם משלים אתה עם מצב כזה? כי אז יכול מי שירצה בכך לומר, שאנו משלימים עם מצב בו לא יתנו לנו לעבור בתעלה.

שר הבטחון מ. דיין:

ביחס לסואץ, מה אם הוא יבטיח חופש ואחר כך יסגור את התעלה? אין לי הצעה לבטחונות, אלא רק זאת, שממשלת ישראל תחליט שהיא נכנסת למלחמה על מנת להגיע לסואץ, או שתעשה פעולת תגמול שתחייב אותו לכך. אין לי הצעה בעניין זה ואיני יודע איך ניתן להבטיח זאת מראש. הקשר בין זה ושארם-א-שייך הוא בכך, שארם-א-שייך אינה תעלה במצרים, אלא זה מבואות המוליכים רק אלינו. איננו בעד החזקת מבואות המוליכים למצרים. איני חושב שהסכם השלום הינו פיסת נייר. אילו צריך הייתי לבחור בין ישיבתנו בשארם-א-שייך בלי שלום, או בהסדר של שלום ובין שלום, בו ישבו בשארם-א-שייך אנשי הצבא המצרי ולא חיילינו, הייתי מעדיף ישיבתנו בשארם-א-שייך על הסדר שלום בלי ישיבתנו שם. איני מציע לשבת על

הסואץ, שמא יסגרו אותה, אבל שארם-א-שייך זה מקום שבו אנו צריכים לראות גבולנו ולשבת בו. אם לא יסכים לכך נאצר ולא ייעשה שלום בגלל ענין זה, אלא רק בתנאי שנחזור לגבול הבינלאומי הקודם, אני בעד שנשב שם, גם אם זה ימנע שלום.

לשאלת ראש הממשלה, נכון שכאשר יהיה שם שדה תעופה ויחידה צבאית תשב שם, יש לנו אפשרות, שאינה מהגבול הקודם, לשני דברים: (1) להביא כוח אוירי לכאב-אל-מנדאב, במקרה שייסגר בפנינו; (2) לאיים על הכניסה לתעלה, כאשר אנו יושבים בחוד של סיני ולאיים משם על התנועה המצרית או תנועה אחרת בתעלה. אך שממשלת ישראל תחליט מבחינה עקרונית, שהיא נכנסת למלחמה בגלל תעלת סואץ - זה אקט מדיני. מבחינה אופרטיבית, יהיה לנו בסיס יותר קל להתערב בשיט המצרי בתעלה, מאשר אם לא נהיה שם. הדגש שלי הוא על הבטחת השיט שם.

ראש הממשלה ל. אשכול:

תוך כריתת שלום הנותנת לנו זכות לנסוע שם.

שר הבטחון מ. דיין:

עדיף מכל הוא השלום.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אם כן, אתי אין ויכוח בענין זה. שדה תעופה, טנקים וצבא - כל זה טוב ויפה. ואתה אומר שזה נחוץ בין אם יהיה שלום או לאו. כאשר יהיה השלום, אתה אומר לו שכריתת חוזה השלום מתנה את ענין הסואץ.

שר הבטחון מ. דיין:

זה החלק המעניין אותי. אגש למפה ואסביר דברי: אני היום בעד זה, שנעשה שני דברים באותה בעיה כגדה. נשנה את הקו כך שלא יגיע עד גשר אלנבי, אלא דרומה ממנו נקים היאחזות נח"ל, על מנת שיהיה לנו חצי מים המלח. ולשם כך נשנה את הקו ובקליה או בבית הערבה נקים היאחזות קבע, ולא משהו זמני. דבר זה, הדרך והזות הגבול הנה, כך שבצפון ירד יותר דרומה, אך לא יותר מדי, אלא עד חצי הדרך מדאמיה לגבול, ושם נקים שלש נקודות היאחזות בימים הקרובים: האחת מיד ואליה נוסף עוד שתיים במשך הזמן, והן תהיינה המשך לטירת צבי וליושבים שלנו בעמק בית שאן ומשם למטה - עוד שלש היאחזות במרחק 15 דונם משם.

אני חושב שזה מערער את הקשר בין ירדן והגדה, כל זמן שאין הדבר מקרב יותר מדי את שני העורקים של דאמיה וגשר אלנבי.

שר הבריאות י. ברזילי:

אני חושב שדיון זה, במידה שלא יהיה לו סיכום - ואני מבין, שלא יהיה לו סיכום לגבי הגדה - הינו משגה, בגלל עריכתו סמוך לנסיעת ראש הממשלה. או שצריך היה לעשותו זמן רב יותר לפני הנסיעה - או אחר שובו של ראש הממשלה, כי יצרנו הרגשה בציבור, שעומדים להחליט על הענין בקשר לנסיעת ראש הממשלה ונצטרך לומר עתה, שאיננו מחליטים.

העתונות כולה כותבת כך, ויודעים שלא נחליט היום בנושא הנידון. ואם אמנם לא נחליט על הענין, איני רואה כל צורך בסיכום כלשהו בקשר לנסיעת ראש הממשלה, כי יש לנו בענין זה החלטות של הממשלה ושל הכנסת. אין החלטה אחת מבטלת את השניה ואי אפשר לעשות סלקציה שאת האחת הנוחה לי אקבל, והאחרת לא אקבל.

השר י. גלילי:

לא יתואר שיש החלטות שבטל תוקפן.

שר הבריאות י. ברזילי:

אני מציע להחליט שלא מבטלים תוקפן, למשל, האם יתואר שהיום נסכם, שלא קיים עוד לגבינו המושג של פירוז? לא יתכן שנחליט היום על כך.

בזמנו נאמר, בצדק, שלגבי שטח אחד יידרש פירוז כזה ולגבי שטח אחר - פירוז לא ניתן בכלל לביצוע. אילו היינו מגיעים, למשל, למסקנה שהגדה חוזרת לירדן, או חלקים מסוימים ממנה יוחזרו לירדן ובמקומות מסוימים אנו מציבים עמדות מגן על הרכסים, אזי הפירוז של הגדה לא יהיה בעל ערך? אם יפרו הם את הפירוז, לא נוכל להשיב להם? לא נוכל לגרשם מהגדה? החזר השטחים וחזרה שלום האם בהכרח מבטל הוא במשהו את כוונותנו, את כוונתנו הצבאית? נכוונתנו לפעול נגד כל הפרה והתנכלות? לכן, חוזה שלום זה דבר גדול, אך הוא בלבד אינו מספיק ותמיד צריך לצרף לו את כוונתנו הצבאית.

וכי מה קורה כאן? אין זה מקרה שהיה כאן ויכוח, כי פעם אמרנו: כל עוד אין חוזה שלום, אנו מחייבים במלואו את המצב הקיים. על כך אין בינינו חילוקי דעות.

לא במקרה קיימת הנטייה, שנאחר ואין חוזה שלום, השלום לא בא ומשתמע מכך שאנו נמצאים בענין זה אחר יאוש ומדוע עלינו לנהוג כך? מצטטים את חוסיין, שאמר דבר ברור וג'ונסון יודע זאת היטב. אולי ישנם כאן שרים שאינם יודעים זאת, אך הוא אמר דברים תוקפניים ורמזים ברורים על מו"מ עם ישראל. וכי מה יקרה אם ג'ונסון יאמר לראש הממשלה, שהוא יביא את חוסיין למו"מ אתנו? אך הוא יעשה זאת בתנאי, שראש הממשלה יגיד לו שחלק מהשטחים יוחזרו לו, כי אחרת אי אפשר להביאו לכך. כי גם אם ייכנס למו"מ, יאבד חלק מהיוקרה שלו, אבל בלי שיקבל אף שטח אדמה מהשטחים הללו - לא רק שיאבד יוקרתו, אלא שג'ונסון לא יוכל לעשות בענין זה דבר.

לכן, ראש הממשלה רשאי לומר מה שאמרנו תמיד, שכל מו"מ יתנהל על תנאים חדשים, כולל גבולות חדשים, שאינם חזרה בשום פנים ואופן לגבולות שביתת הנשק ואינם עמידה על קווי הפסקת האש.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

זה ישנו בסיכום.

שר הבריאות י. ברזילי:

אם כך, אני מערער על סיכום זה. אני חושב שאנו יכולים לקבוע דבר קונקרטי יותר עכשו. אבל הגמישות לגבי המצב בשנת 1949 או 1967 צריכה להשמר לדיסקרציה של השיחה בין ראש הממשלה ונשיא ארצות הברית.

אומרים כאן: הנה, עוד לא לוחצים עלינו וכבר מוותרים אנו על השטח. עלי לומר בפירוש, ואולי יגידו שאני מינימליסט, אך אני מוותר על חלק מהשטח ללא שום קשר ללחץ האמריקאי או לחץ אחר. אני מוותר מלכתחילה על חלק מהשטח, כי אני רוצה להפסיד מיליון ערבים. בשבילי זה אחד הדברים המכריעים כאן, כי ישנה כאן כמות ההופכת לאיכות.

מיליון ערבים, אחר שהיו בארץ 600 אלף ערבים עד עתה, זו איכות חדשה, המביאה אותנו להיות הערבים חצייה של אוכלוסית ישראל בעוד 10-15 שנה. על זאת מוכרחים אנו לתת דעתנו. אי אפשר לומר, כפי שאומר שר הדתות, שמול הריבוי הערבי, נגדיל את נתח התודעה היהודית. את נתח התודעה היהודית צריך



להגדיל ולכל אחד ישנה תפיסה משלו לגבי הנתח הזה.

לזאת מצטרפת בעית הפליטים ובעית רצועת עזה בכללה. נכון שאת רצועת עזה נקבל עם או בלי אוכלוסיה ערבית בה, אבל אם נחזיר חלק מהגדה, יתכן שנוכל להעביר עם השטח גם את 400 אלף הערבים מעזה. יתכן שבדרך זו נוכל לקיים תנאים חומריים סבירים בשטח הגדה.

אם הדבר הזה אפשרי, אני האחרון שאומר שהחזרת שטחים מבטיחה שלום, אבל אי החזרת אף שעל אדמה, הורסת כל סיכוי למו"מ ואפשרות של שלום להיום ולמחר גם יחד. וזה ההבדל בין שתי אפשרויות אלה.

אם חוסיין לא יבוא ולא יציע ולא ירצה כמו"מ ונישאר עם מיליון הערבים הללו, אני רואה חזות קשה ביותר לנו, לצערי הרב, ונצטרך להתמודד עם חזות זו. אני מקוה שנעמוד בה.

לגבי העליה - אין לי ספק, שזו הכבדה על העליה, כאשר ישנה מציאות דמוגרפית כזאת של 40%-60%, או 45%-55% יהודים וערבים. השר ספיר אומר באופן סטואי: כך או כך, בלי מיליון וחצי יהודים נוספים, אין המדינה יכולה להתקיים. אך ישנו הבדל אם אנו מונים שני מיליון מול חצי מיליון, או שני מיליון מול שני מיליון ערבים. ועדיין איני רואה כיצד יבואו מיליון וחצי יהודים תוך זמן קצר ביותר, למרות הרצון של רבים לעלות, או להביא עליה ארצה.

איני מקבל דמגוגיות רבות. הקשבתי לראש הממשלה וצדק באומרו: מדברים ומדברים ואיש עדיין לא אמר "במה מדליקין" ובמה מדרכנים את העליה המיוחלת הזאת. אחד אמר שזה ענין של המשטר. אחר מדבר על הקלות אלה ואחרות. יש משהו בכל ההצעות האלה, אבל זה אינו עונה לבעיה ביסודה.

אשר לדברים הקונקרטיים, אני מצטער לומר: דיברו בועדת השרים על עיבוד קרקעות בשטחים מסוימים. לא דובר בועדה על הקמת ישובים חדשים בגדה המערבית. לא במקרה לא הוחלט על כך כי אמרנו, שענין זה קשור בגורל ההכרעה היסודית וההכרעה היסודית הרי אינה נופלת היום. במידה וגורל הגדה אינו נחתך היום, הרי גם ענין ההיאחזויות לא יכול להיות מוכרע היום. כי יצירת עובדות בטרם הכרעה יסודית, זו הכרעה יסודית, כי סוף סוף פנו גם אלי, כפי שפנו אליך ואמרו לי: הבה נקים שכם עילית. אמרתי: כמובן, אם שכם הערבית תהיה במדינת ישראל, אזי אהיה בעד זה, שתהיה שכם יהודית. אבל אם שכם תחזור להיות בירדן, איזה טעם יהיה להקים שכם יהודים שם? אמרו לי: וכי מה רע בדבר? כפי שיש מיעוט ערבי בישראל, יכול להיות מיעוט יהודי בירדן.

השר מ. בגין:

זה בכדי להקל על מצפונך.

שר הבריאות י. ברזילי:

אני מתנגד להתנחלות בגדה עכשו, כי זו בעיה יסודית שעדיין לא נקטנו בה עמדה סופית.

לגבי אמריקה - אני חושב שגם כאן אנו עלולים למתוח את הקו יותר מדי. אומרים ששרתנו שרות עצום את אמריקה, וזה נכון. יגאל אלון אמר לנו, שאין הומוגניות ערבית אנטי-אמריקאית בשטח. אבל יש אמריקאים שהם ידידים טובים של ישראל והם אומרים דבר הפוך. הם אומרים, שהודות לתמיכתם בישראל, כל העולם הערבי הוא אנטי-אמריקאי. איננו רוצים לסבול זאת זמן רב, הם אומרים. אנו מוכרחים לחפש דרכים להיות אתכם וגם עם הערבים ביחסים תקינים. אנו יכולים למצוא דרך זו, אם נמצא דרך להבנה, לפחות ביניכם ואותן מדינות ערב המחייבות יחסים תקינים עם אמריקה.

לגבי אותם אמריקאים, לפחות, המדובר בירדן. אם נגלה דוקא לגבי ירדן את הנוקשות העיקרית שלנו, אזי אנו מכניסים את עצמנו לבדידות התמורה ביותר.

ועתה, לסיכום: אני חושב שאם לא מסכמים לגופו של ענין עתה, יכול ראש הממשלה ללכת על יסוד הסיכום האומר: במו"מ על כל הענינים, לרבות הגבולות ובכל יתר הדברים - לסמוך עליו. איני רואה כל צורך לסכם כאן סיכומים כלשהם.

שר האוצר פ. ספיר:

אומר בתחילה את הפסוק הסופי שהשמיע ברזילי: אחרי שישנן החלטות יולי או נובמבר, לא צריך להחליט על כך שראש הממשלה יכול לדבר על ענין זה או אחר.

אני יכול להניח, שבשורת השיחות שינהל, אפשר לומר: זאת תאמר וזאת אל תאמר. אך לא זה הענין כאן.

אם הסיכום בא כדי לתת לראש הממשלה רקע על מה לדבר ומה לא לומר, זה ענין חשוב. אבל הסיכום שהוקרא כאן אינו נותן תמונה כוללת על כל מה שדובר כאן במשך כל הישיבות, בנושא זה. אך זה אינו משנה עכשו דבר.

עלי לומר, שאפשר אולי להסדיר את הענין על ידי החלטות שוטפות ולא יהיה צורך בליבון, בדיבורים ובהכרעות נוספות. בעיני זו הדרך הפסולה ביותר. אפשר להתווכח ולומר, שצריך להחליט כך או אחרת וכל אחד יחשוב מה שיחשוב. אבל אי אפשר לומר, שלא מחליטים, שלא דנים ועל ידי החלטות שוטפות לקבוע את הדברים. אילו הייתי חי לפי הז'רגון של יוסף ספיר לגבי המכסימום והמינימום, הרי היו כמה וכמה דברים בהם הייתי מכסימליסט וכן להיפך.

אמר שר הבטחון, שעלינו לשאול לדעת מפקדי הצבא. גם אני שמעתי מפקדים ושמעתי כאלה שפסלו את ענין חמשת הכבישים מהבסיסים ברכסים. הם מסבירים את עמדתם מבחינה בטחונית. אגב, אני רוצה לומר כאן, שגם בענין הבסיסים, כאשר הוחלט על הקמתם נאמר, שהצבא צריך לשבת במקומות כלשהם ובחורף אינו יכול לשבת בתנאים המסכנים בריאות החיילים ויכולת הקשר שלהם עם הכוחות האחרים, אך לא הוחלט למעשה על בסיסים צבאיים שם. לכן, כאשר מחליטים על הקמת חמשה בסיסים, אני מתנגד לכך. אם אנו מדברים על כך, שלא מחליטים עכשו בכלל, אלא נאמר שמדברים על ענין הגדה, שמא נשיא ארצות הברית יעורר את הבעיה, אך לא היתה הכוונה להחליט דרך אגב, בדיון כאן, על פירוז או אי-פירוז, ולא חשוב מה יהיה לאחר זאת. איני רוצה שבינתיים ידונו ויחליטו כדרך אגב, משום שאנו עומדים בפני נסיעת ראש הממשלה, שאיננו גורסים פירוז סיני, אלא שאת מחצית סיני עלינו להחזיק בידינו. אני מתנגד לדרך זו של דיון וקבלת החלטות. כאשר יהיה הדיון היסודי בנושא זה, נדון ונקבל החלטות.

השר מ. בגין:

הצעתי זאת לפני שבועיים ודיברתי על כך.

ראש הממשלה ל. אשכול:

לא היה דיון מלא בנושא זה.

שר האוצר פ. ספיר:

לפני שבועיים שלשה הצעתי רביזיה בענין זה.

שר החוץ א. אבן:

לא היה דיון בו הוכח שפירוז הוא לא כלום.

השר מ. בגין:

היום היה דיון בענין זה.

שר האוצר פ. ספיר:

כל המאבק שלנו בעד זה שתשאר ישראל מדינה עברית. איני מאמין שעם תוספת של 1.3 מיליון ערבים נוכל לשמור אותה כזאת.

אם יש צורך להגיע לשלום עם הערבים, ודאי שלא יהיה העיכוב בגלל זה שישנם 150-200 אלף ערבים, שצריכים לחזור, משום שעזבו מקומותיהם אחרי ה-5 ביוני. איני מאמין במדינת ישראל, שחתך תושביה יהיה כזה, שיהיו בה 60% יהודים ו-40% ערבים. בעוד עשר שנים, יהיה המצב חמור הרבה יותר. לא יהיה בטחון, כי נהיה מוקפים אז באויבים ובתנאי מלחמה, אותם 1.3 מיליון ערבים יהיו די חזקים כדי להטריד אותנו, למרות היותם תחת ממשל צבאי חזק. גם עתה אין הם נרתעים מזה והטרדתם תהיה חמורה יותר בעת מתיחות והיותם בפנים הארץ תהפוך אותם לאויב לא פחות מסוכן מזה המאיים עלינו מחוץ לגבולות המדינה.

מבחינה כלכלית, כל מי שמאמין שדבר זה יתרום לכלכלת ישראל, טועה. לכן, קיימת בעית הבטחון; קיימת הבעיה כיצד להעלות יהודים רבים נוספים ארצה וכיצד לקלוט אותם. ודבר נוסף - נצטרך לפתח ולהעלות רמת חייהם של 1.3 מיליון ערבים, שמספרם יגדל מדי שנה בשנה, ב-60-70 אלף נפש. בעוד עשר שנים נוכל לראות סופו של החזון הזה שלנו.

אילו אני הייתי משתמש בהגדרות הייתי אומר, שאלה שהם בעד סיפוח שטחים אלה, עם הערבים שחיים בהם, הינם המינימליסטים ולא אני. לכן, עמדתי היא שכל זמן שאינם יושבים אתנו ודנים על הענינים, איננו עושים דבר, כל עוד לא יושבים אתנו (וזו העמדה הנוחה ביותר), ועד אשר לא מדברים אתנו, איש אינו מדבר על שום דבר.

יתכן וישנם שיקולים אחרים, שיקולים בטחוניים, לפיהם לא נוכל להשאיר ליד הסואץ, אבל בדרך כלל אנו מדברים על כך, שאיננו זזים מהסואץ.

כאן אני רוצה שוב לשאול - נניח שאנו יושבים לדבר אתם ולנהל מו"מ. איני רוצה לומר כאן ביטוי קשה, אבל מי מאתנו מאמין שיתנו לנו, בשנת 1968, להשאיר בכל השטחים? באילו תולדות משא ומתן קרה דבר כזה? אפשר לתאר מצב כזה בזמן מלחמה, אבל בזמן שלום, האם יתנו לנו לשלוט פה ושם ולקחת שטחים אלה ואחרים? ועוד ישארו לנו, לאחר השארותנו בכל השטחים הללו, ידידים שיתנו לנו נשק וגם כסף? אינני מאמין בכך. אני מבין את הגדרת ראש הממשלה, שאמר שצריך היה להוסיף שהיה רוצה במשך עשרים שנה מצב כזה, ואז לא יהיו חילופי דברים בינינו ונאצר יאמר: לא.

לא הייתי נגד הוצאת ספינות מהתעלה, אבל אני רואה תזוזה ראשונה כאן מצדנו. איני אומר זאת כטענה.

ישנו כיום ארגון האומות, קיים העולם ואי אפשר להיות נגד כל העולם. בכמה וכמה דברים מבין אני, שהיום אנו הרבה יותר זהירים, בגלל המשולש הזה - הסואץ, סוריה, מצרים. אני מבין זאת היטב.

ובינתיים, יכול משהו לומר: אחרי הבחירות בארה"ב, עלול להיות מצב אחר לגמרי. אני זוכר יפה כאשר הגיעה בזמנו ידיעה ראשונה על כך, שאייזנהאור קיבל את המשלחות הערביות. יש דברים שאיני מסכים בהם

עם בן-גוריון, אבל כאשר נסוג ממקומות מהם נסוג עשרים וארבע שעות אחרי נאומו בכנסת, הרי לא היה זה מפני שהיה לו נוח ונעים לעשות זאת, אלא ראה את הסכנות לעומת השארותנו בשטחים אלה. תושבי המדינה חיכו שעה אחרי שעה לנאום ואני יודע, שגם אז היו דיונים וויכוחים סביב ענין עזה, ולא רק סיני. אני יודע שארם-א-שייך הינה דבר חשוב שבבילנו.

גם בכירור זה לפני נסיעת ראש הממשלה, חזקה עליו שהוא יודע מה דובר והוחלט, ואין הוא שייך למינימליסטים, אבל אם מדובר בענינים אלה, לדעתי איננו צריכים להחליט עכשו משהו מסוים בעניני מצרים, כי לא מדובר כלל על ענין זה עתה.

אני נגד זה שניצור עובדות כאלה בגדה המערבית, שיסגרו בפנינו בכוא העת את הדרך בפני כריתת חוזה שלום ונהיה צריכים להוריד משהו מעל האדמה. איני אומר זאת בגלל נימוקים כספיים, ואת הדברים הללו אני משמיע גם לאלה החושבים היום, שאיננו צריכים להחזיר אף שעל אדמה אחד, ומציע להם שיסכימו, שמותר לחכות בענין זה ואיננו צריכים לקשור עצמנו. נוסף לכל אלה, גם כסף אין לנו היום.

שאלתי את ראש הממשלה, כאשר שמעתי על המחיר שצריך לעלות הכביש, שמא התקבלה בינתיים החלטה אחרת, כי ידוע לי שלא הוחלט עליו. ידעתי שכאשר יוחלט, צריך יהיה לברר את הבעיה הכספית הכרוכה בזה. על כל פנים, לא יושב כאן קפלן המנוח, שבזמנו קרא בעתון באחד הבקרים, שהנה עלה ישוב להתנחל על הקרקע. יתכן שצדק אז הרצפולד בעשותו זאת, אבל כאן צריכה להתקבל החלטה מראש. את הדברים האלה אני אומר באוזני ראש הממשלה. לא יתכן שיוחלט דרך אגב על חמשה ישובים ותהיה זו עובדה המסבכת אותנו בעתיד. אין זה דומה לענין ירושלים; אין זה דומה לתיקוני גבול פה ושם. ועתה אומר אני, לא מהבחינה הערבית או האמריקאית, אלא אני נגד זה שנהפוך מדינת ישראל מחר לכזאת, שלא תהיה עוד מדינת ישראל. אם נעשה זאת, יבואו פחות יהודים, כאשר בלאו הכי גם כיום אינם באים בהמוניהם. הם אינם באים הנה, כי שם נוח להם יותר וכאן מסוכן. ועתה, נוסיף להם נימוק: לבוא מארצות הברית ואפילו מארגנטינה, כדי לחיות כאן במדינה דו-לאומית, בתחילה ובמדינה שבסופה תהיה ערבית - אין הם רוצים.

לכן, בקשתי העיקרית היא זו: אני מתנגד שיצרו עובדות בתוקף, וזאת אני אומר לגבי כל הגורמים. אפשר לדון ולהחליט, וברוב דעות יוחלט. מי שלא ירצה לקבל דעת הרוב, יכול ללכת הביתה.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

אני מסכים להצעות ראש הממשלה ומוכן לקבל אותן. אני חושב שהן אינן משנות באופן יסודי את מה שסוכם כאן פעמים רבות, ליד שולחן זה. זה בעצם סיכום של הדברים, שהיו מוסכמים על ידי כולנו. אך במידה ויש כאן חידוש, אני מסכים לו, כי מה שהוצע כאן אינו מסכן שום מו"מ לשלום. יחד עם זאת, איני מאמין שיש מועמד למו"מ על שלום, למרות הערת שר החוץ קודם לכן, ומכיוון שאיני מאמין בסיכוי זה כיום (ואם יהיה סיכוי, אשמח על כך מאד), אני נגד זה שנתחיל במלחמות על דברים היפותטיים, שאין בהם ממש (וידוע לכולם על מה מדובר כאן).

אני סבור שכל מה שניסו ליצור עתה בארץ, בצורה קיצונית לשני הקצוות, מעין היסטריה לפני נסיעת ראש הממשלה, שכאילו יעמוד בפני הברירה של מיקוח על הפנטומים והשטחים - אין בזה ממש. איני מאמין בזה וג'ונסון הוכיח ידידותו כלפינו. הוא יודע ואמר, שזו הזדמנות היסטורית לבוא להסדר שלום אחרי מלחמת ששת הימים ולהביא את הענינים באיזור זה לידי שלום של קבע. לכן, איני מאמין בהיסטריה שיצרו כאן בכוונה לפוצץ את האחזות בממשלה זו (ויש מי שמעוניין בפיצוץ זה).

לדעתי, אין שום סיבה לתת למישהו הזדמנות לשים מוקשים מתחת לאחדות זו. לנו דרוש עתה נשק וכל הדרוש לבטחוננו. אני מסכים גם בענין זה, שאם נחוץ לצייד את חוסיין בנשק, שלא נתנגד לכך, כי אני נגד חדירת הרוסים לאיזור ועל ידי נתינת נשק אמריקאי לחוסיין, אפשר למנוע זאת.

לכן, אנו יכולים לראות פגישה זו של ראש הממשלה שלנו עם הנשיא ג'ונסון כמאורע חשוב, כהזדמנות להבהיר את הדברים, את המציאות באיזור, את הסכנות שהיו לישראל ושתהיינה לה וגם את הסכנות הגלובליות הטמונות באיזור זה, במידה שימשיכו הרוסים לחדור לאיזור. ישראל חזקה היא גם ערוכה נגד חדירה רוסיית גדולה מדי לאיזור.

על כל פנים, היה עימות רוסי-אמריקאי ב-5 ביוני ואנו יודעים על כך. אני רואה בזה הישג לא פחות רציני מאשר בענין הפנטומים, אם ראש הממשלה יביא את נשיא ארצות הברית לידי כך, שיאמר לרוסים מה שעליו לומר להם ביחס לענין זה של סכנת העימות כאן. זה ענין שהוא לא פחות חשוב מאשר ענין הנשק שבילנו. כי אלה שני הדברים האקטואליים ביותר כיום, ולא ענין המו"מ, שאיני רואה סיכוי לו, אף כי הייתי רוצה בו.

הכירור האמיתי ליד שולחן זה יהיה, באם יהיה פרטנר למו"מ על שלום, שישב אתנו או שיבוא יארינג או מישהו אחר ויאמר שישנו פרטנר כזה, ואז אפשר יהיה להתחיל בשיתות. כאשר יקרה הדבר הזה, הכירור יהיה מסוג אחר ליד אותו השולחן, כי אני בטוח שכולנו מניחים שלא נוכל להגיע לשלום אם נרצה להחזיק בכל השטחים הללו.

איני מניח שישנו אדם אחד ליד שולחן זה, ואפילו שכני מצד ימין, שהינו עיקבי מאד בענין זה ואני מכבד דעותיו (השר מ. בגין), אך איני מאמין שמישהו יוכל להשלות עצמו, שיהיה שלום בין ישראל ושכנותיה על בסיס מה שיש לנו היום לאחר הנצחון.

השאלה היא היכן לוותר ובאיזה גבולות להחזיק. אך במו"מ על השלום - ידובר על הכל. לכן, מהנסיון והסכנות למדנו דבר, שידריך אותנו לקראת העתיד.

ועתה, לשר הדתות - לא כדאי לך להתהלל במה שהיה בשנת 1937 באותו ויכוח. אילו עמדנו על כך ולא הסכמנו לפשרות, לא היינו מגיעים למדינה ולנצחונות והישגים. רק משום שידענו להכריע כפי שהכרענו, זכינו גם להתרחבות. נוסף על כך עזרו לנו גם המנהיגים הערביים. התבצרנו צעד אחרי צעד והגענו למה שהגענו. אין לי ספק, שנצחון מלחמת ששת הימים יבצר במידה רבה מאד את מדינת ישראל. איש אינו מסכים לכך, שנחזור למה שהיה לפני מלחמת ששת הימים, גם כאשר ישנם חילוקי דעות לגבי בעיות שונות.

אני משוכנע בכך, שאילו הלכנו בדרך הקיצוניות במשך עשרים שנה, היינו מגיעים לאבדון ולא היינו זוכים לעצמאות ולא לנצחונות. אני מקוה שאם יהיה לנו פרטנר למו"מ על שלום ויהיה סיכוי כזה (וזה סיכוי גדול למדינת ישראל ולעם היהודי באיזור זה), נדון ליד השולחן הזה כפי שדנים ברגע של אמת, כפי שצריך לדבר על נושא כזה.

אני מסכים לכל מה שהציע ראש הממשלה ורוצה שנחזק אותו ונברך אותו ונהיה מאוחדים והעם בישראל לא יתחיל להיאבק על דברים שאין בהם ממש. לא תהיה היסטוריה ולא יתפתחו דברים שאין שום סיבה ובסיס להתפתחותם. יש כמה תנועות הרוצות בזה. יש מי שרוצה להוציא את בגין מהממשלה. קראתי את נאומו של באדר, האומר שהיה רוצה שבגין יעזוב כבר את הממשלה ואני רוצה, שישאר כאן. אני חושב שטוב שכולנו יושבים ליד שולחן ה עתה.

לכן, אני מלא תקוות לגבי ביקורו של ראש הממשלה אצל הנשיא ג'ונסון, כי זו הדרך המתאימה להגיד דברים של אמת לידיד הנאמן שלנו, שהאינטרסים שלנו לא במקרה זהים עם שלו.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

הערה ביחס לנשק - אנו שומעים שהרוסים נכנסים עמוק באיזור. איננו רוצים שהעימות יתבטא בזה, שהם יתנו לנו גנרלים שידריכו את צה"ל, אבל צריך להיות בזה איזה משקל שכנגד. אינני איש צבא, אבל ברור לי שאם לצד השני ישנם טילים ולנו אין - אם לצד השני יש כלים ימיים ואצלנו עניין הים נעשה עתה רציני, הרי אני רואה צורך להוסיף זאת לרשימה שיקח אתו ראש הממשלה.

עלי להוסיף כאן - נאמר פעם על ידי חברי, ישראל גלילי, שטוב שבויכוח זה אין מכניסים עניני מצפון ומוסר. אך זה לא לגמרי מדויק, כי כאשר מדברים על הלכה וכאשר אני נגד ההלכה, וכאשר מדברים על סנטימנטים, על הצד הסנטימנטלי, דברים אלה אינם נטולים משקל מוסרי רציני. איני מתאר לי, שהשר ורהפטיג היה מסתפק אילו הכניסו שינוי בהסכם הכולל והיו מכניסים סעיף, שבשאלות הדת תנהג הממשלה לפי דעת הרב סולוביצ'יק. איני חושב שהיה רואה בזה הישג, ובזה נגמר העניין.

לכן, דברים אלה אינם נוגעים להלכה, וגם הדיבור על ההיסטוריה, איך זה היה בשנת 1937 וקודם לכן; רבותי, הרי אנו חיים בתנועתנו ורואים כיצד מתחוללים השינויים. הרי תאוריות טובות והגונות שהיו ליברליות, פג טעמן ולא משום שאינן טובות, אלא אינן מתקשרות בחיים.

הצבעתי בעד חלוקה בשנת 1937 ובעד חלוקה בשנת 1947. אני חושב שלו היינו חוזרים לחלוקה של שנת 1937 או של שנת 1947, לא היתה מדינת ישראל קיימת עוד, כי בינתיים השתנה משהו בעולם. ז'בוטינסקי, בכנות רבה מאד, תיאר לעצמו מדינה עם רוב יהודי בה, כאשר יכול להיות בה ראש ממשלה ערבי, או נשיא ערבי. אך אין זה משנה עתה דבר. אני אומר שלא ראש ממשלה ולא סגן ראש ממשלה ואפילו לא סטנוגרפיסט...

השר מ. בגין:

השאלה מה ההבדל בין סגן ראש ממשלה או נשיא

וסטנוגרפיסט.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

רבותי, תשע-עשרה וחצי שנה מקיימת הממשלה בירורים והיו אופוזיציות וכו'. אבל מעולם לא הגענו לכך, שצירים ערביים בכנסת יכולים היו להכריע.

חשבנו בזמנו, שדבר כזה לא יתכן. לא טוב שאקיימים בירור זה פעמיים וצריך לחזור על דברים פעמיים, אבל את האמת צריך לומר - אם יהיו במדינת ישראל 35% תושבים ערביים, ישבו בסופו של דבר ערבים כאן בממשלה וגם בוועדת שרים לעניני בטחון ובמטכ"ל. לא יתכן אחרת - ועלינו לדעת זאת.

שר האוצר פ. ספיר:

כמובן, שלפי תיאוריה של אנשים עליונים - אפשר

לקבל כל תיאור אחר.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

אם אתה מתכוון על הגדה ועושה את ההשוואה עם קפריסין, מה מונע את הגדה מלהכריז על עצמאותה? השאלה היא מתי תעשה זאת. העובדה שיהיה כתוב בהתאם לסעיף 11ב' של פקודת סדרי השלטון והמשפט, אין זה נשק סודי כל כך שאי אפשר להתגבר עליו.

אני מערער על דברי שר החינוך והתרכות כאן. נכון הדבר, שבמשך 19 שנה יכולנו להתקיים עם קלקיליה כפי שהיתה תקועה בקרבנו. יכול להיות שלולא יצא חוסיין למלחמה, היינו ממשיכים להתקיים כך. אבל אם קרה מה שקרה וכל העולם אומר, שעלינו לקבל "SECURE BOUNDARIES", הרי קלקיליה אינה מבטאה זאת ואל תבוא בטענות אל שר הבטחון, מדוע הוא אומר שזה גבול קטסטרופלי, כי זה באמת קטסטרופלי (פונה בדבריו אל השר ארן). לכן, צריך להרחיק את הקטסטרופה הזאת ולא צריך, לצרכי דיסקוסיה, להמעיט חומרת הדבר.

שר החינוך והתרכות ז. ארן:

דיברתי על כך, שכל התיקונים הללו, למרות הכנסתם, גם אז יהיה המצב קטסטרופלי.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

איני רוצה להמשיך בויכוח. אומר עתה כמה דברים. אין לי פנאי רב, אך מפעם לפעם אני קורא דברים שונים. קראתי מאמר מאד קשה של נסים רג'ואן וממנו מריח דבר מוזר מאד, ש"ישראל אינה מעור אחד, ויש מי שיכול להדבר טוב יותר עם הערבים". לכן, בל נשחק בענין הדמוגרפי באש. אני רוצה לציין, שלא מר בגין, לא מר גלילי, לא ד"ר ורהפטיג, לא ניסו באף מלה אחת לענות על השאלה: מה בכל זאת קורה עם הבעיה הדמוגרפית? ואי אפשר להתעלם משאלה זו.

השר מ. בגין:

לא דיברתי על זה ואני מוכן ומזומן לדבר בנושא זה.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

אבל לצרכי הדיסקוסיה רוצה מר בגין להכריח אותנו לומר, שהפליטים - במידה וייעשה שלום - לא יוכלו לעבור מעזה למקום אחר, כי הדבר ייאסר עליהם.

השר מ. בגין:

אמרתי שאין זה ריאלי.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

מדוע אין זה ריאלי? בהסכם של שלום זה ריאלי מאד.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

הם אינם תושבי עזה ואם יהיה שלום, יהיו רשאים לנוע.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

בעצם, השלום שלנו עם כל הערבים צריך להיות בנוי על שתי מטרות, אדוני בגין: (א) גבולות מבוטחים; (ב) לא פחות חשוב מזה להביא מספר הערבים, תושבי מדינת ישראל, על גבולותיה המתוקנים, עד למינימום האפשרי. זו שאלת חיים ומוות בשבילנו.

שתי הערות לדוקומנט שנקרא כאן. אני מציע למחוק את המלה "לצמיתות".

לגבי הפסוק, שלא יכנסו צבאות ירדניים לצמיתות  
לשטח, אפשר שהדבר אינו מנוסח טוב ונראה לי שצריך לשנות זאת.

שר החוץ א. אבן:

נאמר בנוסח שהבסיסים יהיו שם לצמיתות.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

ביטוי זה נראה לי מרגיז.

ראש הממשלה ל. אשכול:

טוב, בסדר.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

דבר שני קשור אצלי בענין אחר. שום נציג לא יהיה  
מוסמך לדבר על החזרת הגדה עם שום אדם, מאן-דהוא. זה ענין הנמצא בסתירה לשתי  
עובדות.

השר י. גלילי:

אם זה משנה או לא, על כל פנים - צריך לדייק כאשר  
מצטטים. נאמר: "אינם מוסמכים להתבטא בהסכמה להחזרה" ולא נאמר "לדבר". נאמר:  
"במגיעיהם המדיניים אינם מוסמכים להתבטא בהסכמה להחזרה".

שר המשפטים י. ש. שפירא:

אם היתה החלטה לפיה הסכימו להכנס למו"מ ואם  
אנו אומרים, שאנו תובעים גבולות מובטחים ומוסמכים, פירוש הדבר - האימפליקציה של  
הדבר, שאפשר לדבר; להסכים או להחליט, לא ניתנה סמכות לגבי שום דבר. בענין זה  
אני עומד על כך, שיהיה חוזה שלום חתום. אבל ביטוי זה נמצא בסתירה למה שהחלטנו.

ראש הממשלה ל. אשכול:

איזה ביטוי?

שר המשפטים י. ש. שפירא:

אם אומרים אנו שצריכים להיות גבולות מוסמכים  
ומובטחים, במידה ואתה אומר "גבולות מוסמכים", פירוש הדבר שאתה מנהל מו"מ על  
הגבולות.

השר מ. בגין:

הרי אינך קובע עם ג'ונסון את הגבולות?

שר המשפטים י. ש. שפירא:

אך כאשר אני מדבר אתו, אני אומר שאני מוכן לנהל  
מו"מ. אם מותר לי לומר זאת, אין זה מתיישב עם הפסוק הזה.

ולבסוף, ראש הממשלה נוסע והיה דבר שקדם לנסיעה  
ואני יודע מה יהיה תוך זמן שהותו שם ומה יהיה לאחר מכן. העובדה היא זו: המשא  
ומתן מתנהל ליד שולחן הממשלה והתעמולה - מחוץ לבנין הממשלה. זה יכול להיות  
חד-צדדי ולא חד-סיתרי. זה אינו ענין של דליפה, אלא נאומים בוועידות ובכל מיני



מקומות אחרים. לכן, זה לא יכול להיות כך. אם רוצים שהשולחן הזה יהיה מאוחד, לא יתכן לקבוע פרינציפ כפי שרוצים לקבוע ואחר באים ומדברים אחרת. אני נגד הדיבור הזה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אולי ניגש עתה לסיכומים ואעיר כמה הערות.

השר מ. בגין:

אבקש לפני הסיכומים - כמה הערות.

בענין הנשק לירדן, אעיר במשפט אחד - הודעתי בישיבה קודמת, שיש לי תשובות לשאלות שהושמעו, אבל אני מוותר על השמעתן ואני מבקש שהחברים יבינו, שבנושא גדול זה, עליו מדברים כולם, לא יתקבל הרושם שאלה הרוצים בארץ-ישראל מורחבת ושלמה, משלימים עם העובדה, שזו לא תהיה למעשה מדינה עברית. איני מזדעזע מהאשמה הזאת ואני מוכן להשיב עליה. אך בגלל הענינים הקונקרטיים, ויתרתי על הערות אלה וזו תשובתי היחידה לפולמוס הזה.

אדבר על שני ענינים קונקרטיים מאד: תעלת סואץ והדיון עם יארינג, וכאן אשמיע שתי בקשות ואומר שתי הערות. אל נסכים לפעולה מצרית חד-צדדית. עלינו ללוות באניותינו את האניות היוצאות; עלינו להזהר ולשים לב לכך, שכאשר תיפתח התעלה מדרום, לא תיכנס בה אניה מלחמה סובייטית. על כך צריך לדבר עם ג'ונסון ובהמשך הפעולה הזאת, צריך לוודא שלא תהיינה כל אניות מלחמה בצד ההוא. אם תנוצל הזדמנות זו ואניה סובייטית כלשהי תיכנס, נעמוד בנמל איסמעיליה כפי שאנו עומדים עתה נוכח נמל פורט-סעיד, שם חדרה אניה סובייטית. לכן, עלינו לקחת שני דברים אלה בחשבון ולהקפיד היטב על כך, שיהיה הסדר מתאים ונאות בנידון.

לבעית אספקת נשק אמריקאי לירדן - איני מקבל את ההגדרה, שאיננו צריכים להתנגד למתן נשק לממלכת ירדן. בעל נסיון אני בסוגיה זו. ברגע מסוים התקבל הרושם, שאם לא נסכים לדרישת מקנמרה, הרי תיפול הבטחת האמריקאים לספק לנו את מטוסי הסקיהוק. בסופו של דבר הסתלק מדרישה זו שלו.

שר החוץ א. אבן:

הוא לא הסתלק, אלא הנשיא הכריע נגדו.

השר מ. בגין:

חושבני שאסור לנו לתת הסכמה יהודית למתן נשק לחוסיין. פירוש הדבר, שכאשר ישאל הנשיא - מה על ירדן? לפי דעתי, חייבים אנו לתת תשובה אמיתית, שנסיון זה הינו בבחינת לחץ עלינו. עובדה היא שלא נתנו נשק למדינות שהשתתפו במלחמה. על כל פנים, על ראש הממשלה לומר: יש להבין שאחרי מה שעשה לנו חוסיין, איננו יכולים לתת הסכמתנו לכך. אין פירוש הדבר שנקומם נגד הדבר את היהדות, אבל לא ניתן הסכמתנו לכך.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אעיר כמה הערות. (א) אני שמח ומקוה שאם יהיה צורך, נמשיך בכירורים, שיתנהלו עד כמה שאפשר ברוח טובה, כפי שנעשה הדבר עד עתה. עלי לומר, שישנם 2-3 דברים עיקריים בכל מערכת הענינים שהועלתה כאן. נכון הדבר שלא תמיד ולא כל אחד נותן תשובה על כל הקוצים שטמונים בענין זה.

איני יכול לדבר על תקופה רחוקה מעשרים השנים האחרונות, אך נכון הדבר שבמשך עשרים שנה אלה לא היתה מלחמה כזאת. הארץ הזדעזעה ת"ק על ת"ק פרסה, למרות שהמלחמה נמשכה ששה ימים בלבד והעולם, היהודי והלא

יהודי, גם הוא הזדעזע. אני בטוח שכולנו קיבלנו עשרות ומאות מכתבים מקצווי העולם, בהם כתוב: "אל תוותרו!".

אך גם לולא נכתבו מכתבים אלה, אם אנו חוזרים, אחרי מלחמה כזאת לסטטוס-קוו ועדיין איני אומר שמישהו הציע לנו סטטוס-קוו כזה...

חזר מ. בגין:

סטטוס-קוו-אנטה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

הרי אהשוב זאת כאסון מחריד, אם כי ישנן סכנות בנקיטת עמדה כזאת שלנו. עדיין ישנם כוחות גדולים מאתנו בעולם.

התרכזנו היום בדברינו על הגדה. אנו נמצאים במסגרת כזו של המפה ואם נמצאים אנו בסטטוס-קוו-אנטה וכל הארץ הזאת היא כמין צוואר של ג'ירפה, ובמשך כל הזמן ידענו מצבנו והסתמכנו על איזו אחיזה שהיא וחשבנו שנהפוך את הארץ ואלהים יעזור לנו. חשבנו, שהנה יש לנו פיסת מדינה שלנו ובמשך הזמן יסתדרו הדברים. רצועת מדינה זו, שהיא כצוואר אומלל ואיום לנו, שהינו ממש מושט לשחיטה: "הא צוואר" - לפי שירו המפורסם של ביאליק, וכל זה קשור דוקא עם חוסיין ושטח הגדה. זה אינו קשור עם מדבר ולא עם סיני ואפילו לא עם סוריה שקיבלנו, כאילו, כבר החלטה או סיכום כאשר לאותו קו גבול שלנו בצפון, אם כי יהיה לנו עוד מה לומר ולהגדיר לגבי סוריה. אנו יודעים שיש לנו ישובים הנשחקים כמו בין אבני הריחיים ודנו פעמים אחדות בנושא. עתה אומר אני לשר החינוך - יכול אני לטעון זאת גם לגבי שר האוצר ולומר, שיותר מכפי שאומר אני את הדברים, הרי חש אני אותו ומרגיש מה הוא רוצה ומה לא נראה לו ומה מסעיר אותו.

אך אפשר לומר בפשטות - ושר החינוך אומר זאת כך. אך עלי להודיע ולהכריז בפניכם - התענינתי בנושא זה. איני אומר שבאתי לסוף פסוק, אבל לפחות אני יכול להציע לך ולומר: הענין הזה טעון לימוד וחקירה, כי איזור קלקיליה, לגביו אני מוכן להשבע, שאמנם כאלה פני הדברים שם, כפי שהעמיד אותם שר הבטחון.

לפעמים, אני שואל את עצמי: אולי אפשר היה לאמץ את המתשבה ולמצוא מוצא כלשהו אחר, כי אני יודע שאם ידובר על שלום ונאמר שאנו רוצים לשבת בתוך הארץ הזאת, אז במידה והגבול הוא שלנו, גבול מדיני ופוליטי - הרי בזה נגמר הענין.

בדברי כאן אמרתי, שישנה דעה כזאת. מר בגין ניסה פעם לומר, שאולי כדאי להמתין חמש שנים ונראה מה יהיה המצב אז. יתכן שאפשר למשוך את הענין חמש שנים ובמשך תקופה מסוימת לא תהיה הדברות ולא יבוא השלום. תוך חמש שנים הרי מתרכים הערבים מאד ויהיו יותר ערבים מאשר עתה בגבולותינו, ויתכן שבינתיים יחזור גם מישו לביתו מעבר לגבול. אך אם נדבר גם רק על אלה שישנם אתנו כאן, הרי זה תפס אותנו בדיוק כפי שחפסה אותנו הכרזת בלפור והקמת המדינה, כאשר ביום בהיר, גדול וטוב, באה ההכרזה, אך לא באו היהודים, העולים המצופים ורק אחר כך באה שואת היטלר ועשינו כל מה שהיינו יכולים לעשות באותה התקופה; והיה זה כמעט הדבר היחיד שאפשר היה לומר: "יעזור לנו אלהים"; ואת זאת אנו אומרים גם עתה: ערבים אלה יתמססו ויתנדפו. ולגבי ערביי עזה, גם בזה אני חי עדיין. הרי איש מאתנו אינו חושב שנעקור את ערביי עזה, שהינם בעלי בתים ורקעות, ממקומם. אך ישנם 200 אלף פליטים החיים שם והמחנק שם גדול. לעת עתה נמשכת עדיין היציאה ועד עתה יוצאים את הארץ אלף או אלף ומאתיים ערבים בכל שבוע.

שר הבטחון מ. דיין:

ליציאה מעזה יש תקוה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

ואז אני מוכן לחיות בסיכוי ובתקוה זו במשך עשר

שנים.

עלי לומר לכם - וסיפרתי זאת בממשלה ואני מסכים לטענה של השר ספיר, שלא צריך לעשות דברים שהממשלה כולה אינה יודעת ומחליטה בהם. סיפרתי שאני מטפל בהקמת יחידה או חוליה, שתעסוק בעידוד ההגירה של ערבים מכאן. יש לטפל בעניין זה בשקט ובשלוה ובחשאי, ויש לעסוק בחיפושי דרך להגירתם לארצות אחרות, ולא רק לעבר הירדן. דוקא בגלל המחנק הזה והמכלאה שם, אולי יזוזו הערבים מהרצועה. אך גם לאחר זאת ישארו לנו כאן כ-400 אלף ערבים ועוד 150 אלף ישארו בעזה. יתכן שעוד כמה מהם יצאו בכל זאת. יתכן שאם לא ניתן להם מים במידה מספקת, לא תהיה להם ברירה, כי הפרדסים יצהיבו ויבלו. אך כל זאת אין לדעת מראש. אם לא ניקח את אלה בחשבון, הרי מיליון בכל זאת ישארו לנו בגבולות ישראל. מי יודע, אולי צפויה לנו עוד מלחמה ואז תיפתר בעיה זו, אך זה מין "לוקסוס", פתרון לא צפוי, וברגע זה אנו עומדים כפי שעומדים עם הערבים ואיננו יודעים אם תפרוץ מלחמה נוספת או לא. יתכן שלא יכנסו למלחמה נוספת אתנו, כי סוף סוף עברו כבר שלוש מלחמות, בהן רוסקו עצמותיהם ואם יבוא הסדר עם ברית המועצות, יתכן ולא תהיה מלחמה. לכן, זו שאלה אחת העומדת בפנינו: היות מיליון ערבים בגבולות מדינת ישראל, בגדה ובעזה. אשר לפליטים - אם לא יקרה משהו, הם עלולים להתנדרף. אם לאו, הרי זו תוספת של 800 או 900 אלף ערבים - ואין להשוות ישות כזאת של הערבים בישראל עם מה שהיה לנו עד המלחמה.

ישנם חברים שאינם לוקחים את הדברים הללו בחשבון. במצב זה אנו רוצים, עד כמה שאפשר, להשען על חלקים גדולים יותר של האוכלוסיה. אמנם שמעתי ממשוה דיין, שבין שני גשרים אלה - דאמיה ואלנבי - איננו נשארים ואיננו מתיישבים. ואז יכול אני לתאר לעצמי, ולא קשה לתפוס זאת, שאני משאיר לעצמי כאן פתח לשיחה עם חוסיין.

דבר שני - ישנו קושי, שאיני יודע כיצד לתרץ אותו עדיין. כאשר מדברים אתי על איזור קלקיליה, אני יודע שזה אינו הפתרון. אך יתכן ובכל זאת אפשר למצוא שם פתרון בצורת פרוזדור וחלקות אלה שישבו עליהן, עם הצבא, יהיו מעין צוואר כפי שהיה לנו פרוזדור ירושלים. יתכן שאפשר להחזיק שם כמה נקודות בקצוות, בחברון או במקומות אחרים.

שר הבטחון מ. דיין:

גוש עציון מהווה מין פרוזדור כזה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

לכן, צריך לאמץ את המחשבה ולחפש דרכים כיצד לא לשבת שם ממש בפנים, בתוך חמש נקודות כאלה, כי זה יהיה קושי כלפי המלך, האוכלוסיה וכלפי העולם. עלינו לחפש אפשרות, לפיה נהיה בעמדות כוח סביב-סביב.

דובר כבר על תיקון גבולות ואולי הדבר הזה יכול לתרום לנו משהו לפתרון הבעיה. לכן, על זאת צריך לשבת ולחפש היטב, לעבוד עם כל כלי המדידה ולמדוד ולנסות למצוא את הפתרון המתאים. במשך החודשים הראשונים נראה היה הדבר פשוט. במידה וידוע לי, היו אלה מחנות צבא של חוסיין, שנבנו יפים ורחבים, כמו שאומרים - "ישר מהמכונה", ובהם התיישבו כוחות הצבא שלנו. אם יהיה שם כביש או לאו, זה דבר משני, אותו יקבעו אנשי טכניקה מה הדבר הטוב ביותר לעשותו, מבחינה זו.

שר האוצר פ. ספיר:

אם ישנו כביש מכאן לגדה, אני מוותר על אפשרות של הדברות אתם.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אם אתה מדבר ברוגז, לא אומר דבר.

שר האוצר פ. ספיר:

נאמר שישנם שם מחנות צבאיים שלנו ונאמר, שבחורף אי אפשר לשבת במחנות ארעיים. אם סוללים כבישים, שלא הוחלט עליהם, מישראל דרך המחנות, על ההרים ועד לגדה, זה אומר ביתור הגדה לשניים או חמשה חלקים ופירוש הדבר, שהיתה כבר החלטה על גורל הגדה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

זה דוקא מה שמוצא חן בעיני, אילו ידעתי שניתן

הדבר.

אחזור שוב לענין זה - המחנות קיימים. החורף ממשמש ובא בכל שנה. אך לא בטוח עדיין שבמשך שלושה חודשים אתה גומר את הענין הזה. אם הצבא נכנס לשם, הוא הרי יושב שם. אם תרצה פעם להחזיר אותו, תוכל להחזירו. אך לא אכנס עתה לענין הזה, כי זו טכניקה בלבד.

העובדה שידוע לך שליד קלקיליה אי אפשר לתקן דבר מבחינה בטחונית, כי כולנו מכירים את האיזור, שהוא צפוף מאד מבחינת האכלוס, וכאן אין לנו פתרונות. יתכן שאפשר לקחת שם עוד שלשה ק"מ בהרים, אך מבחינה בטחונית, אין זה אומר דבר. גם אם יהיו שם עוד 12-15 ק"מ, זה לא ישנה את המצב.

אני מודה, וכולנו צריכים להודות, שהדברים אינם חלקים. מיליון ערבים - זה דבר שאינו פשוט כלל וכלל בשבילנו. איני מתאר לעצמי את הדבר, מר בגין וחברים אחרים, כיצד נארגן את החיים במדינה, כאשר ישנם לנו כאן 1.4 מיליון ערבים ואנו מונים 2.4 מיליון, ועוד 400 אלף ערבים ישנם כבר בארץ.

לכן, הענין כולו תלוי במשא ומתן. לא התנגדתי לכך שתקום להם מפלגה או אפילו עתון, אבל איננו צריכים למהר ולומר, שאנו מוותרים על הגדה, כי הצד השני עדיין לא תרם לענין זה שום דבר.

שר המשטרה א. ששון:

וכי מי הציע זאת?

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

לא אמרנו זאת.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אני רואה מולי את השר ברזילי ויש לי הרושם, שמפלגה שלמה אמרה בענין זה משהו בפומבי.

שר הבריאות י. ברזילי:

כתנאי שלום.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אני מבקש סליחה. אין זה חשוב לי עתה.

נאמר הפסוק: "מלה בזוויי, שתיקה בתריי". יש תקופות ויש זמנים, בהם טובה השתיקה. אך כאשר מפלגה שלמה אומרת זאת, גם על זה לא יתהפך העולם ותחליט הממשלה.

שר החוץ א. אבן:

האם מותר לי לומר, שגבול השלום עם מצרים, סוריה

וירדן ייקבע בחוזה השלום?

ראש הממשלה ל. אשכול:

הרי את זאת אמרתי כבר חמש מאות פעם.

שר החוץ א. אבן:

אני מודאג שמא גם זאת אסור יהיה לומר.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אתה אומר שזה ייקבע - וזה בסדר.

שר החוץ א. אבן:

אין שום דבר במשפט הבינלאומי האומר, שבמו"מ על חוזה שלום קובעים דברים על ידי ויתור מוקדם מראש.

ראש הממשלה ל. אשכול:

לשני ה"קוצים" הללו בגבולותינו, לא התגלו פתרונות טובים יותר בכל הבירורים שקיימנו כאן. השר ארן מבטא בתוקף ובחומרה את ההרגשה הזאת, שסיפוח כזה של הגדה לא ניתן יהיה לנו לבלוע. הוא נאחז בדבר שאינו קיים ואינו רוצה ללמוד את העניין.

צדק משה דיין ואני בעד זה, שהממשלה כולה תיפגש עם המפקדים של צה"ל, אך אל ניכנס אתם לויכוח. אולי נציג להם שאלות, אך בעיקר נשמע אותם.

בפגישה היום אצל הנשיא דיברנו על הצלחת הישועה. ניתן שם פירוש על שתי מלים אלה ויתכן שבטבע העניין יש איזה פתרון אחר לגדה, אולי בצורת החזקת צבא שם ואחזקת השטח מפורז, והערבים לא יהיו שייכים לישראל וגם הצד השני לא יוכל להכנס לשם. יתכן שיש בזה משהו. אך כל זמן שאיננו יודעים מה לומר, נדע שהיתה מלחמה. נאבקנו, שפכנו דם ואנו עומדים היכן שעומדים. יתכן שלגבי ירושלים העניין מוסכם בין כולנו ואני מבין, שאין ויכוח על עמדתנו בעניין זה. היא תישאר כפי שהיא ואת כל היתר - נשאיר פתוח.

אפשר לחשוב על העלאת 3-4 היאחזויות נח"ל בירדן. אני מציע שאפילו מחר, במידה ורוצה בזה הממשלה, יוחלט על כך בלעדי וישאר גשר שיקשר את הגדה עם ירדן. מזה אין לנו מנוס, כנראה.

לגבי רשימת הנשק - איני אופטימי כל כך, אם כי שאלתי באופטימיות בעניין זה. אך אשמח לדבר על טילים מצריים שישנם בשטח ועל המצב ביים. עם זאת, דומני שלא צריך להשוב שהכל יינתן לנו לפי הרשימה. אם יהיו לנו חמשים סקיהוקים ודובר על תוספת של עוד 27 מהם וכן - 50 פנטומים, והצבא טוען שהסקיהוקים באים, מבחינת חשיבות, אחרי הפנטומים, הרי אלה הדברים העיקריים בהם צריך להתחיל.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

זה יינתן לנו בכסף מזומן או בהלוואה?

ראש הממשלה ל. אשכול:

איני יודע. עזר ויצמן אמר להם: עם כסף לא תהיה בעיה, אבל זה אינו אומר עדיין כלום.

לגבי נשק לירדן, גם השר בגין אמר: דבר זה נמצא בדיון. בזמנו, כאשר היה כאן הארימן, פעמיים הם נסעו וחזרו וענינו להם בשלילה. הענין נגמר אז בכך, שאמרנו להם: לא נמרר לכם את החיים, אך לא תוכלו לומר בשמנו, שהסכמנו לזה.

נכון שאפשר לטעון, שענין הפירוז הופיע בימים האחרונים. אך מי שחי בזה גם לאחר הישיבות - ואני חי בזה - חייב לשאול את עצמו ואולי עוד את משהו: מה פירוש הפירוז הזה? מי ישמור עליו? איך עושים זאת? לא הייתי מוחק זאת עתה, אבל לא הייתי רוצה שענין זה ירוץ לפני לג'ונסון. לא הייתי רוצה לעצמי גיבנת זאת, כאשר איני יודע מה פירושה.

לא במקרה שאלתי את משה דיין בענין והאמת היא, שאיננו מאמינים גם בהסכם שלום שנעשה עם הערבים, כי יתכן שלאחר שנה או ארבע שנים, יעלה בדעת נאצר לומר שוב: יהודים איני רוצה שיעברו בתעלה.

התבוננתי במפה ושוחחתי עם אנשים העוסקים בדבר. היה נדמה לי שמנקודה זו של שארם-א-שייך אנו יכולים לחלוש על המעבר הרחוק יותר של התעלה. אך לא הייתי "בוכה" לולא החלטנו על כך היום סופית. השר ספיר מתנגד לכך, אבל יש לנו שהות ללמוד ולדעת את הנושא הזה. עם נאצר ודאי שאיננו קרובים עדיין לשיחות והענין אינו בורח. על הקמת שדה התעופה שם החלטנו כבר, כפי שאני מביין. מן הדין הוא שנהיה מבינים דבר מתוך דבר: כאשר אומרים שארם-א-שייך חשובה לנו כל כך וצריך לבנות שם שדה תעופה, שיעלה לנו 5 מיליון לירות ויתכן שנגמם נוכל להגיע גם לאיי פרים, אזי אני הבנתי דבר מתוך דבר, שזה מחייב גם קשר של כביש מישראל (הקודמת) למקום הזה ועולה בכסף.

מדי פעם אומרים אנו, שאיננו מדברים על כסף, אבל אם לא יהיו לנו אמצעים, הרי גם חמשים הפנטומים יעלו לנו 200 מיליון דולר או 190 מיליון דולר ונצטרך למצוא את הכסף לזה.

איני עומד על כך, שכמה דברים שהתחדשו לנו בימים האחרונים, דוקא היום נחליט עליהם. אבל אני מודה, שלא ברור לי הדבר. אשר לסוריה, הרי ביטלנו כבר את השטח המפורז ואת האיזור הבינלאומי. אנחנו נמצאים כבר למעלה וצרות ודאי תהיינה לנו שם. אני יכול להבטיח לך, זיאמה, שצרות ודאי שתהיינה לנו עוד, אך אם כך הדבר, הרי אפשר לומר: שם לא ובמקום אחר - כן. על כל פנים, הענין הזה של הפירוז בדרום, אינו ברור לי.

השר ששון דיבר היום בהתרגשות רבה מאד ואמר: מה עשיתם בענין שלום עם הערבים? נכון שבמשך שנים אכלת שיניך בעסק זה ואתה מטפל בזה ויודע וקורא ולומד את הנושא. וכי מה היה לעשות לכרם קוצים זה ולא עשינו? וכי מה יכולנו עוד לעשות? ניסינו זאת עם הערבים שלנו, ובאמת איני יודע מה לא נתנו להם.

שר המשטרה א. ששון:

בשעה 11.00 בלילה אתה רוצה להתחיל דיון בנושא זה? זה ענין המחייב שיחה נרחבת יותר.

ראש הממשלה ל. אשכול:

הרי קיימתי אתך בירורים במשך ארבע-חמש השנים האחרונות. כאשר נכנסתי לתפקידי זה קיימתי מיד שיחות וביקשתי בזמנו את גולדה מאיר, שפעם בשבוע או שניים, נדון על נושא זה ובכל תמימותי אמרתי, שאני רוצה להכנס לענין עם הערבים, אולי נמצא דרך כלשהי לפתרון הבעיה. עד עתה לא שמעתי דבר, שיחדש לי משהו בזה.

אפשר לומר עתה, שאיננו רוצים את הגדה. יש אומרים, שבלאו הכי הם יכעסו תמיד וכי מה אנו יכולים לעשות? אני יודע וקראתי ושמעתי תהילות ותשבחות על התנהגותנו לגבי אנשי הגדה, שאנו נוהגים בהם ביד רכה ממדרגה ראשונה. אנו אומרים להם: אתם רוצים לצאת את הגדה ולחזור אחר כך שוב - בבקשה. אתם רוצים לנסוע ולא לחזור - בבקשה. אתם רוצים למכור את תוצרתכם מעבר לירדן - בבקשה. לא שואלים אנו אותם מה בדיוק קורה עם הכסף שהם מקבלים שם והם משאירים שם כסף ואנו מעלימים עין. אנו חושבים: אולי ילך החבל אחרי הדלי.

כאשר הגיע הענין לחינוך, אמרנו שהמינימום הדרוש ינתן להם. אם אינם רוצים ללמוד, אל ילמדו. לא נכריח אותם על ידי המשטרה לעשות זאת. אוטובוסים שלהם רוצים לשבות, שישבתו ואז נוסעים שם אוטובוסים אחרים. אך כאשר הם יורים בבאזוקות, אני בטוח שאינך סבור שעלינו לעבור על כך בשתיקה.

שר המשטרה א. ששון:

לא התכוונתי לערביי ישראל.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אתה מציע שיחות עם מנהיגים ערביים? הרי יודע אני שהיו כאלה ואתה יודע זאת בדיוק כמוני. אתה יודע שלפני ארבעה-חמשה ימים היתה איזו שלפוחית וחשבנו שישתדר משהו והנה, התפוצצה מעצמה ולא יצא דבר.

מצדנו, הסכמנו לכל מה שרצו ואני מציע, שבאחת הישיבות נכניס זאת כאחד הסעיפים הראשונים ותציע מה אתה חושב שצריך לעשות ולא עשינו. הצעתי ועדה בת ששה-שבעה חברים, שרים, שישבו על מדוכה זו, אך אפשר לעשות זאת גם בוועדת שרים לענייני בטחון.

שר המשטרה א. ששון:

מי כמוך יודע, שכאשר מתחילים לדבר, אומרים שרוצים בדבר זה או אחר. אבל האם אנו מצליחים, למעשה, להגיע לדיבורים בינינו?

ראש הממשלה ל. אשכול:

תסלח לי, גם את זאת איני מקבל. זה עתה הקדשנו דיון שנמשך כבר שני ימים לבעיה זו של "אנחנו והערבים". דנו בבעיה כיצד נחיה יחד וזה בהחלט שייך לנושא אותו אתה מעלה.

על כל פנים, אני מיעץ ומציע לך, שאם אתה חושב שהישועה היא בוועדה, נקבע ביום ראשון הבא ועדה, שתעסוק בענין זה.

שר המשטרה א. שרון:

אני סבור, שטבעי הדבר שצריך לשבת ולחשוב כיצד לעשות זאת.

ראש הממשלה ל. אשכול:

היתה ועדה בת 5-7 איש, שהפכה להיות בת 13-15 חברים. החברים שאינם בוועדה זו טוענים - ובצדק - שדנים ומחליטים באיזה מקום והם אינם יודעים על כך דבר. אך איני רוצה לבוא עתה בטענות. אם ישנו דבר המציק לנו ואתה מאמין שיש משהו שניתן לעשות ואינו נעשה, אזי בבקשה - קום ושב עם ועדה, שתדון במשך שלש או חמש ישיבות בנושאים אלה.

אלה ההערות הראשונות שרציתי להשמיע כאן. אני מצדי מוכן לכל מאמץ, אבל לצערי הרב, איני רואה פתרון להרמת ענין הפליטים, אלא אם אתה רוצה שנעשה משהו לראוה.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

אינני מציע זאת.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אתה יכול לקחת משפחות ערביות וליישבן.

אילו ידעתי שחסכמו, הייתי מציע לדחות כמה דברים ולסיים עתה את הישיבה.

השר י. גלילי:

לפני הצעות הסיכום אני רוצה להעיר שלש הערות אישיות. גרם לכך, כמובן, שר החינוך והתרבות. ידידי, השר ארן, לשנינו יש ותק רב בחילוקי הדעות בינינו בנושא זה. אני הייתי נגד החלוקה בשנת 1947. אני סבור שהיה זה מעוות היסטורי, סיומה של מלחמת השחרור. אני וחברי הצבענו נגד הסכמי רודוס.

שר החוץ א. אבן:

כל כך הרבה שגיאות?

השר י. גלילי:

נכון, כל כך הרבה שגיאות.

הייתי נגד הנסיגה בשנת 1957 מרצועת עזה, והרי שאני לוקה מועד, מזה שנים, פרט לזה שמיום שעמדתי על דעתי, לא העליתי על דעתי שצמח סכמתנו נשגור חלק של העם היהודי להתישבות במקום אחר. רמז אמר פעם, ש"אי-ידיעה - זה כוח אדיר". שצמתי פעם את יצחק טבנקין מספר, שהיה בבית-כנסת בורשה, שם הירצה אביו של יעקב חזן, שהיה מגיד מפורסם בבריסק. הוא דיבר על הארץ ואמר: ארץ בלי מים וכו'. במשך לילות ראה את אימת החורבה והשממה בארץ חסרת-מים זו ונקלע בין ציונות וטריטוריאליזם. לא מעט שצמתי לבטים של ברל כצנלסון, שהיה נתפס פעם לטריטוריאליזם. לא על הכל אני יכול לתת לך תשובות, אך אני יודע דבר אחד: מסירת הגדה לירדן, לפי מיטב הכרתי, זה הסגרתה למצרים, לעיראק או לסוריה. מבחינה היסטורית, ירדן אינה קטיגוריה עצמאית.



עתה אשלים את ההערה האישית באמירה, שלא זו בלבד שכל אדם נתון בפשרה של עצמו, אלא גם באכספנסיה של עצמו. כאשר שר החינוך אומר, שאין להעלות על הדעת שנחזור מהרמה, זאת מותר, לדעתו, לומר. מיד יתברר, שגם שר החינוך והתרבות נוהג לפי שיטה פדגוגית, בהתאם לנוחיותו ולא דוקא על פי "SHOCK TREATMENT".

השאלה העומדת בפנינו עתה היא זו: לכל אחד מאתנו יש דעה משלו וזוכה להביע אותה. אבל מישוהו צריך לסקור גם את דעת הישיבה, ומישוהו צריך לנסות להביא את הישיבה למכנה משותף, שהינו האפשרי בשעה מסוימת.

ברור הרי לכולנו, שמוקד חילוקי הדעות הינו עתיד הגדה המערכת. השאלה הראשונה הנשאלת היא: האם אנו מחליטים עכשו מה דעתנו בנושא ומכריעים בה. (קולות רבים: לא). אני מבין שאין החלטה כזאת.

השר מ. בגין:

ישנה דעה כזאת, אך אינה מתקבלת על דעת הרוב.

השר י. גלילי:

אינה מוצגת להכרעה.

אני משוכנע, שישנם חברים בדעת שר החינוך, שהיו רוצים שתהיה הכרעה בנסיבות אחרות, אילו היו כאלה המחייבות הכרעה זו. ישנם אחרים, שהם בדעה שלי, שהיו רוצים שתהיה עכשו הכרעה כזאת, אילו היו נסיבות אחרות. אין מן הנמנע שתבאנה נסיבות, שלא תהיה בפנינו דרך אחרת אלא להכריע.

ישנה הסכמה כללית, שאין מכריעים בשאלה זו על חודה, אלא הדבר הזה מותנה. הוא מותנה בכך, שאמנם לא תהיה בכך הכרעה לא לכאן ולא לכאן. זו צריכה להיות החלטה ישרה ולא גניבת דעת. ואם אמנם הצעה זו להכרעה אינה מתקבלת, היא תוסר מעל הפרק.

אתן דוגמא - אני מסכים שלא תהיה עכשו הכרעה בנושא הגדה, בתנאי שאהיה משוכנע שאין הבטחה שיש בה משמעות של הסכמה להחזרת הגדה; שהרי אם תהיה הסכמה כזאת, ההכרעה תהיה מאוחרת ומיותרת. ואז, זו למעשה הכרעה.

השר מ. בגין:

ואז צריך להכריע כאן.

שר הפנים מ.ת. שפירא:

ראיתי שרשמת כל ההחלטות ולא מצאתי שם דבר כזה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

מדוע אין נותנים לשר גלילי לסיים דבריו?

השר י. גלילי:

באתי בדברים עם חברים שונים בממשלה והשדה נהיר לי. מלבד זאת, באתי בדברים גם עם עצמי. אני יודע שההחלטה שתתקבל היום צריכה להיות כזאת, שאין משמעותה, שיכולה להיות הבעת הסכמה להחזרת הגדה וחלקים ממנה, כי אם יש סמכות כזאת, ההכרעה מיותרת ותהיה מאוחרת.

על כן, אני רוצה לקרוא את הדברים שהביא ראש הממשלה - ואקרא אותם במלואם. אם יש לחברים הערות, שירשמו אותן ואל יפסיקוני באמצע.

אומר עוד כמה מלים בתורת הקדמה. ב-19 ביולי 1967, קיבלנו הנחיות ראשונות משר החוץ בשאלות המדיניות. בתוכן כלולים דברים שתוקפם פג. אביא בפניכם דוגמא. נאמר בסעיף ב' של החלטה: "ישראל מציעה כריתת חוזה שלום עם סוריה, על בסיס הגבול הבינלאומי וצרכי הבטחון של ישראל". החלטה זו, ניטל תוקפה, מאחר שכולנו הסכמנו לקבוע היאחזות ברמת הגולן. ואם כי אין החלטה פורמלית בנידון, לא היה אחד מחברי הממשלה שלא ביטא בהזדמנויות שונות דעתו סביב שולחן זה, שאינו מעלה על דעתו החזרת רמת הגולן לסוריה.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

זה אינו מדוייק, כי אמרתי שאם נוכל לכרות שלום עם סוריה, אציע ללכת אתה לפשרה.

השר י. גלילי:

בזה לא נאמר שקבענו היכן עומד הקו. אבל אמרנו במפורש (ואם לאו, אבקש הכרעה בזה היום, כי אנו מרמים את עצמנו ואת הבריות) ובכל הזדמנות אני אומר לחברי, שלפי מושגי הממשלה, אין חילוקי דעות שנישאר ברמת הגולן, אף כי טרם קבענו את הגבול שייקבע במו"מ.

שר הבריאות י. ברזילי:

אבל לא אמרנו שלא נעזוב את קונייטרה.

השר י. גלילי:

באותה החלטה נאמר: "פירוז הרמה הסורית, המוחזקת עתה על ידי כוחות צה"ל". החלטה זו לגבי החלק של רמת הגולן, עצמנו לא נזוו - בטלה ומבוטלת.

ב-19 ביוני אין החלטה בכלל על ירושלים. לא החלטנו אז עדיין על הכללת ירושלים בגבול מדינת ישראל. כאשר מדובר ב-19 ביוני על מצרים, שוב נאמר, שישראל מציעה כריתת חוזה שלום עם מצרים על בסיס גבול בינלאומי לצרכי בטחונה של ישראל. לפי הגבול הזה נמצאת רצועת עזה בשטח מדינת ישראל, ולהלן נאמר: "פירוז חצי האי סיני".

עד כמה שהאזנתי לחברי הממשלה, נראה לי שרובם חזרו בהם מהבטחון שהיה במושג הפירוז; נתערער תוקפו של מושג זה.

גם בישיבות ועדת השרים לענייני בטחון ובישיבה זו, היו חברים בממשלה, ואני בכלל, שאמרו שאמנם קווי הפסקת האש בסיני לא זהים עם קווי השלום, אבל הגבול הבינלאומי שהיה, גם הוא אינו זהה עם קווי השלום שנסכים להם. דעה זו ביטא שר המשפטים וחברים אחרים.

לכן, אני רוצה שיהיה ברור כאן. אם החלטה זו נשארת בתוקפה, אין מה לנהל מו"מ עם המצרים על בעיות טריטוריאליות, כי אתה קובע כאן מראש, שהגבול הוא הקו הבינלאומי, מלבד רצועת עזה.

שר הבריאות י. ברזילי:

ותיקוני גבול בטחוניים?

השר י. גלילי:

כמובן שלכן אנו אומרים, שהצעה ראשונה שהובאה על ידי ראש הממשלה אומרת, שמעתה ואילך מחייבות החלטות הממשלה מיום 8 בנובמבר, שאושרו בכנסת ב-13 בנובמבר 1967 והן אומרות:

1. "ישראל חותרת לשלום של קימא בינה ובין שכנותיה;
2. השלום יושג על ידי מו"מ ישיר וכריתת חוזה שלום בין ישראל ובין שכנותיה;
3. שיט חופשי לאניות ישראליות בתעלת סואץ ובמיצרי טיראן - תנאי לשלום; (לגבי סעיף זה ישנה הערה).
4. ישראל רואה את הדרך להסדרת גבולות מוסכמים ובטוחים בינה לבין שכנותיה רק במסגרת חוזה שלום;
5. כינון השלום במזרח התיכון ושיתוף פעולה איזורי שיהיה צמוד לכך, יפתחו סיכויים להסדר איזורי ובינלאומי לפתרון בעית הפליטים;
6. ישראל רואה מקום לנציג או"ם למזרח התיכון, כאשר תפקידו יהיה להביא את הצדדים למו"מ ישיר ביניהם".

אני רוצה להפנות תשומת לב שר החוץ, שנאמר שישראל רואה דרך להסדר גבולות קבועים רק במסגרת כוללת של שלום.

בהחלטה אחרת נאמר: השלום יושג בין ישראל ושכנותיה על ידי מו"מ ישיר ובחווה השלום ערובות להסדרת שאלות השנויות במחלוקת, לרבות המרת קווי שביתת הנשק לגבולות קבועים וקיימים.

החלטה זו נמסרה לממשלת ארצות הברית באיגרת ועליה נשענת החלטת הכנסת.

בהתאם להחלטות אלה שמניתי, נכונה ישראל לבוא במו"מ על חוזה שלום עם כל מדינה ערבית, שתהיה נכונה לכך. בבוא העת תדון ותחליט הממשלה על הבסיס להסכם השלום.

הממשלה תמשיך דיוניה על מדיניותה לגבי עתיד השטחים שבשליטתנו ותחליט מדי פעם בפעם, כפי שיידרש, על פעולותיה ביהודה ובשומרון (בעיות כלכליות, היאחזויות, בעיות בטחוניות, בסיסים, סלילת דרכים וכיו"ב).

שר הבטחון מ. דיין:

מדוע זה ביהודה ושומרון? ומה בנוגע לגולן?

השר י. גלילי:

הכוונה לשטחים שבשליטתנו.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

אתה מציע זאת כהחלטה לפרסום?

השר מ. בגין:

שום החלטה אינה לפרסום.

השר י. גלילי:

לא, חס וחלילה. זו הצעה שלי לראש הממשלה.

במסגרת החלטה זו, כלולים גם גוש עציון

וההיאחזויות.

שר המסחר והתעשייה ז. שרף:

אם אתה אומר כך, פירוש הדבר שבשבוע הבא יכול לבוא מישוהו עם הצעת החלטה על סלילת דרך בין טובאס ומקום אחר והפירוש הוא, שלמעשה קבענו שזה שטח שישאר בשליטתנו?

השר י. גלילי:

לא נאמר כאן שום דבר כזה.

שר המסחר והתעשייה ז. שרף:

אני יודע מדוע אני שואל שאלה זו.

השר י. גלילי:

עלי לומר באופן שאינו משתמע לשתי פנים: אין מקום בינינו לגניבת דעת. אם נחליט על כביש, לא תיקבענה על ידי כך עובדות סופיות.

אומר עוד שני דברים. ישנו סעיף, שעדיין אינו מנוסח באורח מדויק והוא המסמך את ראש הממשלה להודיע בצורה המתאימה על השלמה עם מתן נשק לירדן. ראש הממשלה יעמוד בפני זה ועליו להיות מוכן לכך.

השר מ. בגין:

איפה הפיסקה על גדה מערבית וחוסר סמכות להסכים

למסירתה?

השר י. גלילי:

תשובה לשר המסחר והתעשייה: אילו הייתי אני השליח למו"מ בנסיבות הקיימות, הייתי רוצה להצטייד בהחלטה של הממשלה, המתירה לי לא להתנגד לענין מתן נשק לירדן, במידה ואראה שהדבר הכרחי לקבלת נשק לירדן, בתנאי שהכמות והסוגים לא יהיו מאיימים על בטחוננו.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

אם זה הכרחי כדי למנוע פנית ירדן לברית המועצות, ראוי לצייד את ראש הממשלה בזה דוקא מפני שזה דבר קשה.

השר מ. בגין:

ארשום לי הסתיגות מהחלטה כזאת.

השר י. גלילי:

לאחרונה, שר הבטחון מעיר תשומת לבנו ומבקש תיקון ההחלטה מ-8 בנובמבר. בסעיף 3 שם נאמר: "שיט חופשי לאניות ישראליות בתעלת סואץ ומיצרי טיראן, תנאי לשלום". שר הבטחון מציע להבחין בין סואץ ומיצרי טיראן, לאמור: הבעיה של חופש השיט במיצרים, יותר מאשר היא תלויה בהסכמת המצרים וחוזה השלום אתם, היא תלויה במעמדנו בשארם-א-שייך. אין הוא מציע שנחליט עכשו החלטה סופית ומחייבת לגבי מעמדנו בשארם-א-שייך, אלא להפריד בין מיצרי טיראן והסואץ והדבר ייאמר כך: "שיט חופשי לאניות ישראליות בתעלת סואץ, תנאי לשלום. הממשלה תדון באופן מיוחד במעמדה של ישראל בשארם-א-שייך, להבטחת חופש השיט במיצרי טיראן".

שר המשפטים י.ש. שפירא:

"להבטחת שליטת ישראל במיצרי טיראן".

השר י. גלילי:

עדיין לא החלטנו ועוד נדון בזה בנפרד.

שר הבטחון מ. דיין:

כן, נדון על כך בנפרד.

שר החוץ א. אבן:

"על הדרך להבטיח חופש שיט לאניות ישראליות במיצרי טיראן, תדון הממשלה". זה הנוסח שאני מציע, כי אני רוצה למנוע את השימוש במלה "מעמד", המשתמעת כאילו קבענו כבר עמדתנו בענין זה סופית.

שר הבטחון מ. דיין:

מציע את הנוסח הבא: "בשאלת שארם-א-שייך, תדון

הממשלה בנפרד".

השר י. גלילי:

מקבל את הנוסח הזה.

לאחרונה, הממשלה אינה מחליטה היום על עתיד השטחים שבשליטתנו. נציגי ישראל, במגעים המדיניים, אינם מוסכמים להתבטא בהסכמה להחזרת שטחים אלה או חלקים מהם והממשלה תחליט בנושא זה בבוא העת.

באופן שאינו משתמע לשתי פנים, החלטה זו אינה מבטלת את ההודעות הפומביות שנאמרו מטעם ישראל, על דעת הממשלה והכנסת ובמעמדים שונים בישראל ובחו"ל. אם אומרים שבמו"מ על שלום נדון עם ירדן בכל הבעיות, לרבות הטריטוריאליות, זה אינו סותר החלטה זו. אם אומרים שבמו"מ נדון בהמרת קווי הפסקת האש בגבולות מוסכמים וקבועים, זה לא סותר סעיף זה. הוא חל רק על כך, שמטעם ישראל לא יכולה לבוא הבטחה או הסכמה לפני החלטת הממשלה להחזרת הגדה או חלקים ממנה.

שר המשטרה א. ששון:

לא הגדה בלבד.

השר י. גלילי:

כל השטחים.

שר הבריאות י. ברזילי:

שאלה זו אינה קיימת בכלל ואם היא קיימת, צריך שיהיה מסוכם שלא יתחייבו, לא בהסכמה ולא בהתנגדות, להחזרת כל שטח.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

איך אפשר להתחייב על התנגדות?

שר הבריאות י. ברזילי:

אפשר.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

עלי להציע תיקון. במקום "אינם מוסמכים" - "אינם רשאים". אני סבור שיש הכולל בין שני הביטויים והאחרון קצת יותר קל.

השר מ. בגין:

בסדר.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אם אתה רוצה להקל על הנוסח, מוטב לומר: "לא

יעשו".

השר מ. בגין:

"לא יבטאו הסכמה".

ראש הממשלה ל. אשכול:

אני מקבל את הנוסח הזה.

השר י. גלילי:

הנוסח יהיה כזה: "נציגי ישראל, במגעיהם המדיניים, לא יבטאו הסכמה להחזרת שטחים או חלקים מהם. הממשלה תחליט בנושא זה בכוא העת".

שר הפנים מ.ח. שפירא:

אני מקבל את הנוסח הזה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

במקום "לא יבטאו הסכמה", כדאי אולי לומר: "לא

יקבעו עמדה מחייבת".

שר הבריאות י. ברזילי:

זה תיקון נכון.

שר התחבורה מ. כרמל:

בענין נשק לירדן, אני יכול לתאר לעצמי מצב, בו  
אנו לא נהפוך עולמות ולא נמריד דעת הקהל נגד נתינת נשק לירדן. אך איני יכול  
לתאר לעצמי - ואראה זאת כשגיאה - אם באיזו סיטואציה שהיא ניתן הסכמה למכירת נשק  
למי שנמצא אתנו ביחסי מלחמה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

שלש פעמים אמרנו כבר הערב איך נהגנו בזמנו ומה  
העמדה שעלולים לקבל עתה ואמרנו שנאמר, שאיננו מבינים מדוע עלינו לתת הסכמתנו  
ומטבע הדברים, אנו מתנגדים לזה. אך אמרנו, שאם יתנו - כמה מהידידים שלנו ישמעו  
מאתנו, שאיננו מציעים להם להפוך עתה עולמות בענין זה.

השר מ. בגין:

איננו יכולים לתת לכך הסכמתנו.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אם כך, איננו יכולים לייעץ לידידים שלנו שלא  
ירימו קולם. הרי אנו מוכים קצת בזה ויש גבול, שהאמינו לי שהוא האפשרי כאן ואין  
ברירה אחרת.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

הערה אישית: (א) למר בגין - איש לא החשיד אותך  
וחברים אחרים, שמתנגדים לדעתי, שאין להם יחס למדינה יהודית ולא איכפת להם מה  
יהיה גורלה; (ב) למשה דיין - אחת התכונות המעטות הטובות שלי, שאני משתדל לדייק  
במחשבה ובעובדות. הבוקר שאלתי אותך מה פירוש שארם א-שייך לגבי סיני. אמרת לי  
שזה בערך מחצית סיני. אילו אמרת באותה הזדמנות את הדברים שאמרת כאן עכשו, לא  
הייתי בא לתקלה זו.

כאשר אמרתי דברי בקשר למצב הגבולות שלנו, כוונתי  
לא היתה למה שהיה, אלא לכל התיקונים שאתה יכול לחשוב שאינם תיקונים בכלל. אך  
אני חושב, שירושלים וכל השינויים האחרים, וכן קלקיליה, על בעית מיקומה בשטח, כל  
אלה אולי לא עשו אותנו מאושרים אז, אבל את הגישה הזאת רציתי לתקן בדברי. זה מה  
שרציתי לומר בתחום ההערות האישיות.

לגבי כל ההחלטות שהיו לנו ושארנו שכאשר נשב,  
נברר את הדברים יסודית, היתה שם אימפליקציה שדיברה אל כל העולם ונאמר שם, שכאשר  
נשב, נדון גם על ויתורים. זו האימפליקציה של החלטות אלה, שפירושה שאין על מה  
לדבר בכלל.

דבר שני - אני חושב שההצעה של הנוסח שהציע אבא  
אבן, לא יכולה לקבוע איזו עמדה מחייבת. זו הנוסחא, אבל לא יכול להיות מצב, שלא  
יכולים להניח איזה דבר.

שם כתוב, ששום נציג ממשלה אינו מוסמך "לא יתנו  
הסכמתם". התיקון שאני מציע הוא: "לא יכולים לקבוע עמדה מחייבת", אך לדבר על  
כך, יכול הנציג.

דבר נוסף - בסעיף 1 כתוב בהצעה בקשר להיאחזויות, כבישים וכו' ונאמר: "הממשלה תדון ותחליט". השאלה אם היא דנה על הענין כולו, או שהיא יכולה לדון גם בנוגע לדברים חלקיים? ברור לי לגמרי למה אני מתכוון בדברי אלה, היות ואין הם מכוונים לג'ונסון, אלא לישיבה פנימית זו.

ראש הממשלה ל. אשכול:

הרי את זאת תוכל לעשות ברגע שיובא הענין לדיון; כי אז תוכל לומר: עיצרו, נדון תחילה על הענין בכללו.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

אך ברגע שאתה מנסח כך את הדברים, פירוש הדבר שהוחלט כבר שזו השיטה. לכן אני אומר: "הממשלה תדון ותחליט אם לטפל גם בענין בכללותו, או שיכולה היא לדון באופן חלקי".

שר המשפטים י. ש. שפירא:

לדעתי, הצעת שר החינוך והתרבות האחרונה, מרחיקת לכת. לית מאן דפליג סביב שולחן זה, שצריך לעשות תיקוני גבולות. יכול להיות דיון אם זזים אנו דרומה מטירת צבי קילומטר אחד או שניים, או ארבעה וקובעים עובדה. אנחנו הלכנו בדרך זו ובדקנו אם זה טוב או לא. כמובן, כל אחד יבין, שאם ירצו להקים היאחזות שתכלול את שכם, טובאס וג'נין, שזה אינו דבר טבעי. איננו צריכים להטיל נטל על עצמנו, שלא נוכל לטפל בו.

אשר להצעת שר החוץ, היא נראית לי.

שר האוצר פ. ספיר:

ההצעה שהקראת על החלטות נפרדות, האם היא חרשה?

חשר י. גלילי:

זה היה בפתיחת הישיבה וראש הממשלה הביא זאת בפעם

ראשונה מחדש.

שר האוצר פ. ספיר:

אני מדבר עתה על הנייר הלבן. העליתי זאת כי חשבתי שזו החלטה שנתקבלה פעם, בזמנו. וכי מדוע אנו צריכים להחליט כרגע, כאשר מדובר על נסיעה לביקור אצל הנשיא ג'ונסון, באיזה סדר אנו דנים על נושא הגדה?

חשר י. גלילי:

הדבר הוא כזה: היות ובישיבות אחדות של ועדת השרים לעניני בטחון ובישיבות הממשלה, דנו על עתיד הגדה; היות והוחלט שלא להכריע עכשו בעתיד הגדה, מתעוררת הבעיה לגבי ה"בינתיים". "בינתיים" זה מורכב משני דברים:

(א) שהממשלה תמשיך את דיוניה על מדיניותה;

(ב) היא תחליט מדי פעם בפעם, כפי שנדרש, על פעולותיה בשטחים אלה - בעיות כלכליות, בטחוניות, בסיסים צבאיים, היאחזויות וסלילת כבישים.



שר המסחר והתעשייה ז. שרף:

שאלתו של שר האוצר במקומה עומדת.

שר האוצר פ. ספיר:

אני מציע לא להחליט בזה הלילה. אלה דברים שאינם קשורים בנסיעה. מדוע אנו צריכים להחליט בזה הלילה, כאשר אין זה קשור בשום דבר לגבי המחר?

ראש הממשלה ל. אשכול:

כמובן, שאפשר לומר שזה לא נחוץ לנו. אפשר גם לומר: מדוע לא להחליט, וביחוד כאשר אתה טענת, ובצדק, שלעתים יושבת ועדת השרים לעניני בטחון ומחליטה משהו ושוכחת שאותו הענין שייך לממשלה כולה. הוא טוען שהחלטנו פעם לחרוש את ארמת דרדה. היות ועוסקים בזה, הוא קובע מה הפרוצדורה שתהיה.

שר האוצר פ. ספיר:

אבקש לא להחליט על כך היום.

השר י. גלילי:

אולי תרשה לי לשאול אותך שאלה? אנו יושבים כאן בשקט ובנחת וכל אחד מבין על מה המדובר. לך ישנה דעה אחת ולי - דעה אחרת.

השר י. ספיר:

אפשר לסכם שכל החלטות ועדת השרים לעניני בטחון בענינים אלה יובאו לאישור הממשלה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אני מציע לישראל גלילי ולחברים אחרים לקבל טענת שרי האוצר והמסחר והתעשייה, שנדחה את ההחלטה בענין זה לשבוע ימים. אין כל רע בכך שנדחה החלטתנו בפיסקה זו למשך שבוע.

שר האוצר פ. ספיר:

נדון בענין זה עם שובו של ראש הממשלה ארצה. כוונתי למה שאיננו כלול בהחלטות קודמות, פרט לענין הנסיעה. אני מדבר על הפסקה הדנה בנוהל ובסידורים. אני אומר דברי אלה כחבר ועדת השרים לעניני בטחון: היות ואת הענין בכללו צריך להביא בפני הממשלה, נמתין עם החלטתנו בענין זה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

ההצעה היא, שלגבי הפיסקה האחרונה, נדחה את ההחלטה.

שר המסחר והתעשייה ז. שרף:

במידה ומתעורר ענין דחוף, אפשר לקבוע לגופו של

ענין.

שר החוץ א. אבן:

לגבי "נציגי ישראל במגעים המדיניים אינם מוסמכים" - כוונת התיקון כפולה: לעקור את הסתירה עליה דיבר שר המשפטים ולהגיע לעקרון על כל השטחים ולא רק על הגדה.

התיקון המוצע הוא זה: "נציגי ישראל במגעים המדיניים על בעיות השטחים, לא יביעו עמדה מחייבת לשום הצעה שהממשלה טרם החליטה עליה".

ראש הממשלה ל. אשכול:

טוב.

שר המשטרה א. שרון:

אני רוצה שלא יתפרש כאילו כלפי ראש הממשלה, שבעצם העובדה שאנו מקבלים את ההחלטה עכשו, ערב נסיעתו, כאילו אנו מפנים את הדברים כלפי ראש הממשלה.

שר החוץ א. אבן:

אני מוכן לוותר על כל העניין.

שר המשטרה א. שרון:

העניין נשמע כאילו הגבלנו את ראש הממשלה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אין לי דאגה בעניין זה, זה אינו לפרסום.

שר הבריאות י. ברזילי:

נקבל החלטה זו אחרי נסיעת ראש הממשלה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

טוב, יהיה כך.

שר האוצר פ. ספיר:

אני רוצה לומר ברוח הטובה ביותר, שאיני מבין את

העניין.

היה דיון, החברים התבטאו, ראש הממשלה אינו מהמקלים בעניין זה. מדוע הוא צריך לנסוע עם פיסת נייר כזאת? לו הייתי אני השליח, עם מכתב כזה לא הייתי נוסע. ראש הממשלה נוסע לנהל מו"מ על דברים מסוימים. איני מבין את העמדה כאן בנקודה זו. אני מבין, שמתקבל סיכום ליד שולחן הממשלה בעניין זה והוא ברור מאד. ישנו בכלל סיכום ברור יסודי שנעשה כאן ואני שמחתי כששמעתי עתה ברציפות את ההחלטות מ-17 ביוני ומ-8 בנובמבר, מהן אנו למדים, שישנן החלטות, שכל זמן שאין מדברים אתנו על שלום וכל זמן שלא מתיישבים לדון יחד על כך, אין מו"מ על עניין הגבולות, פרט לזה שאלה גבולות מובטחים. וכי מדוע איננו מאמינים לעצמנו ותמיד מנסים לקשור עצמנו? לכן, אני נגד ההחלטה עכשו, גם עם הידיעה שקיים סיכון כזה.

השר מ. בגין:

אבקש להבין דבר אחד. הממשלה החליטה לקיים דיון על הגדה המערבית ולזאת הסכים שר החוץ. הוא היה בין התובעים דיון זה, מתוך הנחה שבעוד חודש או שניים, יופיע המלך ויציע משא ומתן ועלינו יהיה לומר לו דבר. לכן, הממשלה כולה החליטה על דיון זה וועדת השרים לענייני בטחון דנה בעניין במשך שתיים או שלש ישיבות; הממשלה ישבה על העניין במשך יום תמים. ועתה, אם רוצים להכריע בעניין זה ברוב קולות, אם להשאיר ליד הירדן או לזוז ממנו - אזי נכריע וראש הממשלה יקבל ציוד לדרכו.

אם אתה נגד ההכרעה, הרי כולנו שומרים על כבוד ראש הממשלה, אבל צריך שיהיה ברור לכולנו שזה הסיכום, כלומר, אין סיכום חיובי ולא תיתכן התבטאות שלילית. כל זה אמור דוקא לגבי השיחה עם נשיא המעצמה הגדולה ביותר. וידוע לנו מהדו"חות של שר החוץ, שהאמריקאים אמרו לנו: אנחנו חושבים שתצטרכו להחזיר חלק מהגדה, לפחות. לכן, מה העלבון הזה, ביחוד כאשר ראש הממשלה הציע זאת בעצמו?

אנו מגיעים כאן לאיזה סיכום שהוא ולדעתי, הסיכום צריך היה להיות: "ריבונות המדינה על כל ארץ-ישראל המורחבת". אך היום אין סיכוי שזה יתקבל ולכן, איני מציע הצעות הפגנתיות.

השר גלילי מציע שהיות ומחליטים שלא נכריע ולא תהיה התבטאות שפירושה הכרעה בלי הכרעתנו, אזי ראש הממשלה מדבר בשם הממשלה ולא בשם עצמו. אנו רוצים לצייד אותו בליכוד ומה שהציע כאן השר גלילי, זה המינימום שיכולים אנו לקבל, כי אין הכרעה לחיוב ולא לשלילה. אנו אומרים שנציגים מוסמכים של מדינת ישראל לא יבטאו הסכמה למסירת שטחים. זה המינימום שאפשר להחליט עליו וזה אינו לפרסום, חלילה ואני חושב, שאם מישוהו ידליף זאת, יהיה חוטא מאד.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אני מתפלא עליכם, שעדיין אתם חושבים שהנכם מחדשים משהו בדברייכם.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

אני חושב, שהסיכום שהציע שר החוץ הוא סיכום המבטא את העמדה של כל השולחן הזה. אילו ידעתי שלא ידליפו מישיבה זו, לא הייתי מתנגד שתתקבל גם החלטה. הנסיון ה"נחמד" הראה לנו, שמישיבה של ועדת שרים לענייני בטחון, ולא ועדת שרים כזאת שבה משתתפים כל חברי הממשלה, מודלפים הדברים לעתונות ובצורה ברורה מאד. לדעתי, זו סטירת לחי לממשלה, כאשר כך נוהגים שרים בתוכה.

השר י. גלילי:

אני מציע, שבשים לב לכך, שהפיסקה הזאת היתה כלולה בדברי ראש הממשלה, שאמר כי הממשלה אינה מחליטה היום על עתיד השטחים שבשליטתנו ונציגי ישראל, במגעים המדיניים, לא מוסמכים לבטא הסכמה להחזרת השטחים או חלקים מהם והממשלה תחליט בנושא זה בכוא העת, זה רשום בפרוטוקול ואינו עומד להצבעה כהחלטה.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

מה שרשום בפרוטוקול שיהיה כנוסח שהציע שר החוץ.

השר י. גלילי:

אבל זה אינו מוחק מהפרוטוקול מה שאמר ראש הממשלה.

שר החוץ א. אבן:

לא נתבטא על שום דבר, ביחס לשום שטח; איש לא יקבע שום עמדה מכאן בענין זה.

שר הבטחון מ. דיין:

כל הסכם כזה שיחייב, צריך לבוא לאישור הכנסת או הממשלה. כל מו"מ עד לחתימה או אישור הכנסת, אינו מחייב. לכן, כל נוסח לא מחייב, יכול אתה לנהל לפיו כל משא ומתן. לכן אני מציע למצוא נוסח אחר.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אפשר להוסיף שם לדברי ביחס לשטחים אחרים - מלת הסכמה במקום מלה מחייבת.

השר י. גלילי:

אני מציע את הנוסח הבא: "לא יביעו הסכמה לשום הצעה, שהממשלה טרם החליטה עליה".

שר החוץ א. אבן:

אני מקבל את הנוסח הזה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

נראה לי, שנוסח זה מתקבל על כולם.

הייתי רוצה, שבשבוע הבא תדונו על כבישים והיאחזויות.

השר י. גלילי:

בשבוע הבא נדון על "תרבות בימי מנוחה".

שר הבטחון מ. דיין:

לפני סיום הישיבה, אני רוצה להעלות ענין עיבוד הקרקעות, ההופך להיות בוער, כי הערבים קיבלו התראה ויצאו לעבד אדמות ולשים יד עליהן. לכן, צריך לדון בענין זה בהקדם.

מ ח ל י ט י מ :

(א) מעתה ואילך מחייבת החלטת הממשלה מס' 49, מיום ה' בחשון תשכ"ח (8.11.67), אשר אושרה בכנסת ביום י' בחשון תשכ"ח (13.11.67).

(ב) לתקן החלטה מס' ב(3) מיום ה' בחשון תשכ"ח (8.11.67), כדלהלן:

"(3) שיט חופשי לאניות ישראליות בתעלת סואץ - תנאי לשלום.

בשאלת שארם א-שייך, תדון הממשלה במיוחד".

(ג) בהתאם להחלטות אלו, נכונה ישראל לבוא במשא ומתן על חוזה שלום עם כל מדינה ערבית שתהיה נכונה לכך. בבוא העת, הממשלה תדון ותחליט על הבסיס להסכם השלום.

(ד) אם יווכח ראש הממשלה, בעת שהותו בארצות הברית, כי מתן נשק לישראל תלוי באי התנגדות פומבית למתן נשק לירדן, תימנע ישראל ממאבק נגד ממשלת ארצות הברית על צעדה זה, בתנאי שהסוגים והכמויות שיינתנו לירדן לא יהיו מסוכנים מבחינת מאזן הכוחות בין ישראל לירדן.

(ה) לדחות לישיבה הבאה של הממשלה את ההחלטה בענין מדיניות הממשלה לגבי עתיד השטחים המוחזקים.

ה י ש י ב ה נ נ ע ל ה